

พฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา
ที่มารับบริการในโรงพยาบาล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

มกราคม 2558

พฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา
ที่มารับบริการในโรงพยาบาล

ปริญญานิพนธ์
ของ
ทัศนัท มีภักดีสม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

มกราคม 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา
ที่มารับบริการในโรงพยาบาล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

มกราคม 2558

ทัศนันท มีภักดีสม. (2558). พฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

ที่มาบริการในโรงพยาบาล. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์:

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐวิณั สิริศิริอรุณ, อาจารย์ ดร.ชัญญา ลีศัตถุพ่าย.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมและการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา และทำนายพฤติกรรมและการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา จากปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก และปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา กลุ่มตัวอย่างเป็นบิดาที่มีบุตรอายุระหว่างแรกเกิดถึง 2 ปี และพาบุตรมารับบริการตรวจในโรงพยาบาล จำนวน 304 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น

ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า บิดามีพฤติกรรมและการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการทำนายพฤติกรรมและการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมพบว่า การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย เป็นตัวแปรทำนายลำดับแรก รองลงมา คือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก โดยทั้ง 3 ตัวแปรร่วมกันทำนายพฤติกรรมและการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาได้ 46.5% ผลการวิจัยนี้ได้นำไปอภิปรายในแง่ความสำคัญของการรับรู้ความสามารถของตน และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลบุตร ที่นำไปสู่การเพิ่มพฤติกรรมและการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

BEHAVIORS AND PERCIEVED SELF-EFFICACY IN INFANT-REARING PRACTICES
OF FATHERS RECEIVING SERVICES IN THE HOSPITAL

AN ABSTRACT
BY
THUTSANUN MEEPUKSOM

A large, faint watermark of the Srinakharinwirot University seal is centered on the page. The seal is circular with a scalloped outer edge. Inside, there is a grid pattern with a cross in the center. Thai text is written around the inner circle of the seal.

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of the Education Degree in Development Psychology
at Srinakharinwirot University

January 2015

Thutsanun Meepuksom. (2015). *Behaviors and Percieved Self-efficacy in Infant-rearing Practices of Fathers Receiving Services in the Hospital*. Master thesis, M.Ed.

(Development Psychology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.

Advisor committee: Assoc. Prof. Dr. Shuttawee Sitsira-at, Dr. Chanya Leesattrupai.

The main objectives of this research were to study the level of behaviors in infant-rearing practices of fathers and to search for variables that could predict their behaviors in total group and relation to personal factor: Percieved Self-efficacy in Infant-rearing Practices and environment factor: Knowledge about infant care, marital satisfaction, model of the father. The sample was randomly selected via purposive sampling and comprised 304 fathers with children under 2 years of age who were receiving hospital services. The collected data was analyzed by t-test and Stepwise Multiple Regression Analysis.

Results of the study were: the behaviors in infant-rearing practices of fathers in overall and all aspects were at the moderate level. Results of the total group from multiple regression analysis indicated that Percieved self-efficacy in physical care part infant-rearing practices was the first important predictor of this behavior, followed by Percieved self-efficacy in developmental part infant-rearing practices and Knowledge about infant care with accuracy of 46.5%. The results of this research were discussed in term of the vital influence of Percieved self-efficacy and Knowledge about infant care to increase behaviors in infant-rearing practices of fathers.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

พฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา
ที่มารับบริการในโรงพยาบาล

ของ

ทัศนัท มีภักดีสม

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คนบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน มกราคม พ.ศ. 2558

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐวีณ์ สิทธิศิริอรธร)

(รองศาสตราจารย์ประณต คำฉิม)

.....ที่ปรึกษาร่วม

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชญญา ลีศัตบุพ่าย)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัฐวีณ์ สิทธิศิริอรธร)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชญญา ลีศัตบุพ่าย)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและสนับสนุนเป็นอย่างดีของ รศ.ดร.ฉัฐวิณั สิริศิริอรรรถ อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.ชัญญา ลิ้มศรีสุพ่าย อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา ให้กำลังใจ ตลอดจนพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้ตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ประณต เค้าฉิม, รศ.นวลลออ สุภาพล, รศ.วัฒนา ศรีสัตย์วาจา, และอาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์วิวิธญา วัฒนโณ, อาจารย์ธีระชน พลโยธา, อาจารย์ ดร.ปริญญานิพนธ์ ร่วมชาติ, คุณอังกาบ เต็มทอง และแพทย์หญิงดารณี ทวีถาวรสวัสดิ์ ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความถูกต้องของแบบวัด และให้คำแนะนำที่เป็นสาระอย่างยิ่งสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาจิตวิทยาพัฒนาการ และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนทุกหน่วยงานที่มีจิตบริการกับนิสิตด้วยดี

ขอขอบคุณพี่พยาบาลและสาธารณสุขทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย ขอขอบคุณเพื่อนๆ และพี่ๆ ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนและการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงเพื่อนนิสิตจิตวิทยาพัฒนาการทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจกันและกันด้วยดีเสมอมา เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณครอบครัวของผู้วิจัย ที่คอยให้การสนับสนุนและให้กำลังใจในทุกเรื่อง

คุณค่าทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากปริญญานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกบูชาพระคุณแต่ บิดามารดา ญาติพี่น้อง ครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้กับผู้วิจัย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ทัศนันท์ มีภักดีสม

สารบัญ

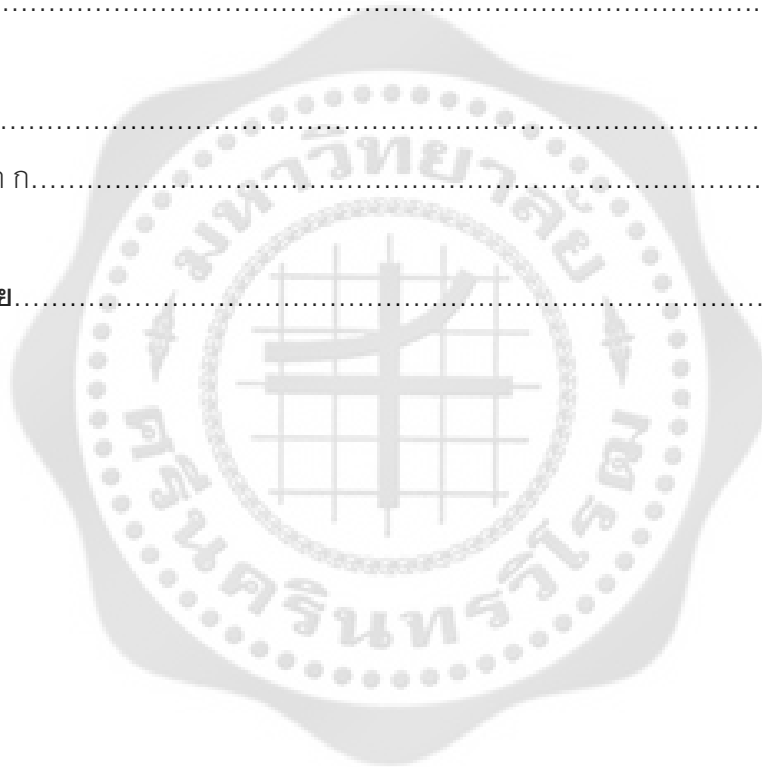
บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
สมมติฐานในการวิจัย.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
พฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก.....	14
ภารกิจพัฒนาการวัยผู้ใหญ่.....	14
พัฒนาการของวัยทารก.....	17
พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา.....	24
การวัดพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก.....	32
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก.....	33
การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก.....	37
ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตน.....	37
แหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตน.....	41
ผลของการรับรู้ความสามารถของตน.....	43
การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก.....	44
การวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก.....	48
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก.....	50
ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา.....	50

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยทารก.....	50
การวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยทารก.....	61
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยทารก.....	62
ความพึงพอใจในชีวิตสมรส.....	64
ความหมายและความสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตสมรส.....	64
การวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส.....	66
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส.....	68
ลักษณะครอบครัว.....	69
ลักษณะครอบครัวไทย.....	69
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะครอบครัว.....	70
ตัวแบบของการเป็นบิดา.....	71
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบของการเป็นบิดา.....	73
ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร.....	73
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	76
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	76
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	76
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	81
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	84
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ..... ..	106
สรุปผลการวิจัย..... ..	109
อภิปรายผล..... ..	111
ข้อเสนอแนะ..... ..	118
 บรรณานุกรม..... ..	 120
 ภาคผนวก..... ..	 129
ภาคผนวก ก..... ..	130
 ประวัติย่อผู้วิจัย..... ..	 140

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การให้อาหารเสริมสำหรับเด็กอายุ 4-12 เดือน.....	54
2 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคสำหรับเด็กไทยวัยแรกเกิด – 2 ½ ปี แนะนำโดย สมาคมโรคติดเชื้อในเด็กแห่งประเทศไทย.....	55
3 กิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแรกเกิด – 1 ปี.....	58
4 จำนวน (คน) และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ตามตัวแปร อายุ ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร.....	86
5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดาโดยรวมและรายด้าน.....	87
6 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการดูแลร่างกาย.....	88
7 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ.....	89
8 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการป้องกันอันตราย.....	90
9 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก.....	91
10 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตสมรส.....	92
11 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดา.....	93
12 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรลักษณะครอบครัว.....	94

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
13 เปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร.....	95
14 ผลสรุปการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม และรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิสระ.....	96
15 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและ รายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก.....	97
16 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและ รายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตสมรส.....	98
17 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและ รายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดา.....	99
18 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและ รายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรลักษณะครอบครัว.....	100
19 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและ รายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร.....	101
20 ผลสรุปการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิสระ.....	102
21 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว กับพฤติกรรม การเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมของบิดา.....	103
22 การวิเคราะห์ปัจจัยพยากรณ์พฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม ของบิดา.....	104
23 ผลการทำนายพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม เมื่อจำแนก ตามตัวแปร ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรวัยทารก. .	105

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย 3 ตัวในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และปัจจัยส่วนบุคคล (P) ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ.....	9
2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย 3 ตัวในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และปัจจัยส่วนบุคคล (P) ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ.....	38
3 ความแตกต่างระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น.....	40
4 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น.....	41

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแรกเริ่มที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสัมพันธ์ และผูกพันใกล้ชิดกับมนุษย์ทุกคน เป็นสถาบันแรกในการวางพื้นฐานการเจริญเติบโต ปลูกฝังความเชื่อ ถ่ายทอดค่านิยม สร้างทัศนคติ กำหนดบุคลิกภาพ รวมถึงวิธีการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ขณะเดียวกันครอบครัวยังเป็นแหล่งสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ บำบัดและฟื้นฟูในเวลาที่สมาชิกในครอบครัวต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามากระทบวิถีชีวิตอีกด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า บุคคลจะไม่สามารถพัฒนาไปได้ด้วยดี และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้หากปราศจากครอบครัวที่ดี (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544: 1) บุคคลในครอบครัวที่มีหน้าที่สำคัญในการวางพื้นฐานการเจริญเติบโตคือบิดามารดา ซึ่งถือเป็นบุคคลแรกที่บุตรรู้จักและเป็นผู้ใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุด โดยมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงดูบุตรทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาการ และการป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร โดยเฉพาะบุตรในวัยทารก ซึ่งเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รวมถึงพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและการเรียนรู้ เป็นวัยที่ต้องการพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา ดังนั้นการเลี้ยงดูบุตรในวัยนี้ ถือเป็นระยะที่มีความสำคัญที่สุด (Hurlock. 1968: 48; อ้างอิงจาก สุทธิ หน่งอาหลี. 2547: 1) ในอดีตสังคมไทยมีการแบ่งแยกหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรไว้อย่างชัดเจนคือ ในวัยทารกและเด็กเล็ก มารดาจะเป็นผู้กระทำหน้าที่เลี้ยงดูอย่างเต็มที่ แต่เมื่อเด็กเริ่มเติบโตบิดาจึงเข้ามามีบทบาทในการเลี้ยงดูมากขึ้น อีกทั้งการอบรมสั่งสอนในเรื่องบทบาททางเพศของลูกวัยรุ่น ก็มีการแบ่งแยกอย่างเห็นได้ชัดคือ มารดาจะเป็นผู้ดูแลอบรมบุตรสาว ในขณะที่บิดาจะเป็นผู้ดูแลอบรมบุตรชาย (จรรยา สุวรรณทัต. 2537: 63) นอกจากนี้วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของสังคมไทย ที่กำหนดให้บิดาเป็นหัวหน้าหรือผู้นำครอบครัว มีหน้าที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนหน้าที่ในการทำงานบ้านและอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นหน้าที่ดูแลรับผิดชอบของมารดา แต่เนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ปัญหาค่าครองชีพสูง การเปลี่ยนแปลงของบทบาทสตรีและความเท่าเทียมกันทางเพศ ทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องมีการปรับตัว โดยผู้หญิงต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวด้วย ในขณะที่ผู้ชายก็เข้ามามีบทบาทในการดูแลงานต่างๆ ภายในบ้านและมีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น

การที่บิดาเข้ามามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรนับเป็นบทบาทที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะทำให้ครอบครัวมีสัมพันธภาพที่มั่นคง นอกจากนั้นการที่บิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร จะทำให้บุตรเห็นว่าบิดาเป็นบุคคลสำคัญในชีวิตของตนเอง เช่นเดียวกับมารดา เกิดความไว้วางใจ เป็นการสร้างความผูกพันอันดีระหว่างบิดาและบุตร อันเป็นพื้นฐานในการสร้างความมีบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรในทุกช่วงวัยได้เป็นอย่างดี และการที่บุตรได้รับการดูแลเอาใจใส่จากทั้งบิดาและมารดา ทั้งทางร่างกายและจิตใจนั้น ส่งผลให้บุตรเกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเติบโตและพัฒนาการที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังพบว่า ในวัยทารกถ้าบิดามีส่วนช่วยในการเลี้ยงดู และเล่นกับบุตรมากขึ้น บุตรจะมีความสุขมากกว่าบุตรที่บิดามีส่วนช่วยในการเลี้ยงดูน้อย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ เพ็ญแข ประจวบจักษ์. 2524: 151) อีกทั้งจากการศึกษาสาเหตุการเกิดพฤติกรรม รกร่วมเพศ พบว่าสาเหตุสำคัญเกี่ยวข้องกับครอบครัว เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดา ไม่ดี ทำให้เด็กไม่สามารถลอกเลียนลักษณะและบทบาททางเพศที่ถูกต้องได้ การเลี้ยงดูผิดเพศ เนื่องจากบิดามารดาไม่ต้องการเพศที่แท้จริงของเด็ก ก็อาจทำให้เกิดปัญหารกร่วมเพศได้เช่นกัน (สุวิทนา อารีพรรค. 2543: ออนไลน์)

ถึงแม้ว่าการที่บิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรจะมีความสำคัญต่อบุตรมากเพียงใด แต่ในสภาพสังคมไทย บิดายังมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรน้อย โดยจากการศึกษาของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 97) พบว่า บิดาที่มีบุตรคนแรกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70) มีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรในระดับ ปานกลาง รองลงมาคือ มีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรในระดับน้อย (ร้อยละ 15.5) ซึ่งการที่บิดาจะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ถูกนำมาศึกษาอย่างกว้างขวางว่ามีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ก็คือ การรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่ง แบนดูรา (Bandura. 1986: 391) ได้ให้คำจำกัดความของการรับรู้ความสามารถของตนเองว่า เป็นความมั่นใจของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การรับรู้ความสามารถของตนเองนี้ จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการเลือกกระทำในกิจกรรมต่างๆ และความพยายามที่จะกระทำในกิจกรรมนั้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการกระทำของบุคคล คนที่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองก็จะกระทำการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะมีความอดทน อุตสาหะ ไม่ท้อถอยง่าย และจะประสบความสำเร็จในที่สุด (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2539: 58; อ้างอิงจาก Evans. 1989) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาด้านพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถของตนเอง ของ กริส; และ มิเชล (วัลภา สบายยิ่ง. 2542: 2; อ้างอิงจาก Gist; & Mittchell. 1992: 183) ที่พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงาน โดยบุคคลที่คิดว่าตนเองมีความสามารถจะทำงานได้ดีกว่าบุคคลที่คิดว่าจะล้มเหลว ซึ่งการที่

บิดาจะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากน้อยเพียงใด บิดาจะต้องมีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรก่อน บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในระดับดี ก็จะมีความพยายามในการดูแลบุตรอย่างต่อเนื่อง ตั้งใจ มีความอดทนและดูแลบุตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลแล้ว ยังพบว่าปัจจัยทางสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาด้วย ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร เช่น การให้นมมารดา การเตรียมและการให้นมผสม การให้อาหารเสริม การดูแลทำความสะอาดร่างกาย และการส่งเสริมพัฒนาการของบุตร เป็นต้น ซึ่งการที่บิดาจะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรนั้น บิดาจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร เพื่อช่วยให้เกิดความมั่นใจและพร้อมที่จะเลี้ยงดูบุตรได้ ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา โดย ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์ (2541: 26) อธิบายว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นการรับรู้ระดับความสุขและความพอใจของบุคคล เมื่อพิจารณาชีวิตสมรส คู่สมรส และสัมพันธภาพในครอบครัวโดยรวม สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามช่วงชีวิตของบุคคล และตามการเปลี่ยนแปลงของชีวิตครอบครัว การมีบุตรจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงชีวิตครอบครัว ซึ่งหากบิดารู้สึกมีความสุขและพึงพอใจ บิดาจะเข้ามามีส่วนในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้นด้วย และจากการศึกษาของ สมศรี กิจจะพานิช (2540: 106) พบว่า บิดาที่มีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยมีความยินดีที่จะช่วยเหลือมารดาเลี้ยงดูบุตรนั้น เป็นผู้มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางสภาพแวดล้อมอื่นๆ อีกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ได้แก่ ตัวแบบของการเป็นบิดา โดยจากการศึกษาของ บังอร ศุภวิทิตพัฒนา (2536) พบว่าประสบการณ์การได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาในวัยเด็ก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ซึ่งการที่บิดาได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาของตน อาจทำให้ตัวบิดาได้เห็น รับรู้ถึงพฤติกรรมนั้นและนำมาเป็นแบบอย่างของพฤติกรรม การเป็นบิดาในครั้งนี้ อีกทั้งยังจากการศึกษาของ กัลยา ปนสันเทียะ (2542) ที่พบว่า มารดาที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียว มีบทบาทการเป็นมารดาดีกว่ามารดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย ทำให้เห็นว่าลักษณะครอบครัวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา โดยการอยู่ในครอบครัวขยายที่มีบุคคลอื่น เช่น ญาติผู้ใหญ่ หรือพี่เลี้ยงคอยช่วยเลี้ยงดูบุตร อาจทำให้บิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรลดลงได้

จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวิจัยพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา ว่าในปัจจุบันเป็นอย่างไร และวิจัยการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาหรือไม่ อย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลให้กับบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับครอบครัว แพทย์

พยาบาลและผู้เกี่ยวข้อง ใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงาน รวมทั้งหาแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรม การเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม และรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม และรายด้าน โดย จำแนกตามตัวแปร การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร
3. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปร ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร
4. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงระดับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม และรายด้านทั้ง 3 ด้านคือ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย เพื่อเป็นข้อมูลต่อผู้เกี่ยวข้องในการวางแผนสำหรับการส่งเสริมพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา
2. ทำให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง และตัวบิดาเอง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวางแผนสำหรับการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาในด้านต่างๆ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบิดาที่พาบุตรมารับบริการ ตรวจสุขภาพหรือรับวัคซีนตามแพทย์นัด ที่แผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลในปี พ.ศ.2557

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบิดาที่พาบุตรมารับบริการ ตรวจสุขภาพหรือรับวัคซีนตามแพทย์นัด ที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลในจังหวัดสระบุรี จำนวน 5 โรงพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลหนองแค โรงพยาบาลเสาไห้ โรงพยาบาลหนองแซง โรงพยาบาลวิหารแดง และโรงพยาบาลแก่งคอย ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2557 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ คือ เป็นบิดาที่มีบุตรอายุระหว่างแรกเกิดถึง 2 ปี และอาศัยอยู่บ้านเดียวกันกับบุตร

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนที่แท้จริงของกลุ่มประชากร จึงได้ทำการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อถือได้ 95% ความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% หรือ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน (Cochran. 1977: 19) แต่สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้เพียง 304 คน คิดเป็นร้อยละ 79.16

ตัวแปรที่ศึกษา

ในการศึกษาจุดมุ่งหมายของการวิจัยข้อ 2 ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามแบ่งได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็น

1. การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ
 - 1.1 ด้านการดูแลร่างกาย
 - 1.2 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ
 - 1.3 ด้านการป้องกันอันตราย
2. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก
3. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส
4. ตัวแบบของการเป็นบิดา
5. ลักษณะครอบครัว
6. ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย

ในการศึกษาจุดมุ่งหมายของการวิจัยข้อ 3 ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามแบ่งได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็น

1. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก
2. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3. ตัวแบบของการเป็นบิดา
4. ลักษณะครอบครัว
5. ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

ตัวแปรตาม คือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ลักษณะครอบครัว หมายถึง ลักษณะของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกับ บิดาและบุตร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบไปด้วย บิดาและบุตร หรือบิดา มารดา และบุตรเท่านั้น

1.2 ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบไปด้วย บิดา บุตร หรือบิดา มารดา บุตรและญาติทางฝ่ายบิดาหรือมารดา หรือญาติทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน และอาจมีพี่เลี้ยงบุตรหรือไม่ก็ได้

2. ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร หมายถึง การที่บิดาเคยปฏิบัติกิจกรรมหรือบทบาทของ บิดาในการเลี้ยงดูบุตรเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบุตรคนก่อนด้วยตนเอง โดยไม่นับรวมถึง ประสบการณ์ที่เคยเลี้ยงเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่บุตรของตน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 มีประสบการณ์

2.2 ไม่มีประสบการณ์

นิยามปฏิบัติการ

1. พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา หมายถึง การกระทำของบิดา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบุตรวัยทารก (แรกเกิด - 2 ปี) โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้าน การดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย ดังนี้

1.1 ด้านการดูแลร่างกาย หมายถึง การดูแลให้บุตรได้รับสารอาหารต่างๆ การดูแลให้ บุตรได้รับความสุขสบาย ได้แก่ การอุ้มบุตร การพักผ่อนนอนหลับ การรักษาความสะอาดของร่างกาย การจัดเตรียมเครื่องใช้สำหรับบุตร และการดูแลในขณะที่บุตรมีอาการไม่สุขสบายหรือเจ็บป่วยเล็กน้อย

1.2 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ หมายถึง การสัมผัส การสื่อสาร การเล่น และการ จัดหาของเล่นให้กับบุตร

1.3 ด้านการป้องกันอันตราย หมายถึง การจัดสถานที่ การตรวจสอบเครื่องใช้ภายในบ้าน และจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย

สามารถวัดได้จากแบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา ที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบสอบถามพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ของ บังอร ศุภวิทิพัฒนา (2536) ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาสูงกว่า แสดงว่ามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากกว่า บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาต่ำกว่า

2. การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก หมายถึง ความเชื่อมั่นของบิดาเกี่ยวกับความสามารถของตนในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการดูแลร่างกาย หมายถึง ความเชื่อมั่นของบิดาเกี่ยวกับความสามารถในการดูแลให้บุตรได้รับสารอาหารต่างๆ การดูแลให้บุตรได้รับความสุขสบาย ได้แก่ การอุ้มบุตร การพกผ่อนนอนหลับ การรักษาความสะอาดของร่างกาย การจัดเตรียมเครื่องใช้สำหรับบุตร และการดูแลในขณะที่บุตรมีอาการไม่สุขสบายหรือเจ็บป่วยเล็กน้อย

2.2 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ หมายถึง ความเชื่อมั่นของบิดาเกี่ยวกับความสามารถในการสัมผัส การสื่อสาร การเล่น และการจัดหาของเล่นให้กับบุตร

2.3 ด้านการป้องกันอันตราย หมายถึง ความเชื่อมั่นของบิดาเกี่ยวกับความสามารถในการจัดสถานที่ การตรวจสอบเครื่องใช้ภายในบ้าน และจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย

สามารถวัดได้จากแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยศึกษาจาก 2 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเอง ศึกษาจากแนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social-Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura.1986) และแนวคิดเรื่องการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ศึกษาจากแนวคิดของ ดูวาลล์ (Duvall 1971: 225; Duvall, cited in Duvall & Miller 1985: 160-161, 164-165) ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกสูงกว่า แสดงว่ามีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกต่ำกว่า

3. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก หมายถึง ความเข้าใจและสามารถจดจำเนื้อหาความรู้ในการดูแลบุตรวัยทารก (แรกเกิดถึง 2 ปี) ได้แก่ การให้นมมารดา การเตรียมและการให้นมผสม การให้อาหารเสริม การดูแลทำความสะอาดร่างกาย และการส่งเสริมพัฒนาการของบุตร

สามารถวัดได้จากแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบเลือกตอบ มี 3 ตัวเลือกคือ ถูก ผิด ไม่ทราบ โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกสูงกว่า แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกต่ำกว่า

4. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ระดับความรู้สึกของบิดาที่มีต่อสถานการณ์ในชีวิตสมรสของตน โดยพิจารณาจากด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านจิตวิทยา ซึ่งความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นเป้าหมายที่สำคัญของชีวิตสมรส และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดช่วงชีวิตของบุคคล

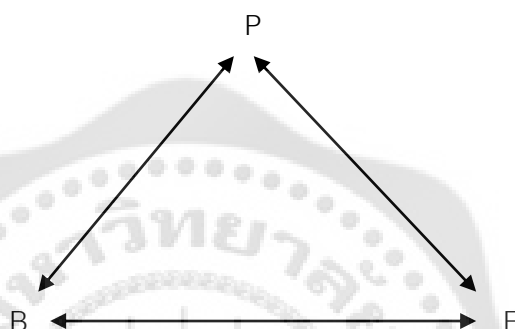
สามารถวัดได้จากแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส ที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ ชนธร มงคลพุดผางกูร (2548) และแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ รัตนา สิทธิโชคธนารักษ์ (2547) ที่ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามเรื่อง ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของคู่สมรสที่มีการจับคู่บทบาททางเพศต่างกันของ ฉันทจิต จริยเจริญโรจน์ (2541) ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริงมาก จริงปานกลาง จริงน้อย ไม่จริงเลย โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูงกว่า แสดงว่ามีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสต่ำกว่า

5. ตัวแบบของการเป็นบิดา หมายถึง การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างของบิดา หรือสัญลักษณ์ที่แสดงเกี่ยวกับลักษณะของการเป็นบิดาในการเลี้ยงดูบุตร เพื่อตอบสนองความต้องการของบุตรวัยทารก (แรกเกิด – 2 ปี) ใน 3 ด้านคือ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย

สามารถวัดได้จากแบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social-Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura.1986) ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดาสูงกว่า แสดงว่ามีตัวแบบของการเป็นบิดามากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดาต่ำกว่า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยพัฒนากลอบแนวคิดการวิจัย โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura) ซึ่งแบนดูรามีความเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factor หรือ P) ซึ่งได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ความคาดหวัง ฯลฯ กับปัจจัยสภาพแวดล้อม (Environment Factor หรือ E) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ตัวนี้จะมีลักษณะที่มีอิทธิพลซึ่งเหตุ-ผลซึ่งกันและกัน (Reciprocal Causation) (ประทีป จินฉี. 2540: 95) ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

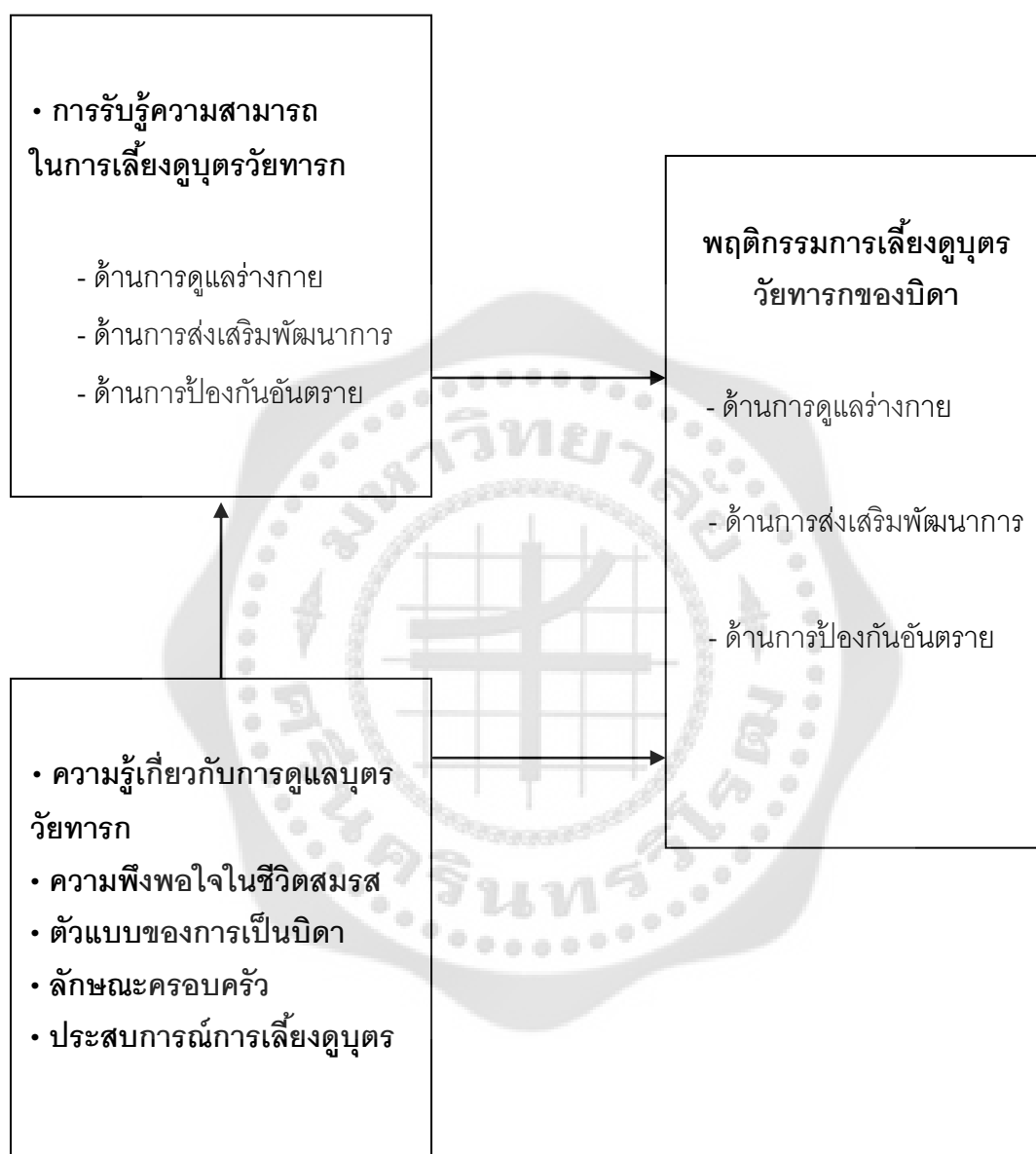
ภาพประกอบ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย 3 ตัวในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และปัจจัยส่วนบุคคล (P) ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ

ที่มา: Albert Bandura. (1997). Self-efficacy The Exercise of control. p. 6.

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ผู้วิจัยพบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา คือปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่อยู่ภายในตัวของบุคคล บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถในตนเองจะมีความอดุสาหะ อดทน ไม่ย่อท้อและมีความพยายามที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นให้สำเร็จ และปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร จากตัวแปรดังกล่าวสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

1. บิดามีพฤติกรรมการเล่นดนตรีวัยทารกแตกต่างกันตามตัวแปร การรับรู้ความสามารถในการเลี่ยนดนตรีวัยทารก ดังนี้

1.1 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการดูแลร่างกายมาก มีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการดูแลร่างกายน้อย

1.2 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการส่งเสริมพัฒนาการมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการส่งเสริมพัฒนาการน้อย

1.3 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการป้องกันอันตราย
มาก มีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถ
ในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการป้องกันอันตรายน้อย

2. บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อย

3. บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีพฤติกรรมกาเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย

4. บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีพฤติกรรมการเล่นดูบุตรวัยทารก โดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย

5. บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดียว มีพฤติกรรมการเล่นดูนุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย

6. บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และราย
ด้านมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

7. บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อย

8. บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย

9. บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยง
บุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย

10. บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดียว มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย

11. บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

12. การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา สามารถทำนายพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1.พฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

1.1 ภารกิจพัฒนาการวัยผู้ใหญ่

1.2 พัฒนาการของวัยทารก

1.3 พฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

1.4 การวัดพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

1.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

2.การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

2.1 ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตน

2.2 แหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตน

2.3 ผลของการรับรู้ความสามารถของตน

2.4 การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

2.5 การวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกกับพฤติกรรม

ของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

3.ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา

3.1.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก

3.1.3 การวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก

3.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกกับพฤติกรรมของ

บิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

3.2 ความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3.2.1 ความหมายและความสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3.2.2 การวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

3.3 ลักษณะครอบครัว

3.3.1 ลักษณะครอบครัวไทย

3.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะครอบครัวกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

3.4 ตัวแบบของการเป็นบิดา

3.4.1 ตัวแบบของการเป็นบิดา

3.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบของการเป็นบิดากับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

3.5 ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

1. พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

1.1 การกิจพัฒนาการวัยผู้ใหญ่

คำว่า Adult มาจากคำในภาษาละติน Adultus ซึ่งมีความหมายว่า “เจริญเติบโตเต็มที่ทั้งด้านขนาดและความแข็งแรง” หรือ “มีวุฒิภาวะ” ดังนั้น ผู้ใหญ่ (Adult) จึงหมายถึง บุคคลที่เจริญเติบโตอย่างเต็มที่และพร้อมสำหรับการมีสถานภาพในสังคมร่วมกับผู้อื่น

วัยผู้นับเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนานที่สุดในชีวิตของเรา โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 40-60 ปี ตลอดเวลาอันยาวนานของวัยผู้นี้ ร่างกายและจิตใจของบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่อาจคาดเดาได้ รวมทั้งปัญหาด้านการปรับตัว ความกดดันทางสังคม และความคาดหวังที่มีต่อผู้ใหญ่ในช่วงอายุต่างๆ ก็แตกต่างกันไป ซึ่งการก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ของในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน บางสังคมอาจถือเอาความสามารถในการสืบพันธุ์เป็นเกณฑ์ โดยเด็กจะกลายเป็นผู้ใหญ่ไปในทันทีที่บรรลุนิติภาวะทางเพศและสามารถให้กำเนิดลูกได้ บางสังคมถือเอาการบรรลุนิติภาวะเป็นเกณฑ์ ซึ่งอายุที่บุคคลจะบรรลุนิติภาวะในแต่ละสังคมก็แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น ชาวอเมริกันในสมัยก่อน บรรลุนิติภาวะเมื่ออายุ 21 ปี แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นอายุ 18 ปี ส่วนคนไทยบรรลุนิติภาวะหรือเป็นผู้ใหญ่ในทางกฎหมายเมื่ออายุ 20 ปี เป็นต้น นอกจากนี้นักวิชาการหลายท่านยังใช้หลักเกณฑ์อื่นๆ ในการพิจารณาความเป็นผู้ใหญ่ด้วย เช่น ความสามารถควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ การมีลักษณะประจำตัวที่เหมาะสม ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น การประกอบอาชีพ เป็นต้น วัยผู้ใหญ่ยังสามารถแบ่งออกเป็นช่วงๆ ตามการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ดังนี้ (ประณต คำจิณ. 2549: 618)

1. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early adulthood) อายุ 18-40 ปี ร่างกายของบุคคลในวัยนี้เจริญเติบโตจนสมบูรณ์เต็มที่ และอวัยวะต่างๆ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลดีต่อสภาพจิตใจด้วย วัยนี้เป็นระยะของการสำรวจแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม

2. วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle adulthood or Middle age) อายุ 40-60 ปี บุคคลเริ่มสูญเสียความสามารถในการสืบพันธุ์ สภาพร่างกายและจิตใจเริ่มเสื่อมถอยอย่างเห็นได้ชัด ในระยะนี้ บุคคลมักมีแนวทางการดำเนินชีวิตที่มั่นคงแล้ว

3. วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย หรือวัยชรา (Late adulthood or Old age) อายุ 60 ปี จนกระทั่งตาย เป็นช่วงที่ร่างกายและจิตใจเสื่อมถอยลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งสภาพทางสังคมก็อาจเสื่อมลงด้วยเช่นกัน

การแบ่งช่วงอายุในวัยผู้ใหญ่นี้ เป็นเพียงการระบุอายุที่บุคคลทั่วไปมักเกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ความสนใจ ทัศนคติหรือพฤติกรรม และมีความกดดันจากสังคมให้บุคคลต้องทำการปรับตัว ส่วนอายุที่แท้จริงในการเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ช่วงต่างๆ ของแต่ละบุคคลนั้น ย่อมเป็นผลมาจากบุคลิกภาพ การดำเนินชีวิตและสังคมย่อยของเขาเอง

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540: 391) อธิบายว่า ในแต่ละช่วงอายุของวัยผู้ใหญ่จะมีแบบแผนพัฒนาการที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะวัย เป็นภารกิจที่ควรจะทำให้บรรลุในแต่ละช่วงวัย หรือที่เรียกว่า ภารกิจพัฒนาการ (Developmental tasks) โดย ดิวาลล์ และ มิลเลอร์ (Havighurst. 1972: 2; citting Duvall; & Miller. 1985: 47) ได้กล่าวถึงความหมายของภารกิจพัฒนาการ (Developmental task) ไว้ว่า เป็นงานหรือภาระกิจที่บุคคลจะต้องกระทำให้สำเร็จ เพื่อจะได้นำมาซึ่งความสุขและการนำไปสู่ภารกิจพัฒนาการขั้นต่อไป ในทางตรงข้ามหากบุคคลประสบความล้มเหลวก็จะทำให้ไม่มีความสุข รวมทั้งทำให้เกิดความยุ่งยากในภารกิจพัฒนาการหรืองานขั้นต่อไป มาได้ ภารกิจพัฒนาการในแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลมีความสำคัญแตกต่างกันไป และมีการดำเนินไปตามขั้นตอน อาจมีการข้ามขั้นตอนได้แต่จะย้อนถอยหลังไม่ได้ โดยที่ภารกิจพัฒนาการอาจได้มาจากวุฒิภาวะทางร่างกาย จากแรงกดดันของสังคมที่อยู่แวดล้อมตัวบุคคล และจากความต้องการ ความใฝ่ฝันและค่านิยม ตัวอย่างเช่น วัยเด็กเล็กต้องเรียนรู้ที่จะเดินและพูด รู้จักแยกแยะความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง สำหรับวัยผู้ใหญ่ก็เช่นเดียวกัน โดยฮาวิกเฮิร์ส (Havighurst. 1972: 2) นำเสนอขั้นตอนของพัฒนาการตลอดช่วงชีวิตไว้ 6 ขั้นตอน ที่ต้องการบรรลุภารกิจพัฒนาการ สำหรับภารกิจพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early adulthood : 18-30 ปี) วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หรือวัยกลางคน (Middle adulthood : 30-60 ปี) และวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย หรือวัยชรา (Late adulthood : 60-ตาย) ทั้งนี้ผู้ใหญ่ไม่จำเป็นต้องบรรลุภารกิจตามลำดับที่นำเสนอไว้

สำหรับภารกิจพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีศูนย์กลางอยู่ที่ความคาดหวังของสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อหนุ่มสาวอย่างเด่นชัดมาตั้งแต่ก่อนที่จะก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้ใหญ่ในวัยนี้ ดังที่ฮาวิกเฮิร์ส (Havighurst) เสนอไว้ ประกอบด้วย (Hurlock. 1980: 10. อ้างอิงจาก ประณต คำจิณ. 2549: 625)

1. เริ่มต้นในการประกอบอาชีพ
2. เลือกรุ่นครอง
3. เรียนรู้ที่จะอยู่กับรุ่นครอง
4. เริ่มต้นครอบครัว
5. เลี้ยงดูลูก
6. ควบคุมดูแลบ้าน
7. มีความรับผิดชอบในฐานะของพลเมืองที่ดี
8. ค้นหาเส้นทางสังคมที่พึงพอใจ

อาจกล่าวได้ว่า ภารกิจพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นประกอบด้วยภารกิจที่สำคัญ 4 ประการคือ การประกอบอาชีพ การเลือกรุ่นครองและการแต่งงาน การเป็นพ่อแม่ และการเลือกกลุ่มทางสังคม ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะในรายละเอียดของการเป็นพ่อแม่ ดังนี้

การเป็นพ่อแม่

เมื่อแต่งงานและมีบุตร บทบาทที่สำคัญของบุคคลคือ การเป็นพ่อแม่ซึ่งถือเป็นภารกิจพัฒนาการที่สำคัญมากประการหนึ่งของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เนื่องจากพ่อแม่เป็นบุคคลแรกที่จะสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของบุตร เพราะเป็นตัวแบบแรกของบุตร มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของบุตร ปัญหาต่างๆ ของเด็กในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านจิตใจ หรือปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบน มักมีสาเหตุสำคัญมาจากความสัมพันธ์ในครอบครัว ถ้าสามีภรรยาไม่มีความรักความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น ทะเลาะกันเป็นประจำ แยกกันอยู่ หรือหย่าร้าง บุตรจะขาดความมั่นคงอบอุ่น เกิดความรู้สึกว่าบ้านไม่ได้ให้ความรักและความสงบสุข จึงแสวงหาสิ่งชดเชยจากที่อื่นๆ ซึ่งมักลงท้ายด้วยการมีปัญหาด้านบุคลิกภาพ เช่น ติดยาเสพติด ต่อต้านสังคม ประกอบอาชีพอาชกรรม หรือปรับตัวไม่ได้ในสถานการณ์ต่างๆ ของชีวิต (นวลลออ สุภาผล. 2523: 57) ดังนั้นการเป็นพ่อแม่ที่สำคัญคือ ความรับผิดชอบต่อบุตรในฐานะของผู้ให้กำเนิด ซึ่งมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร ตอบสนองความต้องการของบุตรทั้งทางด้านร่างกาย เช่น การจัดหาอาหาร การดูแลสุขภาพ และตอบสนองทางด้านจิตใจ เช่น ให้ความรัก ความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัย โดยเฉพาะกับบุตรวัยทารก ซึ่งเป็นวัยของการวางพื้นฐานในชีวิตในเรื่องแบบแผนพฤติกรรม ทศนคติ และแบบแผนของการแสดงออกทางอารมณ์ (ประณต คำจิณ. 2549: 268) เป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ต้องการพึ่งพาผู้อื่น

และเป็นวัยที่เต็มไปด้วยอันตรายทั้งจากการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุต่างๆ ซึ่งการดูแลบุตรในวัยทารกนั้น ผู้ที่เป็นพ่อและแม่ควรเข้าใจพัฒนาการตามวัยของบุตรด้วยเพื่อที่จะอบรมเลี้ยงดู ตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของบุตรทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

1.2 พัฒนาการของวัยทารก

วัยทารก (Infant) หมายถึง ทารกตั้งแต่แรกคลอดจนถึงอายุ 2 ปี ดังนั้นวัยทารกจึงรวมไปถึงทารกเกิดใหม่ด้วย แต่เนื่องจากทารกเกิดใหม่มีลักษณะที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงรายละเอียดในส่วนของการทารกอายุตั้งแต่ 2 สัปดาห์จนถึง 2 ปี ดังต่อไปนี้

1.2.1 พัฒนาการทางด้านร่างกาย

ประณต คำฉิม (2549: 273-280) อธิบายว่า วัยทารกเป็นช่วงหนึ่งในสองช่วง ที่การเจริญเติบโตเป็นไปอย่างรวดเร็ว อีกช่วงหนึ่งก็คือระยะฟิวเบอร์ตีในระหว่าง 6 เดือนแรกหลังคลอด การเจริญเติบโตยังคงอยู่ในอัตราที่รวดเร็วเหมือนกับระยะในครรภ์ หลังจากนั้นอัตราการเจริญเติบโตจะเริ่มช้าลง ในปีี่ 2 อัตราการเจริญเติบโตจะช้าลงอย่างรวดเร็ว ในระหว่างปีแรกของชีวิต การเพิ่มน้ำหนักจะเป็นอัตราส่วนที่มากกว่าการเพิ่มส่วนสูง แต่ในระหว่างปีที่ 2 จะกลับกันคือ การเพิ่มส่วนสูงจะเป็นอัตราส่วนที่มากกว่าการเพิ่มน้ำหนัก ถึงแม้ว่าแบบแผนการเจริญเติบโตและพัฒนาการโดยทั่วไปจะมีความคล้ายคลึงกันในทารกทุกคน แต่ก็พบว่ามี ความแตกต่างกันในด้านความสูง น้ำหนัก สมรรถภาพทางประสาทสัมผัสและพัฒนาการทางกายด้านอื่นๆ ส่วนแบบแผนการเจริญเติบโตของร่างกายในวัยทารกของเด็กหญิงและเด็กชายอาจคล้ายคลึงกันมาก แต่ก็มีความแตกต่างกันอยู่บ้างแม้ในกลุ่มเพศเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่ามี ความแตกต่างของขนาดร่างกายทารกที่มาจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันคือ ทารกที่พ่อแม่อยู่ในระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า มักจะตัวเล็กกว่าทั้งในด้านน้ำหนักและส่วนสูง เมื่อเทียบกับทารกที่พ่อแม่อยู่ในระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า โดยความแตกต่างด้านน้ำหนักจะมีมากกว่าความแตกต่างในด้านความสูง ด้านสัดส่วนของร่างกายในช่วง 6 เดือนแรก มีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของร่างกายน้อยมาก หลังจากนั้นการเปลี่ยนแปลงจึงเริ่มปรากฏขึ้น ทารกจะมองดูลำมากขึ้นในระหว่างปีแรก และเมื่อใกล้ 2 ปีทารกจะมีรูปร่างโปร่งขึ้น แขนขาและมือเพิ่มความยาวขึ้น การเจริญเติบโตของมือและเท้าในระหว่างวัยนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านขนาดและกล้ามเนื้อด้วย กระดูกมีแนวโน้มของพัฒนาการเช่นเดียวกับการเจริญเติบโตของขนาดร่างกาย จำนวนของกระดูกในร่างกายเพิ่มขึ้นในช่วงนี้ โดยที่เนื้อเยื่อกระดูกค่อยๆ โดแทนที่กระดูกอ่อนหรือเยื่อแผ่นในบางส่วน โดยเหตุที่กระดูกยังอ่อนอยู่ในวัยนี้ ร่างกายของทารกจึงยืดหยุ่นได้มากและเป็นช่วงที่กระดูกเสียรูปได้ หากปล่อยให้ทารกนอนในท่าที่ไม่เหมาะสมหรือนอนบนพื้นนอนที่ไม่ดี ส่วนกล้ามเนื้อตาจะประสานงานกันได้ดี จนทำให้ทารกเห็นสิ่งต่างๆ ชัดเจน เมื่ออายุ

ประมาณ 3 เดือน รวมทั้งการได้ยินจะพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วงเวลานี้ด้วย ส่วนการไต่คลานและการรู้รสซึ่งพัฒนาดีแล้วตั้งแต่แรกเกิด ยังคงพัฒนาดีขึ้นต่อไป ทารกมีปฏิกิริยาโต้ตอบมากต่อสิ่งเร้าทางผิวหนังทุกชนิด เนื่องจากผิวหนังบางและเป็นเพราะอวัยวะรับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับการสัมผัส การบีบคั้น ความเจ็บปวด และอุณหภูมิมีพัฒนาการที่ดีแล้ว ส่วนด้านระบบประสาท มีการเจริญเติบโตของใยประสาทและไซแนปส์ในระหว่างวัยทารกเป็นไปในอัตราที่เร็วมาก ทำให้เห็นว่าการกระตุ้นสมองที่เหมาะสมมีความสำคัญอย่างยิ่ง และเนื่องจากสมองมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้นสมองอาจได้รับความเสียหายได้ ถ้าทารกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ขาดการกระตุ้น เช่น ขาดสารอาหารที่จำเป็น ขาดการกระตุ้นทางอารมณ์ หรือการไม่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่ โอบกอด สัมผัส พุดคุย เป็นต้น

1.2.2 พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว

พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวของทารกขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ทั้งวุฒิภาวะ โอกาสในการฝึกทักษะทางกล้ามเนื้อ รวมไปถึงแรงขับที่ต้องการมุ่งไปสู่เป้าหมายของทารกในการสำรวจสิ่งแวดล้อม หรือตอบสนองความพึงพอใจในจุดมุ่งหมายอื่นๆ พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวในวัยทารกที่เด่นๆ มี 4 ประการดังนี้ (ประณต คำจิณ. 2549: 286-293)

1. การควบคุมท่าทางและการเคลื่อนไหว (Postural control and locomotion) เป็นไปตามทิศทางพัฒนาการที่สำคัญ คือ จากส่วนบนสู่ส่วนล่าง จากส่วนกลางไปสู่ส่วนข้าง และจากส่วนใหญ่ไปสู่ส่วนย่อย

2. ความสามารถเอื้อมมือไปหยิบวัตถุ (Reaching abilities) โดยเมื่ออายุได้ 4 เดือน ทารกจะเอื้อมมือไปจนใกล้วัตถุ มองมือและวัตถุสลับกันไปมาและค่อยๆ เอื้อมมือเข้าหาวัตถุจนอาจจะสัมผัสกับวัตถุได้ และเมื่ออายุ 5-5½ เดือน ทารกจะเอื้อมมือไปถึงวัตถุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การใช้มือจับวัตถุ (Prehension or Manipulation) เมื่อทารกอายุ 5-6 เดือน เมื่อวางวัตถุไว้ตรงหน้า การจับจะดำเนินไปตามขั้นตอน 10 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การบีบอย่างหยาบๆ (Primitive squeeze) ตามมาด้วยการใช้มือกำวัตถุ จนในที่สุดสามารถควบคุมการจับวัตถุโดยใช้นิ้วชี้ร่วมกับปลายนิ้วอื่นๆ ได้

4. ความสามารถหรือทักษะในการทำสิ่งต่างๆ (Skills) ทักษะในวัยทารกที่สำคัญคือ ทักษะในการใช้มือ เช่น การจับขวดนมไว้ได้เอง การป้อนอาหารกินเอง การแต่งตัว และการเล่น และทักษะในการใช้ขา เช่น การเดิน การวิ่ง การกระโดด

1.2.3 พัฒนาการทางอารมณ์

ในครั้งแรกเมื่อทารกคลอดออกมา ทารกมีเพียงอารมณ์ตื่นเต้นเท่านั้น ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะรวมๆ ต่อมาอารมณ์จะแยกย่อยออกมาได้เมื่อพบสิ่งเร้าต่างๆ กัน เช่น เกิดอารมณ์

โกรธ กลัว เกลียด รัก พอใจ ไม่พอใจ ซึ่งพัฒนาการของอารมณ์นี้เป็นผลเนื่องมาจากวุฒิภาวะและการเรียนรู้ เมื่อทารกอายุเพิ่มขึ้น ปฏิกริยาที่แสดงออกของอารมณ์จะลดความสับสนลง มีความแตกต่างเพิ่มมากขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของปฏิกริยาตอบสนองทางด้านอารมณ์ด้วย อารมณ์ของทารกเกิดขึ้นได้ง่ายและมีระยะสั้น พฤติกรรมที่แสดงออกจะเป็นไปอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอารมณ์โกรธและกลัว แม้ว่าอารมณ์จะเกิดขึ้นได้บ่อยแต่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอารมณ์อื่นได้ง่ายถ้าหันเหความสนใจไปในทางอื่น ส่วนความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เป็นอารมณ์พิเศษที่สำคัญอารมณ์หนึ่งในวัยนี้ เมื่อความสามารถในการเคลื่อนไหวมีพัฒนาการที่ดีพอควบคู่ไปกับความพร้อมของระบบประสาท จะช่วยให้ทารกเกิดความอยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกใหม่ มักจะสนใจวัตถุที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและคว้าขึ้นมาทำไว้ และมักจะดึง ดูด เขย่า ซึ่งการสำรวจทางประสาทสัมผัสเช่นนี้มักทำให้เกิดความเสียหายแก่วัตถุและมีอันตรายต่อทารกได้ แต่ก็เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในฐานะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดการเรียนรู้ (ประณต คำจิณ. 2549: 293-301)

1.2.4 พัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคม หมายถึง พัฒนาการในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สามารถประพฤติตามความคาดหวังของสังคม กระบวนการได้มาซึ่งความสามารถประพฤติตามความคาดหวังของสังคม เรียกว่า การเรียนรู้ระเบียบสังคม (Socialization) ซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้ใน 3 ประการ คือ การประพฤติในแนวทางที่สังคมยอมรับ การแสดงบทบาททางสังคมที่เหมาะสม และการพัฒนาทัศนคติเชิงสังคมที่ดี

พฤติกรรมทางสังคม (Social behavior) คือ พฤติกรรมที่เกิดจากอิทธิพลของผู้อื่น และในขณะเดียวกันก็เป็นพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นด้วย เช่น การร้องไห้ของทารกเพื่อให้ผู้ใหญ่อุ้ม หรือการยิ้มเพื่อให้ผู้ใหญ่ยิ้มตอบ โดยพฤติกรรมทางสังคมจะเริ่มเมื่อทารกสามารถแยกความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือสิ่งเร้าที่เกิดจากคน (Human stimuli) ออกจากสิ่งเร้าที่เป็นวัตถุหรือสิ่งเร้าที่ไม่ได้เกิดจากคน (Nonhuman stimuli) ได้เป็นครั้งแรก ซึ่งความสามารถนี้จะปรากฏให้เห็นชัดเจนประมาณปลายเดือนที่ 2 ทราบได้จากการแสดงพฤติกรรมภายนอกบางอย่าง คือ ทารกจะแสดงความพอใจเมื่อมีบุคคลอื่นอยู่ด้วย และจะไม่พอใจ งอแง เมื่ออยู่คนเดียว หรือการที่ทารกหันศีรษะเมื่อได้ยินเสียงคน และที่เด่นชัดที่สุดคือการยิ้มของทารกในลักษณะที่เป็นการยิ้มเชิงสังคม (Social smile) คือ ทารกจะยิ้มเมื่อผู้ใหญ่ยิ้มหรือพูดคุยด้วย โดยปฏิกริยาตอบสนองทางสังคมครั้งแรกเกิดกับผู้ใหญ่ก่อน ในขณะที่ปฏิกริยาทางสังคมต่อทารกคนอื่นๆ จะปรากฏช้ากว่าเล็กน้อย (ประณต คำจิณ. 2549: 301-339)

แบบแผนการเล่นของทารก

การเล่นในระหว่างวัยทารกได้รับอิทธิพลอย่างมากจากพัฒนาการทางร่างกาย กล้ามเนื้อและสมอง เนื่องจากแบบแผนของพัฒนาการคล้ายคลึงกันทารกทุกคน ดังนั้นแบบแผนการเล่นย่อมคล้ายคลึงกันและสามารถทำนายได้ โดยเฉพาะการเล่นกับของเล่น ซึ่งในครั้งแรกทารกจะสำรวจของเล่นก่อน ต่อมาจึงใช้ของเล่นนั้นเพื่อเล่นแบบสมมติ ประณต เค้าฉิม (2549: 338) เสนอแบบแผนการเล่นโดยทั่วไปของทารกว่ามีดังต่อไปนี้

1. การเล่นจากประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อ (Sensorimotor play) เป็นรูปแบบการเล่นแรก ประกอบด้วยการเตะขา กระโดดโลดเต้น บิดตัว เคลื่อนไหวนิ้วมือนิ้วเท้า ปีนป่าย เล่นเสียงและกลิ้งตัว
2. การเล่นแบบสำรวจ (Exploratory play) ในขณะที่มีการประสานของมือและกล้ามเนื้อพัฒนาขึ้นมา ทารกจะเริ่มสำรวจร่างกายตนเอง โดยการดัดผม ดูดนิ้วมือนิ้วเท้า เอานิ้วเข้าสะดือ และจับต้องอวัยวะเพศ ทารกจะเขย่า ขว้าง ปา ทูบ ดูดและดัดลากของเล่น รวมทั้งสำรวจวัตถุต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวหรือการเอื้อมถึง ด้วยการดัดลาก ทูบและฉีก
3. การเล่นแบบเลียนแบบ (Imitative play) ในระหว่างปีที่ 2 ทารกพยายามเลียนแบบการกระทำของคนรอบตัว เช่น อ่านนิยายสาร กวาดพื้น หรือเขียนด้วยดินสอหรือดินสอสี
4. การเล่นแบบสมมติ (Make-believe play) ในระหว่างปีที่ 2 ทารกส่วนมากให้คุณสมบัติกับของเล่นตามที่เขาพบในชีวิตจริง เช่น สัตว์สตีฟ มีคุณสมบัติเหมือนกับสัตว์จริงๆ
5. เกม (Game) ก่อนที่ทารกจะอายุ 1 ปี ทารกเล่นเกมง่ายๆ เช่น จ๊ะเอ๋ เล่นกับกระเจ๊กเงา ตบแผละ ซ่อนหา โดยมักเล่นกับพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือพี่ที่โตกว่า
6. นันทนาการ (Amusement) ทารกชอบฟังเสียงร้องเพลง ชอบให้คนคุยด้วยและอ่านหนังสือให้ฟัง ทารกส่วนมากชอบวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งชอบดูรูปภาพสวยๆ

คุณค่าของการเล่นในวัยทารก

การเล่นในวัยนี้รวมถึงวัยอื่นๆ เป็นไปเพื่อความสนุกสนานและไม่มุ่งถึงผลลัพธ์ การเล่นมีความสำคัญต่อพัฒนาการของทารก เพราะให้โอกาสทารกในการเรียนรู้หลายอย่าง ที่สำคัญมากมี 2 ประการคือ การแก้ปัญหาและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสำคัญอีกประการหนึ่งของการเล่นคือ ทำให้ทารกได้รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว รวมถึงผู้คนและสิ่งของต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของทารก นอกจากนี้แล้วสิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งของการเล่นคือ ทำให้ทารกได้รับความสนุกสนาน โดยความสามารถในการทำให้ตนเองสนุกสนานและพอใจในตนเองที่ได้จากการเล่น จะมี

ผลต่อชีวิตในด้านอื่นๆ ขณะที่ทารกเติบโต ความเชื่อมั่นในตนเองที่เกิดขึ้นพร้อมกับความพึงพอใจในตนเอง จะช่วยให้เด็กต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ที่ต้องเผชิญเมื่อเขาโตขึ้น (ประณต คำจิณ. 2549: 338-339)

1.2.5 พัฒนาการทางสติปัญญา

ตามทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget) พัฒนาการทางความคิดของมนุษย์จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามขั้นตอนใหญ่ 4 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นมีลักษณะเฉพาะและเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อม ได้แก่

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor stage) อายุ 0-2 ปี
2. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational stage) อายุ 3-7 ปี
3. ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรม (Concrete operations stage) อายุ 7-11 หรือ 12 ปี
4. ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal operations stage) อายุ 11-15 หรือ 16 ปี

ซึ่งเพียเจต์ (Piaget) เรียกขั้นพัฒนาการทางด้านความคิดของวัยทารกว่า ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว เนื่องจากเชื่อว่า ความเข้าใจของทารกเกี่ยวกับโลกรอบๆ ตัวตลอดช่วงวัยนี้จำกัดอยู่ที่กิจกรรมซึ่งทารกทำได้และรับรู้ได้ คือกิจกรรมทางประสาท (Sensory) และกล้ามเนื้อ (Motor) หรือกล่าวอีกอย่างคือ ทารกเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยผ่านการกระทำทางประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว เริ่มจากการใช้ปฏิกิริยาอัตโนมัติ (Reflex activities) ที่ได้มาแต่กำเนิดให้มั่นคงยิ่งขึ้น เช่น กำมือ แบนมือ ดูนิ้ว ร้องไห้ ปฏิกิริยาอัตโนมัตินี้จะเปลี่ยนแปลงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น จนเมื่ออายุ 1-4 เดือน ทารกจะทำพฤติกรรมซึ่งก่อให้เกิดความพอใจซ้ำๆ จนเกิดนิสัย การสร้างนิสัยนี้เป็นการปรับตัวแบบแรกที่ได้เรียนรู้ ส่วนมากพฤติกรรมในวัยนี้เป็นการกระทำกับร่างกายของตนเอง โดยไม่มีความตั้งใจให้เกิดอะไรขึ้นเลยจนกระทั่งอายุ 4-8 เดือน ทารกจะทำพฤติกรรมซ้ำๆ โดยมีเจตนา เป็นเจตนาที่ใช้ตัวเองเป็นสาเหตุให้เกิดผล และเมื่ออายุ 8-12 เดือน ทารกเริ่มประสานการกระทำ 2 อย่างหรือมากกว่า เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ง่ายๆ เช่น การยกและการจับ ซึ่งเพียเจต์เชื่อว่า การประสานกันของโครงสร้างทางสมองในขั้นนี้เป็นรูปแบบแรกสุดของพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย (Goal-directed behavior) และเป็นการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง รวมถึงในขั้นนี้จะเกิดความเข้าใจเรื่องการคงที่ของวัตถุ จนเมื่ออายุ 12-18 เดือน ทารกเริ่มทดลองอย่างกระตือรือร้นกับวัตถุต่างๆ และพยายามประดิษฐ์วิธีการใหม่ๆ สำหรับแก้ปัญหาหรือก่อให้เกิดผลที่น่าสนใจ วัยนี้ทารกมีการทำซ้ำด้วยวิธีการที่ต่างกันออกไป และเมื่ออายุ 18-24 เดือน ทารกจะสร้างวิธีแก้ปัญหาภายในสมองมากกว่าจากการกระทำภายนอก คือเรียนรู้ที่จะกระทำด้วยความคิดมากกว่าที่จะต้องทดลองทำ (ประณต คำจิณ. 2549: 339-359)

1.2.6 พัฒนาการด้านการพูด

การพูดเป็นเครื่องมือของการสื่อสาร การที่คนเราจะสามารถสื่อสารกับคนอื่น ๆ ได้นั้น จะต้องมีความสามารถ 2 ประการคือ ความสามารถเข้าใจความหมายของสิ่งที่คนอื่นพยายามสื่อสาร ด้วย และความสามารถที่จะสื่อสารกับคนอื่นให้เข้าใจได้ ซึ่ง ประณต เค้าฉิม (2549: 348) อธิบายว่า ความสามารถทั้ง 2 ประการนี้จะถูกวางพื้นฐานในวัยทารก โดยในช่วงปลายของวัยทารกความสามารถที่จะเข้าใจมีมากกว่าความสามารถในการพูด ดังนี้

1. ความเข้าใจสิ่งที่คนอื่นพูด (Comprehension) สิ่งแรกในการเรียนรู้ที่จะสื่อสารกับคนอื่นคือ เรียนรู้ที่จะเข้าใจสิ่งที่คนอื่นพูด โดยทารกจะเข้าใจความหมายของสิ่งที่คนอื่นพูดก่อนที่จะพูดได้ การแสดงออกทางหน้าตา น้ำเสียงและท่าทางของผู้พูดจะช่วยให้ทารกเข้าใจความหมายของสิ่งที่คนอื่นพูด

2. การเรียนรู้การพูด (Learning speak) เนื่องจากการเรียนรู้ที่จะพูดเป็นงานที่ต้องใช้เวลานานและเป็นงานที่ยาก ทารกยังไม่มีวุฒิภาวะพอที่จะเรียนรู้ ธรรมชาติจึงให้รูปแบบของการสื่อสารทดแทนมาใช้ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า รูปแบบก่อนมีภาษาพูด (Prespeech forms) มี 4 รูปแบบคือ การร้องไห้ (Crying) การออกเสียงอ้อแอ้ (Babbling) การทำท่าทาง (Gesturing) และการแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional expressions)

1.2.7 พัฒนาการด้านความเข้าใจ

ทารกทุกคนเริ่มต้นชีวิตด้วยความไม่เข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆ ที่ตนประสบจากสิ่งแวดล้อม แต่วุฒิภาวะและการเรียนรู้ทำให้ทารกเกิดความเข้าใจสิ่งต่างๆ มากขึ้นจนในที่สุดก็สามารถเชื่อมโยงความหมายต่างๆ เข้ากับวัตถุ ผู้คนและสถานการณ์ เป็นผลให้เกิดการพัฒนาสิ่งกับหรือมโนทัศน์ (Concept) ขึ้นมา ซึ่งสิ่งกับที่สำคัญของวัยทารกคือ สิ่งกับด้านรูปร่างและขนาด (Shape and size concepts) สิ่งกับของระยะทาง (Concepts of space) สิ่งกับของน้ำหนัก (Concepts of weight) สิ่งกับของเวลา (Concepts of time) การรับรู้ความลึก (Depth perception) สิ่งกับเกี่ยวกับตนเอง (Concept of self) สิ่งกับทางสังคม (Social concepts) สิ่งกับของความงาม (Beauty concepts) และสิ่งกับของความขบขัน (Concepts of the comic) (ประณต เค้าฉิม. 2549: 353-356)

1.2.8 พัฒนาการทางบุคลิกภาพ

ประณต เค้าฉิม (2549: 359-366) เสนอถึงทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพในวัยทารกว่ามีทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎีคือ

1. ทฤษฎีทางจิตเพศของฟรอยด์ (Freud' s Psychosexual Theory) ที่เชื่อว่าแหล่งความสุขทางเพศที่สำคัญมี 3 แห่งในร่างกายคือ บริเวณปาก อวัยวะขับถ่าย และอวัยวะสืบพันธุ์ ดังนั้น

เขาจึงให้ความสำคัญกับขั้นของพัฒนาการ 3 ขั้น ซึ่งมนุษย์จะผ่านขั้นต่างๆ นี้โดยลำดับของพัฒนาการ ประสบการณ์ในแต่ละขั้นที่มนุษย์ผ่านไปจะเป็นตัวกำหนดแบบแผนการปรับตัวและลักษณะทางบุคลิกภาพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ บุคคลอาจเกิดการตรึงแน่น (Fixation) ที่ขั้นใดขั้นหนึ่งถ้าไม่ได้รับการตอบสนองของความพึงพอใจ หรือถ้าการตอบสนองนั้นมีมากเกินไป ซึ่งสำหรับในระยะทารกมีเพียง 2 ขั้นคือ ขั้นปาก และขั้นทวารหนัก จึงจะขอกกล่าวถึงเพียง 2 ขั้นนี้เท่านั้น

ขั้นปาก (The oral stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 12-18 เดือน ฟรอยด์เห็นว่าความสุขทางเพศอยู่ที่ปาก ทารกจะมีความสุขจากการได้ใช้ปากดูดนม ดูนิ้วหรืออื่นๆ ที่จะดูดได้ ในขณะที่ทารกดูดนมนอกจากจะได้รับอาหารแล้วยังได้รับความสุขสำราญที่ปากด้วย ซึ่งถ้าทารกได้รับการตอบสนองที่ปากอย่างดี จะทำให้ทารกผ่านขั้นนี้ไปได้และก้าวไปสู่ขั้นต่อไปโดยง่าย แต่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองที่ดีพอ จะเกิดการตรึงแน่นในขั้นนี้ ซึ่งมีผลกระทบต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ กลายเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่เรียกว่า “บุคลิกภาพขั้นปาก” (Oral personality) คือบุคคลที่แสวงหาความพึงพอใจทางปากมากเกินไป เช่น กินมากเกินไป ดื่มมากเกินไป กัดเล็บ นินทาว่าร้าย ปากจัด เป็นต้น

ขั้นทวารหนัก (The anal stage) ตั้งแต่อายุ 12-18 เดือนจนถึง 3 ปี ในช่วงนี้ความสุขของทารกเลื่อนลงมาจากทวาร ทารกมีความสุขจากการเคลื่อนไหวของอวัยวะที่ใช้ขับถ่ายอุจจาระ แต่ในขณะเดียวกันถือเป็นช่วงที่ทารกสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากแล้ว ผู้ใหญ่จึงเห็นเหมาะสมที่จะฝึกเรื่องการขับถ่าย คือฝึกให้ขับถ่ายเป็นเวลาและในสถานที่ที่เหมาะสม ดังนั้นวิธีการฝึกการขับถ่ายของผู้ใหญ่จึงเป็นตัวตัดสินว่าทารกจะผ่านขั้นนี้ไปได้หรือไม่ ถ้าการฝึกเป็นไปด้วยดีจะทำให้ทารกผ่านพัฒนาการขั้นนี้ไปได้ แต่ถ้าการฝึกเป็นไปไม่ดี เช่น ฝึกเมื่อทารกยังไม่มีวุฒิภาวะทางกายพอที่จะทำได้ จะทำให้รู้สึกวุ่นวายที่ไม่มีความสามารถพอที่จะทำตามความต้องการของพ่อแม่ ก่อให้เกิดความกังวลหรือการฝึกที่เป็นไปอย่างรุนแรง มีการลงโทษ จะทำให้ทารกคับข้องใจ ทั้งหมดที่กล่าวมาจะเป็นรอยประทับในบุคลิกภาพไปจนโต บุคคลที่ผ่านขั้นนี้ไปไม่ได้จะมีบุคลิกภาพที่เรียกว่า “บุคลิกภาพขั้นทวาร” (Anal personality) ซึ่งมักเป็นคนที่ตื้อดื้ออยากทำลาย หรืออาจเป็นคนเจ้าระเบียบ กังวลเรื่องความสะอาดมากเกินไป หรือเป็นคนชอบสะสม เหนียวแน่น ไม่แบ่งปันอะไรให้ใคร

2. ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Theory) เชื่อว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมและสังคมมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก โดยแบ่งขั้นพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็น 8 ขั้น ซึ่งประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละขั้นจะมีผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคลได้ ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเฉพาะขั้นของวัยทารก

ขั้นที่ 1 ความรู้สึกไว้วางใจ – ความรู้สึกไม่ไว้วางใจ (Trust vs Mistrust) เริ่มตั้งแต่แรกคลอดจนถึงอายุ 12-18 เดือน ทารกวัยนี้มีความไวต่อการตอบสนองความต้องการทางกายและทาง

อารมณ์มาก เมื่อทารกดูนม ได้รับอาหาร ได้รับสัมผัสอันอ่อนโยน จะทำให้เกิดความอบอุ่นมั่นคง เกิดความไว้วางใจในสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะแม่ นอกจากนี้ทารกยังจะเห็นความสำคัญของตนเองด้วย เห็นว่าตนมีคุณค่า ทำให้รักตัวเอง ซึ่งจะเป็นรากฐานในการรักผู้อื่น ในทางตรงข้าม ถ้าทารกไม่ได้รับการตอบสนองของความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ทารกเกิดความไม่ไว้วางใจ เห็นว่าโลกไม่น่าอยู่ ไม่เห็นคุณค่าของตนเอง ดังนั้นในช่วงเวลานี้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และทารกมีความสำคัญมาก สายสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นนี้เป็นตัวกำหนดความรู้สึกไว้วางใจ โดยคุณภาพในการเลี้ยงดูของแม่มีความสำคัญมากกว่าปริมาณในการเลี้ยงดู

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเอง – ความไม่กล้าและความสงสัย (Autonomy vs Shame and doubt) เริ่มเมื่ออายุ 18 เดือน – 3 ปี ในเวลานี้เด็กต้องการเป็นอิสระ เด็กอาจทดสอบความเป็นอิสระของตนเองโดยการไม่ยอมกินอาหารเมื่อถึงเวลา หรือพูดว่า “ไม่” เมื่อแม่ขอร้องให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความอยากเป็นอิสระอาจทำให้แม่โกรธและแสดงความก้าวร้าวกับเด็ก ทำให้เด็กเกิดความสงสัยและเกิดความไม่กล้า โดยอิริคสันเชื่อว่า ความเป็นอิสระที่ดีภายในตัวเด็กจะเกิดขึ้น เมื่อเด็กได้พบกับความสมดุลอย่างมีเหตุผลระหว่างการให้อิสระเสรีกับการควบคุมของพ่อแม่ อิริคสันยังอธิบายด้วยว่า ความไม่กล้าและความสงสัยอาจเกิดขึ้นในระหว่างนี้ถ้าเด็กไม่ถูกปล่อยให้มีความอิสระ พ่อแม่ที่ไม่มีความอดกลั้นและชอบขู่ตักเตือนเด็กเสมอ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกกระอาย ไม่กล้าและเต็มไปด้วยความสงสัย รวมทั้งขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

จากพัฒนาการของวัยทารกข้างต้นจะเห็นว่า วัยนี้เป็นวัยที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นรากฐานของการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายตลอดจนพัฒนาการทางด้านต่างๆ รวมถึงพฤติกรรมที่สำคัญ เป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีการเริ่มต้นการเรียนรู้ระเบียบสังคม เริ่มต้นการพิมพ์บทบาททางเพศ (Sex-role typing) เริ่มต้นความคิดสร้างสรรค์ และยังเป็นวัยที่เสี่ยงต่ออันตราย (Hurlock. 1980: 79-81, อ้างอิงจาก ประณต คำจิ. 2549: 268-271) รวมทั้งต้องมีการปรับตัวในเรื่องต่างๆ อย่างมาก ดังนั้นเด็กวัยนี้จึงต้องการการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและเหมาะสม ทั้งจากบิดาและมารดา ในส่วนของมารดานั้นเป็นที่ทราบกันดีว่ามีบทบาทหน้าที่ในการดูแลบุตรที่ค่อนข้างชัดเจน แต่สำหรับบิดามักไม่มีบทบาทหน้าที่ที่แน่นอน ส่วนใหญ่จึงอ้างอิงจากบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรของมารดา โดยบิดาอาจมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3 พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

จากทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวของดิวาลล์ (Family Development)(Duvall. 1985) ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัว และแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนากิจของบิดามารดาและบุตร โดยมีการแบ่งระยะพัฒนาการครอบครัวเป็น 8 ระยะ คือ 1) ระยะเริ่มต้น 2) ระยะเริ่มเลี้ยงดูบุตร 3) ระยะ

มีบุตรวัยก่อนเรียน 4) ระยะมีบุตรวัยเรียน 5) ระยะมีบุตรวัยรุ่น 6) ระยะแยกครอบครัวใหม่ 7) ระยะครอบครัววัยกลางคน 8) ระยะครอบครัววัยชรา และอธิบายถึงพัฒนาการเป็นบิดาในระยะเริ่มเลี้ยงดูบุตรไว้อย่างชัดเจนมากกว่าแนวคิดอื่น ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ใช้แนวคิดของ ดูวาลล์ (Duvall) (Duvall. 1971: 225, 232-233; citting Duvall; & Miller. 1985: 160-161, 164-165) ซึ่งสามารถแบ่งพฤติกรรมเลี้ยงดูบุตรได้ดังนี้

1. การดูแลทางด้านร่างกายบุตร ได้แก่ การดูแลให้บุตรได้รับสารอาหารต่างๆ เช่น การให้นมบุตร การให้อาหารเสริม การดูแลให้บุตรได้รับความสุขสบาย เช่น การอุ้ม การพกผ่อนนอนหลับ การรักษาความสะอาดร่างกาย การดูแลความสะอาดของเสื้อผ้าเครื่องใช้และภาชนะต่างๆ และการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้สำหรับบุตร รวมถึงการดูแลบุตรในขณะที่มีอาการไม่สบายหรือเจ็บป่วยเล็กน้อย

2. การส่งเสริมพัฒนาการของบุตร ได้แก่ การสื่อสารกับบุตร การสัมผัส โอบกอด การอุ้ม การหยอกล้อกับบุตร การเล่น และการจัดหาของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้กับบุตร

3. การป้องกันอันตราย ได้แก่ การป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากอุบัติเหตุต่างๆ

1.3.1 การดูแลทางด้านร่างกายบุตร

การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการเจริญเติบโต ซึ่งดูวาลล์ (Duvall) ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลทารกไว้หลายประการ นอกจากนี้ยังได้กล่าวไว้ด้วยว่า บิดาควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรตลอดจนควรจะได้เลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง (Duvall; and Miller. 1985: 173) ซึ่งจากการทบทวนเอกสารและตำราต่างๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรทางด้านร่างกายบุตรนั้นมีรายละเอียดดังนี้ (เบนจามิน สปีก. 2552; ชนิกา ตู้จินดา. 2553; นิติยา คชภักดี. 2548; สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2552)

1. การดูแลให้บุตรได้รับสารอาหารต่างๆ วัยทารกเป็นวัยที่ร่างกายมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับสารอาหารอย่างเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ซึ่งอาหารที่เหมาะสมและดีที่สุดสำหรับการเลี้ยงดูทารกในช่วง 6 เดือนแรกคือ นมแม่ เพราะนมแม่มีสารอาหารที่ครบถ้วน เพียงพอและเหมาะสมกับความต้องการของทารก นอกจากนี้ยังมีสารต่อต้านเชื้อโรคและสารภูมิคุ้มกันโรค ที่ช่วยให้ทารกมีภูมิคุ้มกันโรค ในขณะที่ร่างกายยังสร้างภูมิคุ้มกันได้น้อย (วีระพงษ์ ฉัตรานนท์. 2546: 10) ดังนั้นบิดาจึงควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มารดาเลี้ยงดูบุตรด้วยนมตนเอง สำหรับในกรณีที่มารดาไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรด้วยนมแม่ได้หรือจำเป็นต้องใช้นมผสมทดแทนในบางเวลา บิดาควรจะมีส่วนช่วยเหลือในการเป็นผู้เตรียมตลอดจนเป็นผู้ป้อนนมผสมให้แก่บุตร รวมทั้งทำให้บุตรเรอไล่ลมเป็นระยะในระหว่างให้นม และภายหลังบุตรดูดนมอิ่มแล้วโดยอุ้มบุตรนั่งตัก หรืออุ้มพาดบ่าแล้วลูบหลังเบาๆ และเมื่อบุตรถึงวัยที่จำเป็นต้องได้รับอาหารเสริม บิดาควรมี

ความรู้ถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการให้อาหารเสริม ชนิดของอาหาร การเตรียมอาหาร และควรมีการป้อนอาหารเสริมให้กับบุตร

2. การดูแลให้บุตรได้รับความสุขสบาย บิดาควรจะตระหนักถึงความสำคัญในเรื่อง การดูแลให้บุตรได้รับความสุขสบายทางด้านร่างกายทั่วไป ตลอดจนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือมารดาเลี้ยงดูบุตรได้แก่ การอุ้มบุตร การพักผ่อนนอนหลับ การรักษาความสะอาดของร่างกาย การสวมใส่เสื้อผ้าและการดูแลความสะอาดเสื้อผ้าบุตร รวมทั้งการจัดเตรียมของเครื่องใช้สำหรับบุตร

การอุ้มบุตร บิดาควรมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรด้วยการอุ้มบุตรโดยเฉพาะขณะที่บุตรมีอาการไม่สุขสบายดังที่ แลมป์ (White & Woollett. 1987: 35; citting Lamp. 1997) ได้กล่าวถึง เหตุผลประการหนึ่งที่บิดามีการอุ้มบุตรไว้ในวงแขนว่า เป็นการปลอบโยนบุตรเมื่อบุตรร้องไห้ และเป็น การช่วยให้บุตรรู้สึกได้ว่าได้รับความสุขสบาย สำหรับวิธีการอุ้มนุตรนั้นจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างของร่างกาย ในระยะบุตรแรกเกิดศีรษะของบุตรจะโต ไม่สามารถชันคอเองได้ จนกระทั่งบุตรอายุได้ประมาณ 3 เดือน การอุ้มจะต้องพยุงไหล่และหลังไว้ก่อน เพราะบุตรยังไม่แข็งแรงพอ วิธีการอุ้มดังกล่าวจะทำให้ บุตรรู้สึกสบายและปลอดภัย (กระทรวงสาธารณสุข. 2531: 89)

การพักผ่อนนอนหลับ แบบแผนการนอนหลับของวัยทารกจะแตกต่างกันไป ทารกแรกเกิดส่วนใหญ่จะนอนหลับเกือบตลอดเวลา โดยเฉลี่ย 16-18 ชั่วโมง โดยจะตื่นขึ้นมาในช่วงเวลาสั้นๆ ต่อมาเมื่อมีอายุมากขึ้น การนอนหลับของทารกจะค่อยๆ ลดลง บิดาจึงควรมีส่วนช่วยเหลือจัดสถานที่รวมทั้งสิ่งแวดล้อมให้เงียบเหมาะสมแก่การนอนของบุตร ลักษณะที่นอนควรเป็นที่นอนที่สะอาด มีเนื้อแน่น เรียบ เมื่อนอนลำตัวไม่จมลงไปในที่นอน สำหรับท่านอนที่ช่วยให้บุตรนอนหลับได้นานและไม่เสียรูปทรงได้แก่ ท่านอนคว่ำ หรือท่านอนตะแคง ซึ่งมีประโยชน์หลายประการ เช่น ช่วยทำให้อาหารหรือน้ำนมผ่านจากกระเพาะลงสู่ลำไส้เล็กได้เร็วขึ้น ในกรณีที่เด็กแหวะหรืออาเจียน การนอนคว่ำหรือนอนตะแคง จะเป็นท่าที่ปลอดภัยกว่า เพราะในท่าที่นอนหงายเด็กอาจสำลักน้ำนมหรืออาหารเข้าทางเดินหายใจได้ง่าย ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อเด็ก การนอนคว่ำเป็นท่าที่ช่วยให้เด็กเรอ หรือผายลมได้ดีขึ้น โอกาสที่เด็กจะปวดท้องจากการมีลมคั่งค้างในกระเพาะและลำไส้จะลดน้อยลงด้วย นอกจากนี้เด็กจะหลับได้นานเพราะมีความอบอุ่นที่หน้าอกทำให้ไม่หนาว (ฉวีวัฒน์ จุณณานนท์ ; และคนอื่นๆ. 2526: 97-98)

การรักษาความสะอาดของร่างกาย บุตรควรจะได้รับ การอาบน้ำทำความสะอาดทุกวัน โดยอาบน้ำวันละครั้งในบุตรวัยแรกเกิด หรือมากกว่า สำหรับบุตรที่โตกว่านั้น โดยเฉพาะถ้าอากาศร้อนจัด เวลาที่อาบน้ำให้บุตรควรเลือกขณะที่มีอากาศอบอุ่น เช่น เวลาสาย บ่าย หรือเย็น (ฉวีวัฒน์ จุณณานนท์ และคนอื่นๆ 2526: 92) บิดาควรเป็นผู้อาบน้ำให้บุตรด้วยตนเอง หรือควรช่วยเหลือมารดา ในขณะอาบน้ำให้บุตร ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียนรู้บุตรของตนเองได้ดีขึ้น และเป็นการแสดงความรักที่บิดา

มีต่อบุตร บิดาควรช่วยเตรียมเครื่องใช้ในการอาบน้ำให้พร้อมและระมัดระวังความปลอดภัยของบุตร อยู่เสมอ รวมทั้งควรดูแลความสะอาดของตา ใบหู จมูก และภายในช่องปากของบุตรด้วย นอกจากนี้ควรจะมีการทำความสะอาด อวัยวะเพศ และทวารหนักภายหลังจากบุตรมีการขับถ่าย อุจจาระและปัสสาวะแล้ว

การสวมใส่เสื้อผ้าและการดูแลความสะอาดของเสื้อผ้าบุตร สำหรับบุตรวัยนี้ควร จะจัดหาเสื้อผ้าที่ทำจากเนื้อผ้าชนิดบาง เนื้อนุ่ม เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าลาลี ผ้าขนหนูอย่างนิ่ม ผ้ามัสลิน ผ้าปิรา มิติ และควรเป็นชนิดผ่าทางด้านหลัง เพราะสวมใส่ได้ง่ายกว่า ตัวเสื้อมีความหลวมเพื่อให้เคลื่อนไหว สะดวก ตะเข็บแบบเรียบเป็นตะเข็บชนิดเข้าถ้ำ สิ่งที่สำคัญสำหรับบุตรอีกประการหนึ่งคือ ผ้าอ้อม ซึ่ง ควรจะมีจำนวนมากพอ ลักษณะเนื้อผ้าควรจะอ่อนนุ่มแต่หนา ชับน้ำได้ดี แต่เมื่อบุตรโตขึ้นถึงระยะ คลานและหัดเดิน เสื้อผ้าที่สวมใส่ควรจะมีหลวมพอสมควร เพื่อให้สวมใส่และสะดวกในการ ถอด ทั้งนี้บิดาควรจะมีส่วนร่วมในการทำทำความสะอาดเสื้อผ้า ผ้าอ้อมของบุตรด้วย

การจัดเตรียมของเครื่องใช้สำหรับบุตร ในการจัดเตรียมของเครื่องใช้สำหรับทารกนั้น บิดาควรจะมีการจัดเตรียมให้พร้อมและเพียงพอสำหรับการใช้ สิ่งที่ต้องยึดไว้เป็นหลักก็คือ ทารกมี ภูมิคุ้มกันโรคค่อนข้างน้อย ดังนั้นการจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ สิ่งของเครื่องใช้ที่ควรเตรียมไว้ให้พร้อมสำหรับทารกแบ่งเป็นประเภทตามการใช้งานดังนี้

- เครื่องใช้ที่เกี่ยวกับการนอน เช่น ที่นอนที่เรียบ เนื่อแน่น ผ้าปูที่นอน ผ้ายางหรือ ผ้าพลาสติกสำหรับปูกันเปียกชื้น ผ้าห่มเด็ก มุ้ง เป็นต้น

- เครื่องใช้เกี่ยวกับการอาบน้ำแต่งตัว ควรแยกใส่ถาดหรือตะกร้าไว้ต่างหากไม่ปะปนกับของผู้ใหญ่ เครื่องใช้ที่ควรเตรียมไว้ได้แก่ อ่างสำหรับอาบน้ำ ชันน้ำ ถังน้ำ กาน้ำร้อน หรือ กระติกน้ำร้อน สบู่ แปรงโรยตัวเด็ก ผ้าขนหนูผืนเล็กหรือฟองน้ำสำหรับถูตัวเด็ก ผ้าเช็ดตัวเนื้อนุ่ม กล่อง ใส่ลาลีพันปลายไม้ เป็นต้น

- เสื้อผ้าและของใช้สำหรับทารก ได้แก่ ผ้าอ้อมเนื้อนุ่มเสื้อเด็กชนิดผ่าหลัง เสื้อผ้า ที่เหมาะสมสำหรับอากาศต่างๆ นอกจากนี้เสื้อสำหรับทารกควรทำจากเนื้อผ้าชนิดบาง ซักได้ง่าย แบบ ง่ายต่อการสวมใส่และถอด ตัวเสื้อมีความหลวมเพื่อให้เคลื่อนไหวสะดวก ตะเข็บแบบเรียบและต้อง ระมัดระวังเรื่องเส้นด้ายที่หลุดลุ่ย เมื่อเด็กโตขึ้นถึงระยะคลานและหัดเดิน แบบเสื้อที่ใส่นั้นควรสะดวก ต่อการเคลื่อนไหว มีความหลวมพอสมควร วงแขนและแขนเสื้อกว้าง สวมใส่ได้ง่ายเพราะต้องถอดเปลี่ยน บ่อย

3. การดูแลในขณะทีบุตรมีอาการไม่สุขสบายหรือเจ็บป่วยเล็กน้อย บิดาควรจะมีการ สังเกตที่ดีถึงภาวะสุขภาพโดยทั่วไปของบุตร และควรจะมีส่วนช่วยเหลือดูแลบุตรในขณะที่มีอาการไม่ สุขสบายหรือมีอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้น อาการไม่สุขสบายหรืออาการเจ็บป่วยที่พบบ่อยในทารกได้แก่

การร้องไห้ การสำรอกอาเจียน ลิ้นเป็นฝ้า ผิวหนังเป็นผื่น ผด ท้องเสีย ท้องผูก ท้องอืด ปวดท้อง สิ่งที่สำคัญที่บิดามารดาจะคำนึงถึงคือ การศึกษาหาความรู้ถึงอาการต่างๆดังกล่าว เพื่อจะได้สามารถให้การดูแลบุตรได้ถูกต้องและมั่นใจ

1.3.2 การส่งเสริมพัฒนาการของบุตร

วัยทารกเป็นวัยที่มีความสำคัญมาก โดยถือเป็นช่วงการวางพื้นฐานของชีวิต มีการเริ่มต้นของพัฒนาการที่สำคัญ เช่น พัฒนาการทางภาษา เซอร์ปัญญา กล้ามเนื้อมีการพัฒนาและประสานกันได้ดีมากขึ้น มีการเรียนรู้ทางด้านสังคม (สุวรี ศิวะแพทย์. 2549: 28) ดังนั้นบิดามารดาจะต้องเข้าใจถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ของบุตร เพื่อจะนำไปสู่การส่งเสริมพัฒนาการบุตรให้เหมาะสมตามวัย โดยมีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการของบุตรวัยทารกดังนี้

1. การพูดคุยสื่อสารกับบุตร (Communication) คือ การที่บิดามารดาติดต่อสื่อสารกับทารกผ่านทางคำพูด การสัมผัส การโอบกอด หรืออุ้มชู รวมถึงการหยอกล้อกับบุตร ซึ่งเป็นการสื่อถึงความรักความเอาใจใส่ที่บิดามารดามีต่อบุตร

- การพูดคุย ภาษาคือ สิ่งที่ใช้เพื่อสื่อความหมายของคนในกลุ่มหรือสังคมนั้นๆ เด็กทารกใช้การร้องไห้เป็นการสื่อความหมายถึงความหิว ร้อน เปียก และความไม่สุขสบายต่างๆ โดยเด็กทารกอายุ 1 เดือนสามารถออกเสียงที่ยังไม่เป็นภาษา แล้วเริ่มเรียนรู้และเลียนเสียงบิดามารดาหรือผู้ใกล้ชิด เด็กจะเริ่มเข้าใจภาษาที่คนอื่นพูดด้วย ก่อนที่จะเลียนแบบโดยการพูดตาม ในตอนแรกเด็กอาจพูดโดยที่ยังไม่เข้าใจภาษาที่แท้จริง แต่ด้วยการกระตุ้นและการสอนของบิดามารดา เด็กจะค่อยๆ ปรับปรุงแก้ไขการพูด และสามารถเข้าใจความหมายของภาษาได้ถูกต้อง (ศรีธรรม ธนะภูมิ. 2535: 55) โดยตัวเด็กทารกเองจะเริ่มได้ยินเสียงและมีความรู้สึกต่อเสียงตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา โดยเฉพาะเสียงที่มีความถี่สูง ดังนั้นในขณะที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลอาบน้ำ แต่งตัว หรือให้นมเด็ก ควรมีการกระตุ้นพัฒนาการทางด้านภาษาด้วยการยิ้ม พูดคุย พยักหน้าหยอกล้อหรือร้องเพลงไปด้วย (วิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ กระทรวงสาธารณสุข. 2520: 76)

- การสัมผัส โอบกอด หรืออุ้มชู ในวัยขวบปีแรกเป็นวัยที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเซลล์สมองและเนื้อเยื่อระบบประสาทมีการเจริญเติบโตรวดเร็วต่อเนื่องจากระยะที่ทารกอยู่ในครรภ์ ระบบประสาทในระยะนี้จึงมีความไวต่อสิ่งที่มากระตุ้น ความรู้สึกจากการสัมผัสนับเป็นระบบประสาทรับรู้อันดับแรกๆ ที่เริ่มพัฒนาขึ้นมาในระยะ 7 สัปดาห์หลังปฏิสนธิ และต่อเนื่องในครรภ์จนกระทั่งคลอด ดังนั้นเด็กทารกจึงต้องการการกระตุ้นจากผู้ใหญ่ เด็กจะรู้สึกมีความสุขและอบอุ่นจากการสัมผัส การสัมผัสจึงเป็นการสื่อสารและการเรียนรู้ขั้นแรกของเด็กที่ต่อเนื่อง เด็กที่ได้รับการโอบกอดสัมผัสอยู่เสมอมองจะรู้สึกว่าเป็นที่รักและต้องการของพ่อแม่ ซึ่งความรักและความอบอุ่นที่เด็กได้รับนับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการของทารก

2. การเล่นกับบุตร และการจัดหาของเล่นให้กับบุตร (Play) “การเล่น” เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา (ภรณี คุรุรัตน์. 2535: 2) และการเล่นยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ตามความเหมาะสมกับเพศและวัย ทำให้เกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน โดย ภรณี คุรุรัตน์ (2535. : 3-5) อธิบายเพิ่มเติมว่า เด็กแต่ละวัยจะมีการเล่นที่เป็นลักษณะประจำของตน และการเล่นจะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นตามวัยดังนี้

2.1 การเล่นของทารก การเล่นของเด็กในวัยนี้นั้นเริ่มด้วยรูปแบบง่ายๆ แต่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ฝึกความสามารถในการเคลื่อนไหว การควบคุมร่างกาย การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือตาและประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นการเล่นตามลำพังคนเดียว และเด็กจะสนุกกับการเคลื่อนไหวร่างกายของตน เริ่มทำเสียงอ้อแอ้ เรียนรู้ในการจับ เขย่าและไขว่คว้าสิ่งที่อยู่รอบตัว ดังนั้นบิดามารดาควรจัดหาของเล่นที่เหมาะสมกับอายุและพัฒนาการในแต่ละช่วงของเด็ก และต้องปลอดภัย ของเล่นควรทำความสะอาดได้ง่าย ทนทาน ขนาดพอเหมาะแก่การหยิบจับ เรียบไม่มีสันหรือขอบมีคม ไม่ควรเป็นของที่แตกหักได้ง่าย ของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กวัยทารกได้แก่ ของเล่นนิ่มๆ ที่ใช้กัดได้ เช่น ตุ๊กตาที่มีรูปร่างและขนาดต่างๆ สีสดใส ของเล่นที่มีเสียงเมื่อถูกบีบ กริ้งกริ้ง โม่บายแขวน ของเล่นนุ่มๆ ที่ใช้มือขยำได้ ของเล่นประเภทไขลาน ของเล่นที่让孩子ฝึกการกัดการเคี้ยว เป็นต้น

2.2 การเล่นของเด็กวัย 1-3 ปี เด็กวัยนี้เริ่มเปลี่ยนจากการคลานเป็นเดิน แต่ยังเดินไม่แข็ง เด็กจะเดินเกาะจากเครื่องเรือนหนึ่งไปยังอีกชิ้นหนึ่ง เริ่มเรียนรู้ระยะทาง เวลาและบริเวณ ชอบลาก ดึงรถหรือกล่องกระดาษ ทำให้เด็กฝึกการควบคุมแขนขาของตนเอง บิดามารดาควรช่วยดูแลความปลอดภัยในการเล่น ควรอยู่กับเด็กและให้ความสนใจกับเด็ก ของเล่นที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ได้แก่ ของลากจูง เช่น รถ รถไฟที่มีเชือกให้เด็กลากจูงเล่น ตุ๊กตาเล็กๆ ชิงช้า บันไดสำหรับปีนและกระดานลื่น เครื่องเล่นสำหรับเล่นทราย ของเล่นพวกเครื่องบิน รถไฟ รถบรรทุก บล็อกไม้ขนาดเล็ก ประมาณ 5-6 ชิ้น โครงไม้สำหรับปีนป่าย หนังสือนิทาน ภาพตัดต่อประมาณ 3-6 ชิ้น เป็นต้น

นอกจากนี้การเล่นยังมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กดังต่อไปนี้ (รุ่งนภา สุขมล. 2548: 6-10)

- พัฒนาการทางด้านร่างกาย คือทารกได้เคลื่อนไหวร่างกาย รู้จักและเรียนรู้ที่จะใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ในการประกอบกิจกรรม นอกจากนี้การเล่นยังเป็นการฝึกทักษะการใช้มือให้ทำงานประสานกับสายตา ซึ่งเป็นพื้นฐานในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันด้วย

- พัฒนาการทางด้านสมองและสติปัญญา การเล่นทำให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัส ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการเชื่อมโยงเซลล์สมองให้เพิ่มความเหนียวแน่นมากขึ้น เกิดการพัฒนาของ

สติปัญญา การเล่นที่ต้องใช้ประสาทสัมผัสยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะต่างๆ โดยเด็กจะมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การลองผิดลองถูก และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

- พัฒนาการด้านจิตใจและอารมณ์ การเล่นสร้างความเพลิดเพลินและผ่อนคลายอารมณ์ให้แก่เด็ก เช่น การเล่นที่ต้องใช้แรงและการเคลื่อนไหวของร่างกาย จะช่วยให้เด็กได้ปลดปล่อยความรู้สึกและพลังส่วนเกินออกไปพร้อมกับได้รับความสนุกสนาน อีกทั้งในขณะที่เด็กเล่นยังทำให้เกิดสมาธิ ซึ่งก็เป็นโอกาสที่บิดามารดาจะได้สังเกตพฤติกรรมและอารมณ์ของบุตรได้

- พัฒนาการทางด้านภาษา ทารกเรียนรู้ภาษาจากเสียงที่ได้ยินและมีปฏิกริยาโต้ตอบเมื่อได้ยินเสียงคนพูด การสร้างเสียงจะพัฒนาขึ้นจากการเลียนเสียงและรูปแบบของการออกเสียง บิดามารดาสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของบุตรได้โดยการพูดคุย เล่านิทานหรือเล่นหยอกล้อกับบุตร นอกจากนั้นพัฒนาการทางภาษายังได้รับการพัฒนาผ่านการเล่นประกอบเพลง เช่น จำจี้ แม่งู โยเกเยก หรือเพลงกล่อมเด็ก

- พัฒนาการทางด้านสังคม การเล่นเป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของเด็ก มีส่วนส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้การสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะต้องปรับตัวเพื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทำให้รู้จักการรอคอย การแบ่งปัน การให้ความช่วยเหลือ รู้จักกฎ กติกา

จะเห็นได้ว่าการเล่นมีประโยชน์ต่อทารกมาก ดังนั้นบิดามารดาควรจะมีการส่งเสริมการเล่นของทารก โดยหาเวลาว่างเล่นกับทารก จัดเตรียมสถานที่ที่สะอาดและปลอดภัย จัดเก็บปลั๊กไฟ เครื่องใช้ต่างๆ ที่เป็นอันตราย เหลี่ยมมุมของโต๊ะ ยาและสารเคมี รวมถึงจัดหาอุปกรณ์การเล่นให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของทารก

1.3.3 การป้องกันอันตราย

วัยทารกเป็นวัยของการเริ่มต้นการออกสำรวจโลกรอบตัว แต่ทารกยังไม่มีทักษะในการควบคุม การเคลื่อนไหวและการใช้อวัยวะต่างๆ ได้ดีพอ จึงทำให้ทารกไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จึงอาจเกิดอันตรายได้มากกว่าช่วงอายุอื่นๆ โดยอันตรายบางเป็นเรื่องทางร่างกาย และบางอย่างเป็นเรื่องทางจิตใจ ในอันตรายทางร่างกายนั้น พบว่าความเจ็บป่วยและอุบัติเหตุเป็นอันตรายที่ร้ายแรงที่สุด เพราะมักนำไปสู่การไร้ความสามารถที่ถาวรหรือการตายได้ (ประณต คำฉิม. 2549: 271) อุบัติเหตุจะเกิดขึ้นได้ไม่บ่อยนักในระหว่างขวบปีแรกของชีวิต เนื่องจากทารกจะได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากบุคคลต่างๆ แต่อุบัติเหตุจะเกิดขึ้นได้บ่อยในระหว่างปีที่สองของชีวิต เนื่องจากทารกสามารถเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระมากขึ้นและไม่ได้รับการดูแลปกป้องอย่างดีเท่ากับในระยะแรก (ประณต คำฉิม. 2549: 282) ทำให้ในปัจจุบันมีเด็กเสียชีวิตจากอุบัติเหตุอันเกิดจากความประมาทและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของบิดามารดาไม่น้อย ดังนั้นบิดามารดาจึงควรหาทางป้องกันอันตรายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร โดย

แพทย์หญิงจิวิวัฒน์ จุณณานนท์ และคนอื่นๆ (2519: 289-292) ได้รวบรวมอุบัติเหตุในวัยทารกและการป้องกันไว้ดังนี้

อายุ 1 - 4 เดือน : ทารกยังเคลื่อนไหวไม่ได้มาก หลังเดือนแรกไปแล้วจะเริ่มยกศีรษะได้เล็กน้อย และเมื่ออายุ 3 เดือน จะเริ่มชันคอได้

การป้องกันอุบัติเหตุคือ

1. ไม่ควรใช้หมอนโดยเฉพาะหมอนที่อ่อนนุ่ม ลักษณะที่นอนควรมีความแบนและแข็งพอประมาณ เพื่อป้องกันอันตรายจากการถูกอุดจมูกและปาก ทำให้หายใจไม่ออกได้
2. อย่าปล่อยให้ทารกนอนดูนมเองตามลำพัง เพราะอาจเกิดการสำลักได้
3. เมื่อทารกนอนในเตียง เตียงนอนควรมีลูกกวางหรือขอบกั้นเสมอ และความถี่หรือซี่ของลูกกวางควรให้แคบกว่าที่เด็กจะสามารถลอดศีรษะออกมาได้ เพราะเด็กอาจลอดศีรษะออกมาและเมื่อพยายามดันให้หลุดอาจคอหักตายได้
4. อย่าทิ้งให้เด็กอยู่คนเดียวตามลำพัง

อายุ 4 - 9 เดือน : ทารกจะคว่ำได้ หยิบคว้าของได้ เริ่มยกตัวขึ้นและเคลื่อนไหวไปรอบๆ ได้ เมื่ออายุประมาณ 7-8 เดือน จะนั่งและเริ่มคลานได้

การป้องกันอุบัติเหตุคือ

1. อย่าทิ้งให้ทารกอยู่คนเดียวในที่ที่อาจพลัดตกได้ เช่น โต๊ะ โซฟาหรือเตียงที่ไม่มีที่กั้น
2. อย่าทิ้งทารกไว้ในอ่างอาบน้ำตามลำพัง แม้เพียงชั่วอึดใจเดียว
3. ของเล่นหรือของที่อยู่ใกล้ตัวต่างๆ ต้องระวังอย่าให้เป็นของมีคม หรือมีสารที่เป็นพิษ เช่น ตะกั่ว เพราะทารกมักจะเอาใส่ปากเสมอ

อายุ 9 เดือน - 1 ปี : ทารกจะเริ่มหยิบของขึ้นเล็กๆ โดยใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ได้ เช่น เม็ดยา เมล็ดผลไม้ เข็มกลัด และเมื่อหยิบแล้วจะเอาใส่ปาก ทารกเริ่มเกาะยืนและไต่ไปตามที่ต่างๆ

การป้องกันอุบัติเหตุคือ อย่าทิ้งของชิ้นเล็กๆ เช่น กระจุดม เมล็ดผลไม้ เหรียญ เม็ดยา ไขไก่่มือ หรือในที่ที่ทารกสามารถเอื้อมหยิบได้

อายุ 1 - 2 ปี : ทารกเริ่มเดินได้ เกาะไต่ไปตามที่ต่างๆ ขึ้นลงบันไดได้ มีความอยากรู้อยากเห็นมาก ชอบแคะ หยิบจับของ และขว้างปา

การป้องกันอุบัติเหตุคือ

1. ควรซ่อมแซมตู้ โต๊ะ เก้าอี้ต่างๆ ที่ขาหักหรือโยกโยกให้แข็งแรง

2. ระวังอย่าให้ทารกเข้าใกล้เตาไฟ เตาเร็ด หม้อ ชามแกง หรือของร้อนต่างๆ แม้จะวางอยู่บนโต๊ะสูงแต่ถ้ามีผ้าปูโต๊ะที่ชายผ้าห้อยลงมา ทารกก็อาจจะดึงชายผ้า ทำให้ของร้อนหกรดตัวได้

3. ควรทำที่เสียบปลั๊กไฟให้อยู่สูง หรือมีห้วปิดเปิดพิเศษที่ทารกไม่สามารถหยั่งนิ้วเข้าไปได้

4. ควรมีลูกกรงกั้นที่หัวและเชิงบันได

จากเอกสารข้างต้นจะเห็นได้ว่า การที่บิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกนั้น ไม่เพียงแต่เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของมารดาเท่านั้น แต่ยังเป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการในทุกๆ ด้านของบุตร ซึ่งจะทำให้บุตรมีการพัฒนาไปสู่วัยต่อไปได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การที่บิดามีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งบิดาทุกคนควรตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญนี้

1.4 การวัดพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ซึ่งได้มีผู้เสนอถึงวิธีการวัดและคุณภาพของแบบวัดไว้ดังนี้

บังอร ศุภวิจิตพัฒนา (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรสกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่มีบุตรอายุระหว่าง 1-1½ ปี ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของพฤติกรรม การเลี้ยงดูบุตรของบิดา โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ที่สร้างขึ้นเองโดยอาศัยแนวคิดของ ดูวาลล์ (Duvall 1971: 225; Duvall, cited in Duvall & Miller 1985: 160-161, 164-165) ประกอบด้วยพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร 3 ด้าน ได้แก่ การดูแลทางด้านร่างกายบุตร การส่งเสริมพัฒนาการของบุตร และการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร จำนวนข้อคำถาม 35 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .94

สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่พาบุตรมาตรวจที่คลินิกเด็กดี แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลของรัฐ ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวน 220 คน ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก ที่สร้างขึ้นเองจำนวน 22

ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .81

สิริลักษณ์ อุษะเจริญ (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูทารกที่คลอดก่อนกำหนด ของจังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่มีทารกคลอดก่อนกำหนดที่ทารกมีอายุ 2-6 เดือน จำนวน 100 คน ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูทารก โดยใช้แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูทารกที่คลอดก่อนกำหนด ที่ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของ บังอร ศุภวิทิตพัฒนา (2536) ที่สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดของ ดูวาลล์ (Duvall & Miller, 1985) ประกอบด้วยพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร 3 ด้าน ได้แก่ การดูแลทางด้านร่างกายบุตร การส่งเสริมพัฒนาการของบุตร และการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร จำนวนข้อคำถาม 34 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .86

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้นพบว่า การวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรส่วนใหญ่เป็นวัดพฤติกรรมใน 3 ด้านคือ ด้านการดูแลด้านร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการของบุตร และด้านการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร โดยใช้วิธีการรายงานตนเอง (Self-report methods) ส่วนการตอบสนองต่อข้อความเชิงพฤติกรรมใช้วิธีการประมาณค่า ซึ่งอาจเป็นเพราะการเก็บข้อมูลการวัดด้วยวิธีนี้สามารถกระทำได้ง่าย และสะดวกในเก็บข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก และสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา ที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบสอบถามพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ของ บังอร ศุภวิทิตพัฒนา (2536) ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งแบบวัดนี้ประกอบด้วยพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการของบุตร และด้านการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา สูงกว่า แสดงว่ามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาต่ำกว่า

1.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

พฤติกรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้หลากหลายแตกต่างกันไปตามสิ่งกระตุ้น หรือถูกจูงใจจากสิ่งเร้าต่างๆ พฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อบุคคล เวลา สถานที่หรือสถานการณ์เปลี่ยนไป พฤติกรรมของบิดาก็เช่นเดียวกัน เพราะการที่บิดาจะแสดงพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรนั้น ย่อมเกิดขึ้น

จากหลายปัจจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถสรุปถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเล่นดนตรีวัยทารกของบิดา ดังนี้

1. อายุของบิดา อายุเป็นตัวบ่งชี้ถึงการเจริญเติบโตทางด้านอารมณ์ของบุคคลในการที่จะเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ดี และมีส่วนส่งเสริมให้บิดามีความรับผิดชอบ มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถเตรียมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ทำให้มีการปรับตัวและปฏิบัติบทบาทบิดาในการเล่นดนตรีได้ดีขึ้น (โสภณ สุวรรกุล. 2535: 32) ซึ่งจากการศึกษาของ สุวรรณี ศรีจันทร์อาภา (2527: ง-ฉ) พบว่า บิดาที่มีอายุ 21-30 ปีและสูงกว่า มีความพร้อมในการเป็นบิดามากกว่าบิดาที่มีอายุ 20 ปีและต่ำกว่า และจากการศึกษาของ ลำเนียง แยมสะอาด (2529: ง) พบว่าบิดาที่มีอายุสูงกว่า 30 ปี รับรู้บทบาทของตนเองต่อการเลี้ยงดูทารกสูงกว่าบิดาที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ เพ็ญศรี พิชัยสนธิและคนอื่นๆ (2531: 45) ที่พบว่าบิดาที่มีอายุมากมีการปฏิบัติบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรดีกว่าบิดาที่มีอายุน้อยกว่า แต่จากการศึกษาของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 103) พบว่า อายุของบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเล่นดนตรีคนแรก และจากการศึกษาของ บังอร ศุภวิทิตพัฒนา (2536:) พบว่าบิดาที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมการเล่นดนตรีไม่แตกต่างกัน

2. ระดับการศึกษา การศึกษาเป็นการทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ความรู้จักใช้ความคิด การตัดสินใจ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา ผู้ที่มีความรู้มากกว่าจะมีโอกาสพัฒนามากกว่าทั้งในด้านความคิดและการปฏิบัติ (โสภณ สุวรรกุล. 2535: 32) จากการศึกษาของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 119) พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเล่นดนตรีคนแรก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจากการศึกษาของ นุชรา บุญกนก (2531: 48) พบว่าบิดาที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีบทบาทของบิดาในการส่งเสริมมารดาในการเล่นดูทารกมากกว่าบิดาที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ โสภณ สุวรรกุล (2535:) ที่พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสดงบทบาทการเป็นบิดาในการเล่นดนตรีวัยขวบปีแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจากการศึกษาของ รุจา ภูไพบูลย์ (2540) พบว่า ระดับการศึกษาที่สูงของบิดา สามารถทำนายคะแนนการปฏิบัติพัฒนาการการเล่นดูทารกได้ดีกว่าบิดาที่มีการศึกษาต่ำกว่า

3. รายได้ครอบครัว รายได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการปฏิบัติบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรของบิดา จากการศึกษาของ โสภณ สุวรรกุล (2535) พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสดงบทบาทการเป็นบิดาในการเล่นดนตรีวัยขวบปีแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการศึกษาของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 119) ที่พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเล่นดนตรีคนแรก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ลักษณะครอบครัว การที่เด็กจะเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจนั้น นอกจากการเลี้ยงดูของบิดามารดาแล้ว บุคคลในครอบครัวก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กด้วย แต่การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันครอบครัวไทยมีความเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ขาดแหล่งประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นบทบาทของบิดาจึงอาจเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาของรุจา ภูไพบูลย์ (2540) พบว่าครอบครัวขยายให้การเลี้ยงดูทารกได้ดีกว่าครอบครัวเดี่ยว ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีการศึกษาเฉพาะเจาะจงในบิดา แต่จากการศึกษาของกัลยา ปนสันติยะ (2542) ที่ศึกษาพัฒนาการในบทบาทการเป็นมารดาของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น โดยพบว่า มารดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีพัฒนาการในบทบาทการเป็นมารดาดีกว่ามารดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย แต่การศึกษาของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544) พบว่า ลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก โดยบิดาที่มีลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย มีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกในระดับปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ในสัดส่วนที่เท่ากัน

5. ความรู้เรื่องการดูแลบุตร เมื่อบุคคลได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองต้องการ จะทำให้บุคคลพยายามทำความเข้าใจกับความรู้นั้น และนำความรู้ที่ได้ไปแก้ปัญหา หรือนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังเช่นการศึกษาของ วิมลมาส สุขพินทร์ (2545: 52) ที่พบว่า บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการศึกษาของ สุธิดา ยาทองไชย (2550: 68) พบว่า บิดาที่มีบุตรคนแรกที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการปฏิบัติพัฒนาการเป็นบิดา มีการปฏิบัติพัฒนาการเป็นบิดาดีกว่าบิดาที่ไม่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการปฏิบัติพัฒนาการเป็นบิดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 105) ที่พบว่า ความรู้ของบิดาที่มีบุตรคนแรก คำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์และพยาบาล การได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาบทบาทบิดา การมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสก่อให้เกิดความพร้อมในการเป็นบิดา ทำให้บิดามีส่วนร่วมในการดูแลทารกและผูกพันกับทารกมากขึ้น และทำให้ทั้งบิดามารดาปรับตัวต่อภาวะเครียดได้ดี (Bloom, 1998) จากการศึกษาของสมศรี กิจจะพานิช ; และคณะ (2540: 106) พบว่า บิดาที่มีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยมีความยินดีที่จะช่วยเหลือมารดาเลี้ยงดูบุตรนั้น เป็นผู้มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส และจากการศึกษาของบังอร ศุภวิจิตพัฒนา (2536: 97) พบว่า การสนับสนุนจากคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจารุวรรณ ชูปวา (2541) ที่พบว่า คู่สมรสมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสดี จะมีการแสดงบทบาทการเป็นบิดาที่ดี

7. ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร การที่บิดาได้เคยปฏิบัติกิจกรรมหรือมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการเลี้ยงดูเด็กทั้งที่ใช่และไม่ใช่บุตรของตน อาจส่งผลถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร โดย แบนดูรา (Bandura. 1986: 399-409 ; 1997: 79-115) อธิบายไว้ว่า การได้รับประสบการณ์ความสำเร็จจากการกระทำของตน ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของตนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด และยังแผ่ขยายไปยังสภาพการณ์อื่นๆ ได้มากกว่าแหล่งข้อมูลอื่น ดังเช่นการศึกษาของ สุลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 119) ที่พบว่า ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็ก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

8. การรับรู้ความสามารถของตน การรับรู้ความสามารถของตนเป็นการตัดสินใจของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนในการจัดการและกระทำพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Bandura. 1986: 391) ถ้าหากบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง ก็จะมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจกระทำพฤติกรรมนั้นแน่นอน ดังเช่นการศึกษาของกรรณิการ์ สุขขารี (2548: 76) ที่พบว่าพนักงานที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองต่างกัน มีผลการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 105) ที่พบว่าความเชื่อในความสามารถของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา ซึ่งสามารถจัดได้เป็น 2 กลุ่มคือ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสภาพแวดล้อม โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกตัวแปรซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล และเป็นตัวแปรที่สามารถพัฒนาเพื่อทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเพิ่มขึ้น รวมทั้งเป็นตัวแปรที่ผู้วิจัยมีความสนใจในการที่จะศึกษาว่า ปัจจัยเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อระดับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรหรือปัจจัยที่ต้องการศึกษาไว้ดังนี้คือการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

2. การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

2.1 ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง

การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived self-efficacy) หรือที่นิยมใช้คำว่า Self-efficacy ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้นิยามความหมายของการรับรู้ความสามารถของตน ไว้ดังนี้

แบนดูรา (Bandura, 1986: 391) อธิบายว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง การตัดสินใจของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนในการจัดการและกระทำพฤติกรรม เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประทีป จินี (2540: 110) อธิบายว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง ที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในสถานการณ์ที่บางครั้งอาจจะมีคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีความแปลกใหม่ ที่ไม่สามารถทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสภาพการณ์เหล่านี้มักจะทำให้บุคคลเกิดความเครียดได้ การรับรู้ความสามารถของตัวนี้ได้ขึ้นอยู่กับทักษะที่บุคคลมีอยู่ในขณะนั้นเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลว่าเขาสามารถทำอะไรได้ด้วยทักษะที่เขามีอยู่

วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (2543: 31) อธิบายว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง ความเชื่อของบุคคลว่าตนมีความสามารถที่จะจัดระบบ (organize) และกระทำเพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดได้

สมโภชน์ เขียมสุภาสิต (2550: 57) อธิบายว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง ที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจว่าตนสามารถจัดการและกระทำพฤติกรรม ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งมีทฤษฎีที่กล่าวถึง การรับรู้ความสามารถของตนดังรายละเอียดต่อไปนี้

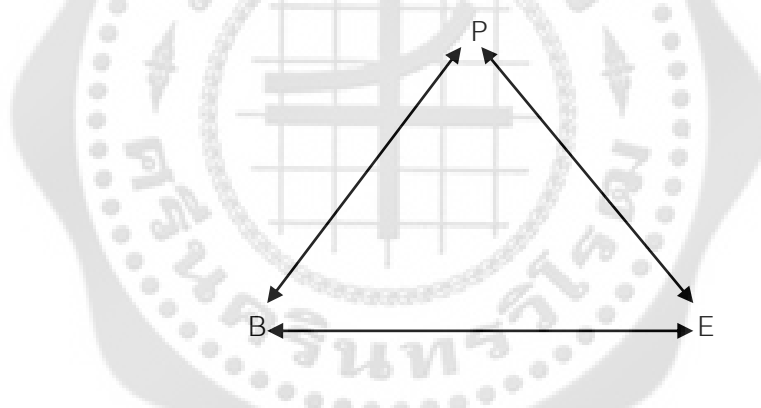
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory)

อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) นักจิตวิทยาชาวแคนาดา ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ในระยะเริ่มแรกของการศึกษา แบนดูราสนใจศึกษาเรื่องของตัวแบบ (Modeling) โดยมีแนวคิดว่าการเกิดพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบ (Observational หรือ Modeling Learning) โดยสิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียนมีความสำคัญเท่าๆ กัน ผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน เนื่องจากการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของมนุษย์หลายอย่างจึงเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม แบนดูราจึงเรียกทฤษฎีนี้ว่า การเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ตั้งแต่ปีค.ศ.1962 แต่ต่อมาในปีค.ศ.1886 แบน

ดูราได้ขยายแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมให้กว้างขึ้น และเปลี่ยนชื่อทฤษฎีใหม่เป็น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory)

แบนดูรา ได้เสนอความหมายของการเรียนรู้แตกต่างไปจากนักจิตวิทยาท่านอื่นๆ กล่าวคือ แบนดูรา เสนอว่า การเรียนรู้มันไม่จำเป็นต้องพิจารณาในแง่ของการแสดงออก (Performance) หากแต่ว่าการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ๆ (Acquired) ก็ถือว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าจะไม่มีการแสดงออกก็ตาม ดังนั้นการเรียนรู้ตามแนวของแบนดูรา จะเน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายใน โดยไม่จำเป็นที่จะต้องมีการแสดงออก (ประทีป จินฺ 2540)

ตามแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรานั้น แบนดูรา มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของคนเรานั้น ไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องมีปัจจัยส่วนบุคคล (ปัญญา ชีวภาพ และสิ่งภายในอื่นๆ) ร่วมด้วย และการร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) กับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม (สมโภชน์ เขียมสุภาษิต. 2553: 48) ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย 3 ตัวในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และปัจจัยส่วนบุคคล (P) ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ

ที่มา: Albert Bandura. (1997). Self-efficacy The Exercise of control. p. 6.

แบนดูราเห็นว่า ในชีวิตจริงของมนุษย์ นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม มนุษย์ก็มีอิทธิพลต่อสิ่งเร้าทั้งสำหรับตนเองและผู้อื่นด้วย นอกจากนี้มนุษย์มีความคิด ความเชื่อ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเขาเอง จากแนวคิดพื้นฐานที่แบนดูรานำเสนอนั้น พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียว แต่มีผลมาจาก

กระบวนการทางปัญญาด้วย กล่าวคือ ถ้ากระบวนการทางปัญญาเปลี่ยน พฤติกรรมของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงด้วย แบนดูรา จึงได้เน้นแนวคิด 3 ประการคือ

1. แนวคิดของการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) เป็นการเรียนรู้ของคนโดยการสังเกตจากตัวแบบ การสังเกตจากตัวแบบสามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้ในเวลาเดียวกัน คนส่วนใหญ่จึงสามารถรับรู้เรื่องราวของคนในสังคมได้โดยผ่านสื่อ

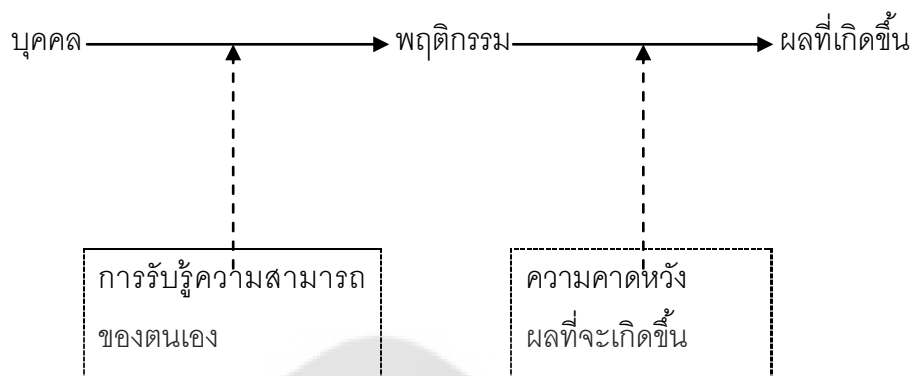
2. แนวคิดของการกำกับตนเอง (Self-Regulation) เกิดจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนได้

3. แนวคิดของการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตน ที่จะแสดงพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เมื่อบุคคลประเมินว่าตนมีความสามารถและสิ่งที่ตนกระทำนั้นไม่ยากเกินความสามารถของตน

โดยในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงเฉพาะแนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) ซึ่งแบนดูรา (Bandura) ได้พัฒนาขึ้นโดยในระยะแรก แบนดูราเสนอแนวคิดของความคาดหวังความสามารถของตนเอง (Efficacy Expectation) โดยให้ความหมายว่า เป็นความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของตนในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง และความคาดหวังนี้เป็นตัวกำหนดการแสดงออกของพฤติกรรม แต่ต่อมาแบนดูรา (Bandura, 1986: 391) ได้ใช้คำว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-Efficacy) โดยให้คำจำกัดความว่า เป็นการที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง ที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยที่แบนดูราไม่ได้กล่าวถึงความคาดหวังความสามารถของตนเองอีกเลย (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต 2550 : 57) คาดคะเนว่า แบนดูราได้นำคำว่า “การรับรู้ความสามารถของตนเอง” มาใช้แทนคำว่า “การคาดหวังความสามารถของตนเอง” ในการวิจัยครั้งนี้จึงขอใช้คำว่า การรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy)

แบนดูรา (Bandura) มีความเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น มีผลต่อการกระทำของบุคคล บุคคล 2 คนอาจมีความสามารถไม่ต่างกัน แต่อาจแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกันได้ ถ้าพบว่าคน 2 คนนี้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน ในคนๆ เดียวก็เช่นกัน ถ้ารับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกัน ก็อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาได้แตกต่างกันเช่นกัน แบนดูราเห็นว่า ความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ดังนั้นสิ่งที่กำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถของตนเองในสภาวะการณ์นั้นๆ นั่นเอง นั่นคือ ถ้าเรามีการรับรู้ว่าเรามีความสามารถ เราก็จะแสดงออกถึงความสามารถนั้นออกมา คนที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถ จะมีความอดทน อุทิศหา ไม่ท้อถอย และจะประสบความสำเร็จในที่สุด (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2550: 57-58; อ้างอิงจาก Evans. 1989)

แบนดูรา (Bandura) ได้เสนอภาพความแตกต่างระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเอง และความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 3 ภาพแสดงความแตกต่างระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น

ที่มา: Albert Bandura. (1977). Self-efficacy The Exercise of control. p. 22.

การรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นการตัดสินใจความสามารถของตนเองว่า จะสามารถทำงานได้ในระดับใด ในขณะที่ความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นนั้น เป็นการตัดสินใจว่าผลกรรมใดจะเกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมดังกล่าว การรับรู้ความสามารถของตนเอง และความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นนั้น มีความสัมพันธ์กันมากโดยที่ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนี้ มีผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ ซึ่งจะเห็นได้ดังภาพประกอบ

ความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น			
		สูง	ต่ำ
การรับรู้ ความสามารถ ของตนเอง	สูง	มีแนวโน้มที่จะทำ แน่นอน	มีแนวโน้มที่จะ ไม่ทำ
	ต่ำ	มีแนวโน้มที่จะ ไม่ทำ	มีแนวโน้มที่จะ ไม่ทำแน่นอน

ภาพประกอบ 4 ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น

ที่มา: Albert Bandura. (1977). Self-efficacy The Exercise of control. p. 20.

จากภาพจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับความคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ว่า ถ้าหากบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง และมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรมที่จะเกิดขึ้นสูงเช่นเดียวกัน บุคคลก็จะมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจกระทำพฤติกรรมนั้นแน่นอน ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำและมีความคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรมที่จะเกิดขึ้นต่ำด้วย หรือความคาดหวังส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นไปในทางตรงกันข้าม บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะตัดสินใจไม่กระทำพฤติกรรมนั้น (ประทีป จินฉัตร. 2540; อ้างอิงจาก Bandura. 1978b)

2.2 แหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตน

การรับรู้ความสามารถของตนตามแนวคิดของแบนดูรา (Bandura. 1986: 399-409; 1997: 79-115) มีพื้นฐานหรือพัฒนามาจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่งดังนี้

1. การได้รับประสบการณ์ความสำเร็จ (Enactive mastery experience)

การได้รับประสบการณ์ความสำเร็จจากการกระทำของตน ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของตนที่มีประสิทธิภาพและเที่ยงตรงมากที่สุด เนื่องจากมีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์ของความสำเร็จที่บุคคลได้รับโดยตรง ประสบการณ์ความสำเร็จจากการกระทำนอกจากจะเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนให้เข้มแข็งขึ้นแล้ว ยังแผ่ขยายไปยังสภาพการณ์อื่นๆได้มากกว่าแหล่งข้อมูลอื่นด้วย ประสบการณ์ความสำเร็จนี้ หากได้รับบ่อยครั้งก็ยิ่งทำให้บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความสามารถเพิ่มมากขึ้น ไม่ทอดถอยถึงแม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จในบางครั้ง โดยเฉพาะถ้าการไม่ประสบความสำเร็จนั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยความพยายาม บุคคลก็จะเพิ่มความพยายามมากขึ้นในทางตรงข้าม ประสบการณ์ที่ล้มเหลวจะทำให้บุคคลรับรู้ความสามารถของตนต่ำ โดยเฉพาะความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในระยะแรกๆ และไม่ได้เกิดจากการขาดความพยายามหรือได้รับการขัดขวางจากสภาพการณ์ภายนอก การทำให้คนเราฟื้นคืนกลับมารับรู้ว่าคุณมีความสามารถ จำเป็นต้องให้เขาได้มีประสบการณ์ในการเอาชนะอุปสรรคโดยผ่านการใช้ความพยายามเสียก่อน

2. การสังเกตตัวแบบ (Vicarious experience)

การรับรู้ความสามารถของตนส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจาก การเห็นตัวอย่างจากบุคคลอื่น การได้เห็นบุคคลอื่นทำพฤติกรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันแล้วประสบความสำเร็จ ทำให้บุคคลคิดว่าตนเองก็มีความสามารถและทักษะเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ตนก็น่าจะประสบความสำเร็จได้เช่นกัน บุคคลเหล่านี้จะโน้มน้าวตนเองให้เชื่อว่า มีความสามารถที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ แต่ถ้าได้เห็นบุคคลที่มีความสามารถคล้ายคลึงกับตนประสบความล้มเหลวทั้งๆ ที่ได้พยายามอย่างเต็มที่ ก็อาจจะรับรู้ความสามารถของตนต่ำลง การรับรู้ความสามารถของตนที่ไม่ได้เกิดจากประสบการณ์ตรงเช่นนี้ จะทำให้การรับรู้ความสามารถไม่มีความแน่นอนและเปลี่ยนแปลงง่าย คือ พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามตัวแบบที่เห็น ข้อมูลที่ได้จากการดูตัวแบบจะมีผลต่อการรับรู้ความสามารถของตน อย่างไรก็ตาม ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ประเมินความสามารถ และการเปรียบเทียบผลประเมินความสามารถของตนเองได้ตรงกับความสามารถจริง

3. การชักจูงทางสังคม (Social Persuasion) หรือการพูดชักจูงจากผู้อื่น (Verbal Persuasion)

การตัดสินความสามารถของตนนั้นไม่อาจขึ้นอยู่กับตนเองแต่เพียงอย่างเดียว เนื่องจากแหล่งข้อมูลจากตนเองอาจยังไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงต้องการข้อมูลจากบุคคลอื่นที่มีอิทธิพลต่อตนเอง การพูดชักจูงจากผู้อื่นนี้มีความสัมพันธ์กับการทำให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตน บุคคลที่ไม่ได้รับการโน้มน้าวหรือชักจูงจากผู้อื่น อาจยังคงสงสัยในความสามารถของตน อย่างไรก็ตาม การชักจูงจากผู้อื่นนี้มีข้อจำกัดอย่างมากในการเพิ่มการรับรู้ความสามารถของบุคคล แต่จะสามารถ

เพิ่มได้หากการชักจูงนั้นอยู่ในกรอบของความจริง โดยแบนดูรา (Bandura) ได้กล่าวว่า การใช้คำพูดชักจูงนั้นไม่ค่อยจะได้ผลนัก ในการที่จะทำให้คนเราสามารถที่จะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งถ้าต้องการให้ได้ผล ควรจะใช้ร่วมกับการทำให้บุคคลมีประสบการณ์ของความสำเร็จ ซึ่งอาจจะต้องค่อยๆ สร้างความสามารถให้กับบุคคล อย่างค่อยเป็นค่อยไปและให้เกิดความสำเร็จตามลำดับขั้นตอน พร้อมทั้งการใช้คำพูดชักจูงร่วมกัน ก็ย่อมที่จะได้ผลดีในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตน (สมโภชน์ เขี่ยมสุภาสิต.2550; อ้างอิงจาก Evans. 1989)

4. สภาวะทางกายและอารมณ์ (Physiological and Affective State)

บุคคลมักใช้ข้อมูลด้านสภาวะทางกายและอารมณ์ในการตัดสินใจความสามารถของตน เช่น การตื่นเต้นมากเกินไปจะเป็นเหตุให้ทำกิจกรรมได้ไม่ดี บุคคลจะคิดว่าตนสามารถทำงานได้สำเร็จเมื่อสภาวะทางกายไม่ปั่นป่วนหรือเครียด การฝึกให้บุคคลลดภาวะกระตุ้นทางอารมณ์ลงได้จะช่วยเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนและเพิ่มผลการปฏิบัติงาน สภาวะทางกายที่กล่าวถึงนี้รวมถึงความอ่อนล้า เหนื่อย และความเจ็บปวดด้วย โดยสภาพร่างกายและอารมณ์ในทางลบ เช่น เจ็บป่วย ปวดเมื่อยเครียด วิตกกังวล จะลดการรับรู้ความสามารถของตนลง เช่นเดียวกับความวิตกกังวลในการทำงาน ที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถของบุคคลซึ่งจะส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถ โดยคนที่มีความวิตกกังวลสูงจะรู้สึกไม่มั่นใจว่าตนเองจะสามารถควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้นอกจากนี้ความวิตกกังวลยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น ใจสั่น เหงื่อออก อ่อนเพลีย มีผลทำให้บุคคลทำกิจกรรมต่างๆ ได้ไม่ดีเท่าที่ควร เป็นสัญญาณที่บอกให้บุคคลรู้ว่าเขาไม่มั่นใจในความสามารถที่ตนเองมีอยู่ อีกทั้งไม่แน่ใจว่ามีทักษะเพียงพอที่จะทำงานในขณะนั้น จึงทำให้การรับรู้ความสามารถของตนต่ำลง

ดังนั้นการรับรู้ความสามารถของตนเอง เกิดได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ หลายแหล่งดังที่กล่าวมา และการรับรู้ความสามารถของตนอาจเกิดจากแหล่งข้อมูลเพียงแหล่งใดแหล่งหนึ่ง หรือเกิดจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่งรวมกันก็ได้

2.3 ผลของการรับรู้ความสามารถของตน

แบนดูรา (Bandura.1986: 393-395) ได้กล่าวถึงการรับรู้ความสามารถของตนเองว่าจะเป็นตัวกำหนด หรือมีผลต่อบุคคลในเรื่องต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการเลือก (Choice Behavior) ในชีวิตประจำวันนั้นบุคคลจะต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลาว่า เขาจะต้องกระทำพฤติกรรมใดและต้องทำอีกนานเท่าใด รวมทั้งต้องตัดสินใจเลือกกิจกรรมต่างๆ การที่บุคคลตัดสินใจว่าจะแสดงพฤติกรรมใดในสภาพการณ์ใดนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ความสามารถของตนเอง บุคคลมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงงานและสภาพการณ์ที่เขาเชื่อว่า ยากเกินความสามารถของเขา และบุคคลจะเลือกทำกิจกรรมที่แน่ใจว่า เขามี

ความสามารถที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จได้ (Bandura.1997; Schunk.1981) บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเลือกทำงานที่มีลักษณะท้าทาย มีแรงจูงใจในการพัฒนาความสามารถของตนเองให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ส่วนบุคคลที่มีการรับรู้ในความสามารถของตนเองต่ำ มักจะหลีกเลี่ยงงาน ท้อถอย ขาดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นการปิดโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง

2. การใช้ความพยายามและความยืนหยัดในการทำงาน (Effort Expenditure and Persistence) การรับรู้ความสามารถของตนเองจะเป็นตัวกำหนดว่า จะต้องใช้ความพยายามมากเท่าไร และจะต้องใช้ความมุ่งมั่นพยายามที่จะเผชิญหน้ากับอุปสรรคต่างๆหรือประสบการณ์ที่ไม่พึงพอใจไปอีกนานเท่าใด (Bandura.1986) เมื่อเผชิญกับอุปสรรคต่างๆบุคคลซึ่งมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง จะมีความกระตือรือร้น และจะใช้ความพยายาม ความมุ่งมั่นในการทำงานนานกว่าคนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ (Bandura; & Cervone. 1983) และการที่บุคคลใช้ความพยายามและความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างเต็มที่ตลอดเวลา เขาก็มีแนวโน้มที่จะทำงานได้ประสบความสำเร็จสูง

3. แบบแผนของความคิดและการตอบสนองทางอารมณ์ (Thought Patterns and Emotion Reaction) การตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิดและปฏิกิริยาทางอารมณ์ของบุคคลในระหว่างที่กระทำพฤติกรรม และมีผลต่อการคาดคะเนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในภายภาคหน้าของเขา บุคคลซึ่งรับรู้ว่าคุณมีความสามารถสูงจะมีความพยายามและเอาใจใส่ในการกระทำพฤติกรรมต่างๆมาก และเมื่อพบกับอุปสรรคต่างๆ บุคคลก็จะกระตุ้นตนเองให้ใช้ความพยายามมากยิ่งขึ้น ส่วนบุคคลที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีปฏิกิริยาทางอารมณ์ต่อตนเองทางลบ เช่น ไม่มีความสุข มีความหวาดหวั่น มีความเครียดสูงและเขาจะกระทำพฤติกรรมต่างๆอย่างไม่เต็มความสามารถ อันจะส่งผลให้บุคคลประสบกับความล้มเหลวในการกระทำพฤติกรรมมากยิ่งขึ้น

4. เป็นสิ่งที่กำกับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมมากกว่าเป็นสิ่งที่ทำนายพฤติกรรม (Humans as producer rather than simply foretellers of behavior) นั่นคือ บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง มักจะเป็นคนที่พยายามกระทำพฤติกรรมและจะยอมรับผลต่างๆที่เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมของตน จะเลือกการกระทำที่มีลักษณะท้าทาย และจะใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อให้การกระทำนั้นบรรลุเป้าหมาย แม้ว่าในบางครั้งจะล้มเหลวบ้างก็ตาม เขาจะไม่ท้อถอยและไม่อ้างว่าเป็นเรื่องของโชคชะตา แต่จะให้เหตุผลของการล้มเหลวที่เกิดขึ้นว่า เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จต่อไป ซึ่งต่างจากบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ มักจะเป็นคนที่ไม่ค่อยกระทำพฤติกรรม จะรอให้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการกระทำเป็นไปตามความเชื่อหรือคำทำนาย และมักจะหลีกเลี่ยงการกระทำที่มีลักษณะยาก ดังนั้นการรับรู้ความสามารถ

ของตนเองจึงมีความสัมพันธ์กับการกระทำพฤติกรรมของบุคคล คือ ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งสูง จะมีแนวโน้มกระทำพฤติกรรมนั้นสูงด้วย ในทางตรงข้าม ถ้าบุคคลรับรู้ความสามารถของตนในการกระทำพฤติกรรมนั้นต่ำ บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นต่ำหรืออาจไม่ทำพฤติกรรมนั้นเลย

จากเอกสารข้างต้นจะเห็นได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเป็นการตัดสินใจของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนในการจัดการและกระทำพฤติกรรมใดๆ ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับตนเองของบุคคลในเรื่องความสามารถที่จะปฏิบัติงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะมากกว่าเป็นการประเมินตนเองในภาพรวมทั่วไป (Global self-evaluation) (Bandura.1997: 243) เช่น การรับรู้ความสามารถในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ การรับรู้ความสามารถในการทำปริญญานิพนธ์ การรับรู้ความสามารถของครู เป็นต้น และเช่นเดียวกันกับการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงต่อไป

2.4 การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

การรับรู้ความสามารถของตนเป็นกระบวนการรู้คิด (Cognitive process) ที่บุคคลเชื่อว่าตนเองมีความสามารถในการกระทำให้บรรลุความสำเร็จในระดับที่กำหนดได้ และการรับรู้ความสามารถของตนนี้มีได้ขึ้นอยู่กับทักษะที่บุคคลมีอยู่ในขณะนั้นเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของบุคคลว่าเขาสามารถทำอะไรได้ด้วยทักษะที่เขา มีอยู่ (ประทีป จินฉี, 2539: 5; อ้างอิงจาก Bandura.1986) ดังนั้นการที่บุคคลจะปฏิบัติงาน ปฏิบัติกิจกรรม หรือมีพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งนั้น ส่วนหนึ่งบุคคลจะต้องมีการรับรู้ความสามารถของตนในการปฏิบัติกิจกรรมนั้นก่อน

การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา เพราะการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกจะเป็นตัวกำหนดตัวหนึ่งว่าบิดาจะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรอย่างไร ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบกันระหว่างสติปัญญา ความคิดและความรู้สึก ทำให้บิดาสามารถประเมินความสามารถของตนว่าจะแสดงพฤติกรรมนั้นได้มากหรือน้อย และจะเลือกแสดงพฤติกรรมตามที่ได้ประเมินความสามารถของตนไว้ ซึ่งจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้ข้อสรุปของการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา ดังนี้

การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก หมายถึง ความเชื่อมั่นของบิดาเกี่ยวกับความสามารถของตนในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบุตรวัยทารกในด้านต่างๆ 3 ด้าน ประกอบด้วย

1. การดูแลทางด้านร่างกายบุตร ได้แก่ การดูแลให้บุตรได้รับสารอาหารต่างๆ เช่น การให้นมบุตร การให้อาหารเสริม การดูแลให้บุตรได้รับความสุขสบาย เช่น การอุ้ม การพกผ่อนนอน

หลัก การรักษาความสะอาดร่างกาย การดูแลความสะอาดของเสื้อผ้าเครื่องใช้และภาชนะต่างๆ และการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้สำหรับบุตร รวมถึงการดูแลบุตรในขณะที่มีอาการไม่สุขสบายหรือเจ็บป่วยเล็กน้อย

2. การส่งเสริมพัฒนาการของบุตร ได้แก่ การพูดคุยสื่อสารกับบุตร การสัมผัส โอบกอด การอุ้ม การหยอกล้อกับบุตร การเล่น และการจัดหาของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้กับบุตร

3. การป้องกันอันตราย ได้แก่ การจัดสถานที่ การตรวจสอบเครื่องใช้ภายในบ้าน และจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย

โดยถ้าบิดามีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกสูง จะมีความพยายามที่จะกระทำพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกให้บรรลุเป้าหมาย และให้การเลี้ยงดูที่ตอบสนองต่อความต้องการของบุตรได้อย่างเหมาะสม การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดา

2.5 การวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ซึ่งได้มีผู้เสนอถึงวิธีการวัดและคุณภาพของแบบวัดไว้ดังนี้

บังอร ศุภวิทิพัฒนา (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรสกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่มีบุตรอายุระหว่าง 1-1½ ปี ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของการรับรู้พัฒนาการของบิดา โดยใช้แบบสอบถามการรับรู้พัฒนาการของบิดา ที่สร้างขึ้นเองโดยอาศัยแนวคิดของ ดุวาลล์ (Duvall 1971: 232-235; Duvall, cited in Duvall & Miller 1985: 170, 172-174) ลักษณะของข้อคำถามเป็นการถามการรับรู้พัฒนาการของบิดาที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร 5 ประการคือ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของการเป็นบิดา, การหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขความกดดันในขณะเริ่มเป็นบิดา, การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่จำเป็นในการดูแลบุตร, การส่งเสริมให้บุตรมีพัฒนาการด้านต่างๆ อย่างเต็มความสามารถ, การดำรงไว้ซึ่งความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นชายของตน จำนวน 18 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยเล็กน้อย ไม่เห็นด้วย โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .80

สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่พาบุตรมาตรวจที่คลินิกเด็กดี แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลของรัฐในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวน 220 คน ทำการเก็บข้อมูลทางด้านความเชื่อในความสามารถของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก โดยใช้แบบสอบถามด้านความเชื่อในความสามารถของบิดาในการ

เลี้ยงดูบุตรคนแรก ที่สร้างขึ้นเอง จำนวน 16 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .79

มาสินี ไพบูลย์ (2538) ศึกษาการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาชายชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทุกคณะทั้งหมด 15 คณะ จำนวน 271 คน ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของการรับรู้บทบาทการเป็นบิดา โดยใช้แบบสอบถามการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของนักศึกษาชาย ที่สร้างขึ้นเอง ประกอบด้วย การรับรู้บทบาทการเป็นบิดา 8 ด้าน คือ บทบาทด้านจัดหา, บทบาทด้านการเลี้ยงดูด้านร่างกาย, บทบาทด้านการเลี้ยงดูด้านจิตใจ, บทบาทด้านการอบรมสั่งสอนทางสังคม, บทบาทด้านสันตนาการ, บทบาทด้านการแก้ปัญหา, บทบาทด้านการปกป้องคุ้มครอง, บทบาทด้านเป็นแบบอย่างทางเพศ จำนวน 79 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับ คือ เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย ไม่เห็นด้วย โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .95

พรณี ชื่นประดับ, ปาริชาติ ชูประดิษฐ์, และ วีรวรรณ ภาษาประเทศ (2551: 33) ศึกษาการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดา การรับรู้พฤติกรรมทารกและการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของบิดาที่มีบุตรคนแรก กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่มีบุตรคนแรก โดยบุตรอายุ 4-6 สัปดาห์ และพานบุตรมาตรวจสุขภาพตามนัดที่คลินิกตรวจสุขภาพเด็กดี แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสงขลาและโรงพยาบาลหาดใหญ่ จำนวน 120 คน ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดา โดยใช้แบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดา ที่ดัดแปลงจากแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเป็นมารดาของ สุพรรณิ สุ่มเล็ก (2538) ที่ได้แปลมาจากแบบวัดของ กิบาอด-วอลสตัน (Gibaud-Wallston, 1977) ซึ่งแบบวัดชุดนี้ใช้ได้ทั้งในบิดาและ/หรือมารดา จำนวน 17 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยเล็กน้อย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเท่ากับ .83

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ส่วนใหญ่เป็นการวัดโดยใช้วิธีการรายงานตนเอง (Self-report methods) ใช้แบบวัดซึ่งมีข้อความเร้าให้ผู้ตอบตอบ ส่วนการตอบสนองต่อข้อความ ใช้วิธีการประมาณค่า (Rating scale) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกสูงกว่า แสดงว่ามีการรับรู้

ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกต่ำกว่า

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

บังอร ศุภวิทิตพัฒนา (2536: 97) วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรส กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา พบว่า การรับรู้พัฒนาการของบิดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าบิดาที่มีการรับรู้พัฒนาการหรือหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูบุตรดี ก็จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรดีตามมาด้วย ซึ่งอธิบายได้ว่า การรับรู้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล สามารถสังเกตได้จากการแสดงออกของพฤติกรรม หรือกล่าวได้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้เลือก จัดประเภท และแบ่งความหมายของสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมที่มากกระตุ้นประสาทการรับสัมผัส แล้ว พาดพิงข้อมูลที่เปลี่ยนไปสู่การกระทำที่มีความหมาย (ซึ่งในงานวิจัยของ บังอร ศุภวิทิตพัฒนา ได้ให้นิยามตัวแปร การรับรู้พัฒนาการของบิดาที่มีความหมายใกล้เคียงกับการรับรู้ความสามารถในงานวิจัยฉบับนี้)

พรรณี ชื่นประดับ, ปาริชาติ ชูประดิษฐ์, และ วีรวรรณ ภาษาประเทศ (2551: 33) วิจัยเรื่องการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดา การรับรู้พฤติกรรมทารกและการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของบิดาที่มีบุตรคนแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดาโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดาอยู่ในระดับค่อนข้างดีเป็นส่วนใหญ่ และกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดาในระดับดีในเรื่องการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพ่อคนอื่น และการเป็นพ่อที่ดีเป็นเสมือนรางวัล และพบว่า การรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของบิดาที่มีบุตรคนแรก โดยอธิบายได้ว่า ถ้าบิดามีการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดาดี จะรู้สึกมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีความอดทน อุทิศหาพยายาม และมีความกระตือรือร้นที่จะแสดงบทบาทให้สำเร็จ (ซึ่งในงานวิจัยของ พรรณี ชื่นประดับ; ปาริชาติ ชูประดิษฐ์; และ วีรวรรณ ภาษาประเทศ ได้ให้นิยามตัวแปร การแสดงบทบาทการเป็นบิดาที่มีความหมายใกล้เคียงกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาในงานวิจัยฉบับนี้)

สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 105) วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก โดยศึกษาตัวแปรความเชื่อในความสามารถของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกด้วยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66) มีความเชื่อในความสามารถของตนในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกในระดับปานกลาง และพบว่าความเชื่อในความสามารถของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก มี

ความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .647$) (ซึ่งในงานวิจัยของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ ได้ให้นิยามตัวแปร ความเชื่อในความสามารถของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกที่มีความหมายใกล้เคียงกับการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรในงานวิจัยฉบับนี้)

จารีศรี นิราช (2542) วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการบุตรวัยก่อนเรียน การรับรู้บทบาทบิดากับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียน โดยให้นิยามการรับรู้บทบาทบิดา หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่บิดาควรปฏิบัติในการเลี้ยงดูบุตรอายุ 3-5 ปี และการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง กิจกรรมที่บิดาปฏิบัติต่อบุตร ซึ่งนิยามดังกล่าวมีความหมายใกล้เคียงกับการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรและพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรในงานวิจัยฉบับนี้ โดยจากการศึกษาพบว่า การรับรู้บทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.49$) และยังพบว่า บิดามีการรับรู้บทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียนในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บิดามีการรับรู้บทบาทบิดาในการเลี้ยงดูบุตรด้านจิตใจมากที่สุด และด้านจริยธรรมน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า บิดามีการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียนในระดับบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บิดามีการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียนด้านจิตใจและสังคมสูงที่สุด และด้านสติปัญญาน้อยที่สุด

รสสุคนธ์ ศรีใส (2550) วิจัยเรื่องปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ความสามารถของมารดา การรับรู้ของมารดาเกี่ยวกับความต้องการของบุตร และพฤติกรรมของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรอายุ 4-12 เดือน ในจังหวัดพัทลุง พบว่า มารดามีการรับรู้ความสามารถของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มารดามีการรับรู้ความสามารถด้านความแข็งแรงของร่างกาย การเล่นการออกกำลังกาย และการพักผ่อนมากที่สุด และด้านวัฒนธรรมน้อยที่สุด และยังพบว่ามารดามีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มารดามีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรด้านความแข็งแรงของร่างกาย การเล่นการออกกำลังกาย และการพักผ่อนสูงที่สุด และด้านวัฒนธรรมน้อยที่สุด

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาข้างต้น จะเห็นได้ว่างานวิจัยทั้งหมด พบว่าการรับรู้ความสามารถมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนในการแสดงพฤติกรรมใดๆ สูง จะส่งผลให้บุคคลมีการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ สูงด้วย เช่นเดียวกันกับบุคคลมีการรับรู้ความสามารถในการแสดงพฤติกรรมใดๆ ต่ำ ก็

จะส่งผลให้บุคคลจะมีการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ต่ำด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานได้ว่า บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้านมากกว่า จะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน มากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกน้อย ซึ่งนอกจากการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกในด้านต่างๆ จะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกแล้ว ยังพบว่า มีปัจจัยทางสภาพแวดล้อมอื่นที่มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกอีก คือ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา

3.1.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก

การตอบสนองความต้องการของบุตรวัยทารก นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเจริญเติบโต ซึ่งดิวาลล์ (Duvall. 1977) ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลทารกไว้หลายประการ นอกจากนี้ยังได้กล่าวไว้ด้วยว่า บิดาควรจะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรตลอดจนควรจะมีการปฏิบัติเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง (Duvall. 1971: 233; Duvall, cited in Duvall and Miller 1985: 173) และจากการทบทวนเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมีรายละเอียดดังนี้ (เบนจามิน สปีอก. 2552; ชนิกา ตูจินดา. 2553; นิตยา คชภักดี. 2548; สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2552)

การให้นมมารดา

นักวิชาการยอมรับว่า “นมแม่” เป็นอาหารธรรมชาติที่ดีที่สุดเพียงอย่างเดียวสำหรับทารกในช่วง 6 เดือนแรก เพราะเด็กสามารถมีชีวิตอยู่ได้ด้วยน้ำนมของแม่ โดยไม่จำเป็นต้องมีสารอาหารอื่นใดเพิ่มเติม แม้กระทั่งน้ำ ใน 2-3 วันแรก น้ำนมแม่จะข้นและมีสีเหลืองเข้ม เรียกว่า “หัวน้ำนม” ซึ่งมีคุณค่ามาก เพราะมีภูมิคุ้มกันโรคสูง ที่สำคัญในน้ำนมแม่หยดแรกจะมี “สารโคลอสตรัม” (Colostrum) ซึ่งมีภูมิคุ้มกันสูงมาก นักวิชาการเปรียบเสมือนเป็นวัคซีนหยดแรกในชีวิตของลูก ที่สามารถต้านทานโรคต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ในเด็กแรกเกิดถึง 6 เดือน ที่ได้กินนมแม่ จะได้รับผลดีมากทั้งในแง่ของการได้รับสารอาหารครบถ้วน การได้รับภูมิคุ้มกันโรค และการได้รับสัมผัสที่อบอุ่นจากอ้อมกอดของแม่

การให้นมผสม

นมแม่เป็นนมที่ดีที่สุดสำหรับลูก แต่ในบางกรณีการให้นมผสมหรือนมขวด ก็เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมารดาที่ต้องกลับไปทำงาน หรือมารดามีปัญหาด้านสุขภาพ ต้องรับประทานยาบางชนิดเป็นประจำ ซึ่งมีผลเสียต่อการให้นมลูก จึงต้องให้นมผสมหรือนมขวดทดแทน

หลักการทั่วไปในการให้นมผสม

1. ควรผสมนมให้มีปริมาณพอดี หรือจำนวนมากกว่าที่ลูกจะดูดในแต่ละมื้อเล็กน้อย และส่วนที่เหลือจากที่ลูกดูดไม่หมด ควรทิ้งไป
2. ระหว่างลูกดูดนม ควรจับขวดนมให้แน่นและเอียงพอเหมาะ เพื่อให้มีน้ำนมอยู่ในจุกนมตลอดเวลา ควรจะหยุดเป็นพักๆ เพื่อให้ลูกเรอไล่ลมออก และเมื่อลูกกินนมอิ่มแล้วก็ควรให้ลูกเรอไล่ลมอีกครั้ง
3. เมื่อลูกกินนมอิ่มแล้ว ควรล้างขวดนมและจุกนมเสมอ หรือแช่ในน้ำไว้ก่อน เพื่อไม่ให้เศษนมเกาะเป็นคราบทำให้ทำความสะอาดยาก

การเตรียมนมผสม

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการเตรียมนมผสมคือ ความสะอาด บิดามารดาต้องล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนการเตรียมนม การเตรียมนมผสมขึ้นอยู่กับความสะอาดและความจำเป็นของแต่ละครอบครัว ในบางครอบครัวอาจเตรียมนมผสมไว้ให้เพียงพอที่จะใช้ภายใน 24 ชั่วโมง โดยผสมแล้วเก็บไว้ในตู้เย็น เมื่อถึงเวลาจะให้นมจึงนำออกมาอุ่น การอุ่นนมอาจใช้เครื่องอุ่นนมหรืออาจวางขวดนมลงบนถ้วยที่ใส่น้ำร้อน แล้วรอให้นมอุ่น แต่ส่วนใหญ่มักจะผสมนมครั้งละหนึ่งขวดเมื่อต้องการใช้ เพื่อความสะอาดอาจใส่น้ำต้มสุกสะอาดไว้น้อยกว่าปริมาณที่ต้องการจะผสม เตรียมไว้ก่อน เมื่อจะผสมนมก็เติมน้ำร้อนลงไปจนถึงปริมาณที่ต้องการ แล้วใส่นมผงก็จะได้นมผสมที่มีอุณหภูมิพอเหมาะ สัดส่วนของนมผงและน้ำให้สังเกตข้างกระป๋องนม โดยใช้ช้อนที่มากับกระป๋องนมเท่านั้น การผสมนมควรใส่น้ำก่อนใส่นมผง และการตรวจสอบดูว่าอุณหภูมิของนมผสมพอเหมาะหรือไม่ สามารถทดสอบโดยหยดน้ำนมลงบนหลังมือหรือท้องแขน แล้วไม่รู้สึกร้อนจนเกินไป

วิธีการให้นมผสม

1. บิดาหรือมารดาอุ้มลูกให้กระชับไว้บนตัก
2. ทดสอบอุณหภูมิหน้านมให้เหมาะสมก่อนให้ลูก โดยหยดลงบนหลังมือหรือท้องแขน
3. ใช้นิ้วมือข้างที่ถือขวดนม ตะก้ำมลูกเบาๆ เพื่อให้ลูกหันหน้าไปหาขวดนม
4. จับขวดนมให้แน่นและเอียงพอเหมาะ เพื่อให้มีน้ำนมอยู่ในจุกนมตลอดเวลา ป้องกันไม่ให้อากาศเข้าท้องลูก ระหว่างที่ให้นมควรหยุด 1-2 ครั้ง เพื่อไล่ลมให้ลูก

5. หลังจากลูกดูดนมอิ่มแล้ว ควรให้ลูกเรอไล่ลมอีกครั้ง และดูแลทำความสะอาด โดยใช้ผ้าชุบน้ำสะอาดเช็ดทำความสะอาดบริเวณปาก หรือให้ดูดน้ำจากขวดเพียงเล็กน้อย

การทำความสะดวกขณะดื่มนม

1. ควรล้างขวดนมทันทีเมื่อใช้เสร็จ เพื่อป้องกันคราบนมจับเป็นก้อน ทำให้ล้างยากขึ้น แล้วตากให้แห้ง
2. ต้มหรือึ่งขวดนม หากใช้หม้อึ่งขวดนม ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำข้างกล่อง ถ้าหากใช้หม้อธรรมดาให้ต้มขวดนมในน้ำเดือดนานประมาณ 15-20 นาที จุกนมต้มนาน 5 นาทีก่อนใช้ทุกครั้ง
3. ไม่ควรใช้วิธีการลวกขวดนมหรือจุกนม เพราะไม่สามารถฆ่าเชื้อโรคได้

การเก็บนํ้านมมารดา

ในกรณีที่มารดามีอาการคัดตึงเต้านมและมีนํ้านมมาก แต่ลูกไม่สามารถดูดนมได้ มารดาอาจต้องบีบนํ้านมออกจากเต้าและเก็บไว้ให้ลูก ซึ่งบิดาควรช่วยเตรียมขวดนมสะอาดสำหรับใช้เก็บนํ้านม และหลังจากบีบนํ้านมได้แล้ว ควรเขียนวันที่ เวลาที่เก็บนํ้านมแล้วเก็บเข้าตู้เย็น โดยหากเก็บไว้ในช่องธรรมดา สามารถเก็บนมแม่ได้นานประมาณ 24 ชั่วโมง และหากเก็บไว้ในช่องแช่แข็ง สามารถเก็บนมแม่ได้นานประมาณ 2 สัปดาห์ถึง 3 เดือน

ส่วนการนํ้านมที่เก็บไว้ในตู้เย็นมาอุ่นเพื่อเตรียมให้ลูกกิน สามารถทำได้โดยนํ้านมที่แช่แข็งออกมาไว้ในตู้เย็นช่องธรรมดา เพื่อให้ละลายก่อน และเมื่อต้องการใช้จึงแบ่งออกมาอุ่น โดยอาจใช้เครื่องอุ่นนมหรืออาจวางขวดนมลงบนถ้วยที่ใส่นํ้าอุ่น แต่หากลูกกินนมนี้ไม่หมด ก็ไม่ควรนำกลับไปแช่ตู้เย็นอีก

การให้อาหารเสริม

แม้ว่านํ้านมแม่จะมีประโยชน์และเปี่ยมล้นไปด้วยคุณค่าทางอาหาร แต่เมื่อลูกอายุได้ 6 เดือนก็จำเป็นต้องได้รับอาหารครบทั้ง 5 หมู่ เพราะร่างกายลูกกำลังเจริญเติบโต จำเป็นต้องได้รับสารอาหารที่ครบถ้วนหลากหลายและมีสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้ลูกแข็งแรงและปราศจากโรคภัย ส่วนใหญ่จะเริ่มให้อาหารอื่นประกอบนมแม่ในช่วงอายุ 4-6 เดือน แต่ยังไม่ถือเป็นอาหารหลัก และสำหรับนมแม่ก็ยังคงต้องให้ควบคู่กันไปด้วย

หลักการให้อาหารเสริม

1. ในการเริ่มให้อาหารเสริมมื้อแรก ควรให้นมแม่หรือนมผสมก่อนแล้วค่อยด้วยอาหารเสริมประมาณ 1-2 เดือน
2. อาหารเสริมที่ให้ครั้งแรก ควรเป็นอาหารค่อนข้างเหลวง่ายต่อการเคี้ยวกลืนของลูก

3. เมื่อเริ่มให้อาหารเสริมครั้งแรกๆ ควรให้ครั้งละน้อยๆ เช่น ครั้งละครึ่งช้อนชา เมื่อลูกยอมรับจึงค่อยๆ เพิ่มปริมาณขึ้นทีละน้อย

4. ในการเพิ่มอาหารชนิดใหม่ๆ ควรให้คราวละ 1 อย่างและเว้นระยะห่างประมาณ 1 สัปดาห์แล้วค่อยเพิ่มอาหารชนิดใหม่ เพื่อจะได้มีเวลาสังเกตปฏิกิริยาทางร่างกายของลูกที่มีต่ออาหารแต่ละชนิดได้ง่าย และทำให้ทราบชนิดของอาหารที่ทำให้แพ้ด้วย

5. ถ้าลูกปฏิเสธอาหารชนิดใด ไม่ควรบังคับ ควรหยุดพักไว้ก่อนแล้วอีก 2-3 สัปดาห์จึงเริ่มใหม่ทีละน้อย วันละครั้ง

6. อาหารเสริมไม่ใช่อาหารแทนนม ดังนั้นลูกยังคงต้องได้รับนมต่อไป โดยเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีอาหารหลักคือนม ข้าวคืออาหารเสริม

7. อาหารเสริมที่จะให้ลูกไม่จำเป็นต้องเติมน้ำตาลหรือเกลือ เพื่อเป็นการสร้างนิสัยการกินที่ดี

8. เมื่อลูกรับอาหารเสริมแบบบดละเอียดได้ดีแล้ว ให้ค่อยๆ เปลี่ยนเป็นอาหารที่หยาบขึ้น

9. เมื่อลูกอายุประมาณ 1 ปีขึ้นไป สามารถรับประทานอาหารเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ได้ แต่ควรเป็นรสอ่อนๆ

ตาราง 1 การให้อาหารเสริมสำหรับเด็กอายุ 4-12 เดือน

อายุ	อาหาร
4 เดือน	น้ำนมแม่, กลัวยน้ำว่าสุกอมบด 1 ผล, ข้าวบด 1-2 ช้อนโต๊ะกับไข่แดงต้มสุก ½ ฟองผสมน้ำแกงจืดวันละ 1 ครั้ง
5 เดือน	น้ำนมแม่, กลัวยน้ำว่าหรือผลไม้สุกบด 3 ช้อนโต๊ะ, ข้าวบด 2-4 ช้อนโต๊ะกับไข่แดงต้มสุก 1 ฟอง สลับกับเนื้อปลาสุกบดผสมน้ำแกงจืด วันละ 1 ครั้ง
6 เดือน	น้ำนมแม่, ผลไม้สุกบด 3 ช้อนโต๊ะ, ข้าวบด 4-6 ช้อนโต๊ะกับไข่แดงต้มสุก 1 ฟอง สลับกับเนื้อปลาสุกบดเพิ่มผักสุกบดผสมน้ำแกงจืด เป็นอาหารแทนนมแม่ 1 มื้อ
7 เดือน	น้ำนมแม่, ผลไม้สุก, ข้าวบดกับไข่ต้มสุก หรือเนื้อปลาสุกบด หรือเนื้อหมูสุกบด หรือตับสุกบด ใส่ผักสุกบดผสมน้ำแกงจืด
8-10 เดือน	น้ำนมแม่, ผลไม้สุก ข้าวบดกับไข่ต้มสุก หรือเนื้อปลาสุกบด หรือเนื้อไก่สุกบด ใส่ผักสุกบดผสมน้ำแกงจืด เป็นอาหารหลักแทนนมแม่ 2 มื้อ
10-12 เดือน	น้ำนมแม่, ผลไม้สุก ข้าวบดกับไข่ต้มสุก หรือเนื้อปลาสุกหรือเนื้อวัวสุกบด หรือเนื้อไก่สุกบด หรือตับผสมน้ำแกงจืดใส่ผัก เป็นอาหารหลักแทนนมแม่ 3 มื้อ

ที่มา: กระทรวงสาธารณสุข. 2538. p. 5.

การนอน

เด็กทารกจะหลับหลังมื้อนม และหลับไปตลอดจนกว่าจะถึงเวลาให้นมอีกมื้อ เมื่อเด็กโตขึ้นจะนอนน้อยลง ส่วนลักษณะการนอน แนะนำให้เด็กนอนตะแคงข้างใดข้างหนึ่ง เพื่อความปลอดภัย หรือหากพ่อแม่บางคนต้องการให้ลูกนอนคว่ำ ก็สามารถทำได้แต่ต้องคอยระมัดระวังและอยู่กับลูกตลอดเวลาที่ลูกนอนคว่ำ

การขับถ่าย

เด็กทารกจะถ่ายปัสสาวะบ่อย มากกว่า 5-6 ครั้งต่อวัน ลักษณะปัสสาวะสีเหลืองอ่อน ใส ส่วนการขับถ่ายอุจจาระ เด็กที่ดื่มนมแม่จะถ่ายอุจจาระสีเหลืองทอง ส่วนเด็กที่กินนมผสมจะอุจจาระเป็นก้อน และถ่ายยากกว่าเมื่อเทียบกับเด็กที่ดื่มนมแม่ ปกติเด็กจะถ่ายบ่อยวันละ 3-5 ครั้ง ซึ่งไม่ถือว่าท้องเสีย

การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

เด็กทุกคนต้องได้รับการตรวจสุขภาพและรับวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกันโรคเป็นระยะ ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ต้องพาลูกไปตรวจร่างกายอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการตรวจสุขภาพร่างกายทั่วไป สุขภาพฟันรวมถึงพาไปรับวัคซีนตามที่แพทย์นัด เพื่อให้ลูกมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ตามวัย และปลอดภัยจากโรคต่างๆ

ตาราง 2 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคสำหรับเด็กไทยวัยแรกเกิด – 2 ½ ปี แนะนำโดยสมาคมโรคติดเชื้อในเด็กแห่งประเทศไทย

อายุ	วัคซีนที่จำเป็นต้องได้รับ	วัคซีนทางเลือก (ถ้าสามารถให้ได้)
แรกเกิด	วัคซีนป้องกันวัณโรค วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบี ครั้งที่ 1	
1-2 เดือน	วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบี ครั้งที่ 2	
2 เดือน	วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก ครั้งที่ 1 วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ ครั้งที่ 1	วัคซีนป้องกันเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากเชื้อฮิบ ครั้งที่ 1
4 เดือน	วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก ครั้งที่ 2 วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ ครั้งที่ 2	วัคซีนป้องกันเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากเชื้อฮิบ ครั้งที่ 2
6 เดือน	วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก ครั้งที่ 3 วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ ครั้งที่ 3 วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบี ปี ครั้งที่ 3	วัคซีนป้องกันเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากเชื้อฮิบ ครั้งที่ 3 วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ ครั้งที่ 1 และ 2 ห่างกัน 4 สัปดาห์ จากนั้นกระตุ้นปีละครั้งก่อนหน้าฝน*
9-12 เดือน	วัคซีนป้องกันโรคหัด คางทูม หัดเยอรมัน ครั้งที่ 1	
12-18 เดือน	วัคซีนป้องกันไข้สมองอักเสบ ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 (ห่างกัน 1-4 สัปดาห์)	วัคซีนป้องกันอีสุกอีใส**

ตาราง 2 (ต่อ)

อายุ	วัคซีนที่จำเป็นต้องได้รับ	วัคซีนทางเลือก (ถ้าสามารถให้ได้)
1½ ปี	วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก ครั้งที่ 4 วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ ครั้งที่ 4	
2-2½ ปี	วัคซีนป้องกันไข้สมองอักเสบ ครั้งที่ 3	วัคซีนป้องกันไวรัสตับอักเสบบี***

*เด็กอายุมากกว่า 2 ปี ไม่จำเป็นต้องฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่กระตุ้นทุกปี ยกเว้นเด็กที่เป็นโรคปอด โรคหัวใจ หรือโรคเรื้อรัง

**ในเด็กอายุต่ำกว่า 10 ปี ให้เพียงเข็มเดียว ถ้าอายุเกิน 10 ปี ต้องให้สองเข็ม ห่างกันอย่างน้อย 1 เดือน

***ให้สองเข็มห่างกันหกเดือนถึงหนึ่งปี

ที่มา: ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. 2548. p. 334.

คำแนะนำทั่วไปเกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

1. หลังการฉีดวัคซีน เด็กอาจมีไข้ประมาณ 1-2 วัน ให้ดูแลโดยให้ยาลดไข้ และเช็ดตัว ถ้ามีปฏิกิริยาจากวัคซีนมาก เช่น มีไข้สูง ชัก ควรรีบพาไปพบแพทย์และควรแจ้งให้แพทย์ทราบ เพื่อเป็นข้อมูลในการฉีดวัคซีนครั้งต่อไป
2. ถ้ามีไข้ในวันนัดฉีดวัคซีน ควรแจ้งการฉีดวัคซีนไปจนกว่าจะหายดี แต่หากเป็นหวัดหรือไอเล็กน้อย โดยทั่วไปจะฉีดวัคซีนได้ ซึ่งแพทย์จะพิจารณาเป็นรายๆ ไป
3. วัคซีนหลายชนิดสามารถให้ในวันเดียวกันได้ ปฏิบัติการจากการฉีดวัคซีนขึ้นอยู่กับวัคซีนแต่ละชนิด และเด็กแต่ละคน
4. ในเด็กที่อายุต่ำกว่า 1 ปี จะฉีดวัคซีนบริเวณต้นขา ซึ่งง่ายและปลอดภัยกว่าบริเวณอื่นๆ
5. บางครั้งอาจมีก้อนเป็นไตบริเวณที่ฉีดวัคซีน ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่เจ็บและจะหายไปเองใน 2-3 เดือน อาการดังกล่าวเป็นผลของส่วนผสมในวัคซีนร่วมกับการฉีดไม่ลึกพอ ซึ่งอาจเกิดในเด็กบางคน

การรักษาความสะอาดของร่างกายทารก

การอาบน้ำเป็นการทำความสะอาดร่างกายให้แก่เด็ก เพื่อให้ร่างกายสะอาดสดชื่น โลหิตไหลเวียนดี เป็นการสังเกตความผิดปกติของผิวหนัง ตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ เพราะขณะอาบน้ำมีการสัมผัสตัวเด็ก การอาบน้ำจึงเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน เด็กควรได้รับ

การทำความสะอาดร่างกายทุกวัน ถ้าเป็นช่วงฤดูร้อนอาจจะอาบน้ำให้วันละ 2 ครั้ง เวลาที่เหมาะสมในการอาบน้ำให้เด็ก ควรจะเป็นเวลาประมาณ 9 นาฬิกา หรือเวลาประมาณ 14-15 นาฬิกา ทั้งนี้ควรจะเป็นเวลาก่อนการให้นม เพราะหลังจากอาบน้ำและป้อนนม เด็กจะได้นอนหลับได้ทันที แต่ไม่ควรไถ้เวลาป้อนนมจนเกินไป เพราะเด็กจะร้องไห้เนื่องจากหิวได้ ซึ่งควรปฏิบัติดังนี้

1. ก่อนการอาบน้ำเด็กทุกครั้ง ควรจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ วางไว้ใกล้ที่จะอาบน้ำให้พร้อม เช่น ผ้าเช็ดตัว สบู่ ฟองน้ำ เสื้อผ้า แป้ง สลัดีและอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่ทิ้งให้เด็กอยู่ตามลำพังและสัมผัสกับอากาศเย็นจนเกินไป

2. เลือกสถานที่ให้เหมาะสม คือ ควรจะเป็นที่กว้างพอสมควร เพื่อจะได้วางของใช้ต่างๆ ได้สะดวก มีแสงสว่างมองเห็นชัดเจน เพื่อจะได้สังเกตอาการของเด็กตลอดจนลักษณะผิวหนัง และไม่ควรมีลมโกรก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดถูกอากาศเย็นจนเกินไป

3. เตรียมน้ำที่จะใช้อาบน้ำเด็กให้มีอุณหภูมิพอเหมาะ โดยประมาณ 90-100 องศาฟาเรนไฮน์ ซึ่งอาจทำการทดสอบโดยใช้หลังมือหรือข้อศอกแตะน้ำดูให้อุ่นพอทนได้ ทั้งนี้เพราะอุณหภูมิที่ร้อนเกินไปอาจจะทำให้เกิดอันตรายแก่ผิวหนังเด็กได้ และอุณหภูมิที่เย็นเกินไปจะทำให้เด็กมีการสูญเสียความร้อนจากร่างกาย

4. การอาบน้ำเด็กควรเริ่มจากบริเวณที่สะอาดที่สุดก่อน โดยเริ่มตั้งแต่เช็ดตา เช็ดหน้า แล้วสระผม ก่อนที่อาบบริเวณแขน ขา และลำตัว ในตอนสุดท้ายจึงอาบบริเวณก้นและอวัยวะเพศ

5. ในรายที่สะเก็ดยังไม่หลุด หลังจากทำความสะอาดร่างกายและเช็ดตัวแล้ว ควรใช้สลัดีสะอาดชุบแอลกอฮอล์ 70% เช็ดทำความสะอาดสะเก็ดทุกวัน วันละ 3-4 ครั้ง จนกว่าสะเก็ดจะหลุดและแห้งดี ซึ่งโดยปกติสะเก็ดจะหลุดภายใน 1-3 สัปดาห์ หรือบางคนอาจนานถึง 1 เดือน

6. หากเด็กผิวหนังแห้งแตก โดยเฉพาะในหน้าหนาว อาจใช้น้ำมันทาตัวสำหรับเด็กชนิดโลชั่นให้เป็นครั้งคราว แต่ต้องสังเกตอาการแพ้ เช่น ผื่นด้วย แล้วสวมใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสมกับสภาพอากาศให้แก่เด็ก

7. การดูแลทำความสะอาดตา ควรใช้สลัดีชุบน้ำต้มสุกที่เย็นแล้วเช็ดแต่ภายนอก โดยใช้สลัดีหนึ่งก้อนต่อตาหนึ่งข้าง และเช็ดจากหัวตามาหางตา

8. การดูแลทำความสะอาดหู ควรใช้ไม้พันสลัดีเช็ดบริเวณใบหู ส่วนภายในรูหูไม่จำเป็นต้องเช็ดหรือแคะ

9. การดูแลทำความสะอาดจมูก ควรใช้ไม้พันสลัดีชุบน้ำเช็ดทำความสะอาด เพราะอาจมีน้ำมูกแห้งๆ ติดอยู่ภายในทำให้เด็กหายใจไม่สะดวก

10. การดูแลทำความสะอาดปาก ในระยะแรกไม่ต้องทำความสะอาดเป็นพิเศษแต่ อาจจะให้เด็กดูดน้ำตามทุกครั้งหลังการดูดนมผสม เพื่อขจัดคราบนมที่อาจตกค้างอยู่ เมื่อเด็กเริ่มมีฟัน น้ำนมขึ้นแล้ว ควรจะเริ่มให้การดูแลโดยใช้ผ้านุ่มๆ ชุบน้ำต้มสุกเช็ด ถู บริเวณเหงือกและฟันให้เด็ก

11. การดูแลลิ้น ควรตัดลิ้นเด็กให้สั้นอยู่เสมอ เพื่อป้องกันการขีดข่วนบนใบหน้า และควรจะรักษาความสะอาดอยู่เสมอ เพื่อป้องกันสิ่งสกปรกที่อาจตกค้างอยู่ตามซอกลิ้น ซึ่งเด็กอาจ ใช้มือหยิบอาหารเข้าปาก หรือดูดนิ้วมือ

12. การดูแลทำความสะอาดอวัยวะเพศ หลังจากการขับถ่ายปัสสาวะหรืออุจจาระ ควรทำความสะอาดให้เด็ก โดยการใช้สำลีสะอาดชุบน้ำเช็ดจากด้านบนลงล่าง

การส่งเสริมพัฒนาการทารก

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามวัยทำได้โดยการกระตุ้น หรือจัดกิจกรรมการเล่นให้ เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้รับการตอบสนองความต้องการ ด้านต่างๆ ซึ่งการส่งเสริมพัฒนาการนั้นสามารถทำได้ดังนี้

ตาราง 3 กิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแรกเกิด – 1 ปี

อายุ	ความสามารถ	การส่งเสริมพัฒนาการ
1 เดือน	-สบตา -จ้องหน้าแม่	ยิ้มแย้ม มองสบตา เล่นพูดคุยกับลูก เอียงหน้า ไปมาช้าๆ ให้ลูกมองตาม -อุ้มลูกบ่อยๆ อุ้มพาดบ่าบ้าง -ร้องเพลงเบาๆ ให้ลูกฟัง
2 เดือน	-คุยอ้อแอ้ ยิ้ม มองตาม -ชันคอในท่าคว่ำ	-เล่นกับลูก โดยแขวนของสีสดที่เคลื่อนไหวได้ ห่างจากหน้าลูกประมาณ 1 ศอก ให้ลูกมองตาม -พูดคุย ทำเสียงต่างๆ และร้องเพลง -ให้ลูกนอนคว่ำในพื้นนอนที่ไม่นุ่มเกินไป

ตาราง 3 (ต่อ)

อายุ	ความสามารถ	การส่งเสริมพัฒนาการ
3 เดือน	-ชันคอได้ตรงเมื่ออุ้มนั่ง -ส่งเสียงโต้ตอบ	-อุ้มท่านั่ง พูดคุยทำเสียงโต้ตอบกับลูก -ให้ลูกนอนเปลที่ไม่มีดทับ
4 เดือน	-ไขว่คว้า -หัวเราะเสียงดัง -ชูคอตั้งขึ้นในท่าคว่ำ	-จัดที่ที่ปลอดภัยให้ลูกหัดคว่ำ คืบ -เล่นกับลูกโดยชูของเล่นให้ลูกไขว่คว้า -ชมเชยให้กำลังใจเมื่อลูกทำได้
5 เดือน	-คืบ -พลิกคว่ำ พลิกหงาย	-หาของเล่นสีสันๆ ขึ้นใหญ่ๆ ที่ปลอดภัยให้ หยิบจับ และคืบไปหา -พ่อแม่ช่วยกันพูดคุยโต้ตอบ ยิ้มเล่นกับลูก -พูดถึงสิ่งที่กำลังทำอยู่กับลูก เช่น อาบน้ำ กิน ข้าว
6 เดือน	-คว่ำของมือเดียว -หันหาเสียงเรียกชื่อ -ส่งเสียงต่างๆ ได้ตอบ	-เวลาพูดให้เรียกชื่อลูก -เล่นโยกเยกกับลูก หาของให้จับ
7 เดือน	-นั่งทรงตัวได้เอง -เปลี่ยนสลับมือถือของได้	-อุ้มให้น้อยลง ให้ลูกได้คืบและนั่งเล่นเอง โดย มีพ่อแม่หรือแม่คอยระวังอยู่ข้างหลัง -ให้เล่นสิ่งที่มีสีและขนาดต่างกัน เช่น ลักษณะ ผิวเรียบ-หยาบ, อ่อน-แข็ง, -ให้หยิบจับสิ่งของเข้า-ออกจากถ้วยหรือกล่อง
8 เดือน	-มองตามของที่ตก -กลัวคนแปลกหน้า	-กลิ้งของเล่นให้ลูกมองตาม -พูดและทำท่าทางเล่นกับลูก เช่น จ๊ะเอ๋ จับปู้ ดำ แมงมุม จ้ำจี้ ตบมือ เป็นต้น

ตาราง 3 (ต่อ)

อายุ	ความสามารถ	การส่งเสริมพัฒนาการ
9 เดือน	- เข้าใจเสียงห้าม - เล่นจ๊ะเอ๋ ตบมือ - ใช้นิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือหยิบของขึ้น เล็ก	- หัดให้เกาะยืน เดิน - หัดให้ลูกนึ้ยหยิบ จับของกินชิ้นเล็กเข้าปาก เช่น ข้าวสุก มะละกอบั่น ฟักทอง
10 เดือน	- เหนี่ยวตัว - เกาะยืน เกาะเดิน - ส่งเสียงต่างๆ เช่น หม่ำหม่ำ จ้าจ๊ะ	- จัดที่ให้ลูกคลาน และเกาะเดินอย่างปลอดภัย - เรียกลูกและชูของเล่นให้ลูกสนใจเพื่อลุกขึ้น จับ
1 ปี	- ตั้งไข่ - พูดเป็นคำที่มีความหมาย เช่น พ่อ แม่ - เลียนเสียง ท่าทาง และเสียงพูด	- ให้ลูกมีโอกาสเล่นสิ่งของโดยอยู่ในสายตา ผู้ใหญ่ - พูดชมเชยเมื่อลูกทำสิ่งต่างๆ ได้ - พูดคุย ชี้ และบอกส่วนต่างๆ ของร่างกาย - สอนให้รู้จักฟัน แปรงสีฟัน และการแปรงฟัน

ที่มา: กระทรวงสาธารณสุข. 2538. p. 10.

อาการผิดปกติของทารกที่ควรพาไปพบแพทย์

1. ภาวะตัวเหลือง ทารกเกือบทุกคนจะมีอาการตัวเหลืองในสัปดาห์ โดยเฉพาะวันที่ 3 หลังคลอด และค่อยๆ หายไปในวันที่ 7 เกิดจากการสลายตัวของเม็ดเลือดแดงและการทำงานของตับยังไม่สมบูรณ์ เมื่อทารกได้นมมากขึ้นอวัยวะต่างๆ ทำงานได้ปกติอาการตัวเหลืองจะหายไปเอง แต่ถ้าสังเกตเห็นทารกตัวเหลืองมากขึ้นทุกวันสีผิวคล้ำเทาขมื่น อาจมีสาเหตุอื่นทำให้ตัวเหลือง ควรรีบพาไปพบแพทย์

2. สะดือเป็นหนองมีกลิ่นเหม็น บริเวณสะดือทารกหลังคลอด ควรทำความสะอาดด้วยสำลีชุบแอลกอฮอล์ 70% ทุกครั้งหลังอาบน้ำ หรือทุกครั้งที่อยู่จาระหรือปัสสาวะเปื้อนสะดือ ไม่ควรใช้แป้งผงโรยสะดือ ถ้าเกิดการอักเสบอาจมองเห็นได้ชัด เนื่องจากมีเส้นเลือดใหญ่ที่สะดือ ถ้าเกิดการอักเสบเชื้อโรคจะเข้าสู่กระแสเลือดได้ง่าย บริเวณรอบๆ สะดือจะบวมแดง

3. ทารกซึม ไม่ดูดนม ในระยะแรกๆทารกมักดูดนมได้ช้า ต่อมาจะค่อยๆดูดดีขึ้น และจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ถ้าพบทารกซึมไม่ยอมดูดนม อาจเนื่องจากได้รับเชื้อโรคเข้าไป ควรรีบพาไปพบแพทย์

4. อาเจียน เนื่องจากกระเพาะอาหารทารกมีขนาดจำกัด ถ้ากลืนนมเข้าไปหรือได้นมเข้าไปมากหลังกินนมอาจมีแหวะนมได้ เมื่อให้ทารกเรอจะช่วยให้อาการแหวะนมหายไป แต่ถ้ามีอาเจียนพุ่งออกมาทุกครั้งทีกินนมต้องรีบพาไปพบแพทย์ เพราะอาจมีความผิดปกติของทางเดินอาหารหรือเกิดการติดเชื้อขึ้น

5. ท้องเสีย ทารกมักถ่ายอุจจาระได้วันละหลายครั้ง โดยลักษณะอุจจาระหายาบ มีเนื้อ แต่ถ้าอุจจาระเหลวปนน้ำหรือมีมูกเลือดปน ต้องรีบพาไปพบแพทย์โดยด่วน การป้องกันอาการท้องเสียเป็นสิ่งสำคัญ ควรเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา ถ้าจำเป็นต้องเลี้ยงด้วยนมผสม ต้องเตรียมนมด้วยอุปกรณ์ที่สะอาด

6. ท้องอืด ทารกอาจร้องและกลืนลมเข้าไปขณะให้นม ทำให้ท้องอืด ควรจับนึ่งให้เรอหรืออุ้มพาดบ่า หลังให้นม แต่ถ้ามีอาการท้องอืดร่วมกับซึมและอาเจียน ควรรีบพาไปพบแพทย์

7. ปากเป็นฝ้าขาว อาจเกิดจากคราบนม ใช้สำลีหรือผ้าสะอาดชุบน้ำต้มสุกที่เย็นแล้ว เช็ดออกให้หมด ถ้าเช็ดไม่ออกหรือหลังเช็ดมีเลือดออก และเป็นมากบริเวณกระพุ้งแก้มทั้งสองข้างและเพดานปาก อาจเกิดจากเชื้อรา ควรรีบพาไปพบแพทย์ อย่าใช้ยาป้ายเอง

8. หูมีน้ำไหลออกมา วิธีป้องกัน คือขณะสระผมให้ทารก ควรใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วกลางพับใบหูเข้าข้างในให้แน่น เพื่อกันน้ำเข้าหู หลังสระผมแล้วควรเช็ดให้แห้ง และหมั่นสังเกตว่า มีบวมแดงหรือมีน้ำไหลออกมาจากหูหรือไม่ ถ้าพบต้องรีบพาไปหาแพทย์

9. มีไข้ ในช่วงที่อากาศเปลี่ยนจะทำให้ทารกเป็นหวัดได้บ่อย วิธีป้องกันคือ อย่าให้ทารกนอนใกล้พัดลม แต่ถ้าเป็นหวัดแล้วมีน้ำมูกให้ใช้สำลีพันปลายไม้เช็ดน้ำมูกออกให้หมด แต่ถ้าไอมีไข้ต้องรีบพาไปพบแพทย์ หรืออาจเช็ดตัวลดไข้ด้วย

10. เชื้อยว ถ้าขณะกินนม ทารกมีอาการเหนื่อยหอบ และรอบปากเขียวคล้ำ ควรรีบพาไปพบแพทย์โดยทันที

3.1.2 การวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรของบิดา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรของบิดา ซึ่งได้มีผู้เสนอถึงวิธีการวัดและคุณภาพของแบบวัดไว้ดังนี้

สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 105) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่มีบุตรคนแรก โดยอายุบุตรอยู่ในขวบปีแรก และพยานุตราตรวจที่คลินิกเด็กดี แผนกผู้ป่วยนอกในโรงพยาบาลของรัฐ เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 8

โรงพยาบาล จำนวน 220 คน ทำการเก็บข้อมูลทางด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร โดยใช้แบบสอบถามด้านความรู้เรื่องการเลี้ยงดูบุตร ที่สร้างขึ้นเอง จำนวน 21 ข้อ ลักษณะข้อคำตอบเป็นแบบเลือกตอบมี 3 ตัวเลือกคือ ถูก ผิด ไม่ทราบ โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .71 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .21ขึ้นไป และค่าความยากง่ายรายข้อ ระหว่าง .20-.80

สิริลักษณ์ ชุ่มเจริญ (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูทารกที่คลอดก่อนกำหนด ของจังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่มีบุตรคลอดก่อนกำหนด ที่บุตรมีอายุ 2- 6 เดือน ในแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลในจังหวัดอุดรธานี 3 โรงพยาบาล จำนวน 100 คน ทำการเก็บข้อมูลทางด้านความรู้ความเข้าใจของบิดาเกี่ยวกับพฤติกรรมของทารกที่คลอดก่อนกำหนด โดยใช้แบบวัดที่ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมทารกของ วันดี ไชยทรัพย์ (2540) จำนวน 21 ข้อ ลักษณะข้อคำตอบเป็นแบบเลือกตอบมี 3 ตัวเลือกคือ ใช่ ไม่ใช่ ไม่ทราบ โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .82

สุภาวดี นาคสุขุม (2544) ศึกษาความรู้และความมั่นใจในการดูแลบุตรของมารดาที่คลอดบุตรก่อนกำหนด ที่ได้รับการเตรียมความพร้อมและไม่ได้รับการเตรียมความพร้อม โดยกลุ่มตัวอย่างคือ มารดาที่คลอดบุตรก่อนกำหนด ที่ได้รับการดูแลในแผนกหลังคลอด โรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชเทวี ณ ศรีราชา ทำการเก็บข้อมูลทางด้านความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรคลอดก่อนกำหนด โดยใช้แบบสอบถามความรู้ในการดูแลบุตรคลอดก่อนกำหนด ที่สร้างขึ้นเองจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวนข้อคำถาม 69 ข้อ ลักษณะข้อคำตอบเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 2 ตัวเลือกคือ ผิดและถูก โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .87

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรของบิดา ส่วนใหญ่ใช้แบบวัดแบบถูกผิด โดยใช้ข้อความเป็นตัวพิจารณาการเลือกตอบว่า ถูกหรือผิด สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา ที่สร้างขึ้นเองโดยการศึกษาจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความที่เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปในการดูแลบุตรวัยทารก ให้ผู้ตอบพิจารณาและเลือกตอบว่า ถูก ผิด หรือไม่ทราบ บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดาสูงกว่า แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดาต่ำกว่า

3.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

วิมลมาส สุขพรินทร์ (2545: 52) ศึกษาผลการสอนบิดาต่อการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาและการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร โดยใช้การสอนแบบบรรยายและสาธิตเป็น

รายบุคคล มีการใช้สื่อประกอบการถาม-ตอบ และหลังการสอนได้มอบ “คู่มือคุณพ่อมือใหม่ใส่ใจลูกน้อย” ให้กับบิดานำไปศึกษาต่อด้วยตนเอง โดยทำการสอนบิดากลุ่มทดลองในวันที่ 1 หลังมารดาคลอดบุตร จากนั้น 1 เดือนจึงประเมินการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งพบว่า บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าวิธีการสอนนี้ทำให้บิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาดีกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า บุคคลแต่ละคนเป็นเสมือนระบบชนิดหนึ่งที่สามารถรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ เข้ามาสู่ตน โดยผ่านประสาทสัมผัส ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การชิมและการดม จากนั้นข้อมูลที่จะเข้ามามีการจัดระบบและกลายมาเป็นสิ่งที่รับรู้ โดยสามารถตอบสนองเป็นการกระทำ ความนึกคิด และแนวคิดได้

สุธิดา ยาทองไชย (2550: 68) ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการการเป็นบิดาต่อการปฏิบัติพัฒนาการของบิดาที่มีบุตรคนแรกในระยะหลังคลอด โดยใช้โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการบิดาที่ประกอบด้วย แผนการสอนเรื่องการอาบน้ำทารก การอุ้มทารก ถ่ายทอดความรู้ผ่านวีดิทัศน์ความยาว 10 นาที เรื่องการดูแลลูกรัก บทบาทบิดาไทยในปัจจุบัน แบ่งกิจกรรมการให้โปรแกรมตั้งแต่วันที่ 1-3 หลังมารดาคลอดบุตร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บิดาที่มีบุตรคนแรกที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการปฏิบัติพัฒนาการการเป็นบิดา มีการปฏิบัติพัฒนาการการเป็นบิดาดีกว่าบิดาที่ไม่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการปฏิบัติพัฒนาการการเป็นบิดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า การได้รับโปรแกรมการส่งเสริมการปฏิบัติพัฒนาการการเป็นบิดา ทำให้บิดามีการปฏิบัติพัฒนาการการเป็นบิดาดีกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งอธิบายได้ว่า การเป็นบิดาครั้งแรกนับว่าเป็นสถานการณ์สำคัญในระยะพัฒนาการของชีวิต ในสถานการณ์นี้บิดาจะมีการรับรู้ ให้ความสนใจและมีความต้องการข้อมูลสูง และผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อมีความพร้อมหรือเรื่องที่ต้องการเรียนรู้มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับตนเอง โดยนำประสบการณ์มาประกอบการเรียนรู้และมีความรับผิดชอบต่องานในการแสวงหาความรู้

สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 105) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก พบว่า ความรู้ของบิดาที่มีบุตรคนแรกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .507$) แสดงว่า ถ้าบิดามีความรู้เรื่องการดูแลบุตรมากขึ้น จะมีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกมากขึ้น

คองและลี (Kong; & Lee. 2004) ได้ศึกษาพบว่า บิดาที่ได้มีส่วนร่วมในการรับฟังการสอนและการแก้ไขปัญหาเรื่องนมแม่ จะทำให้มารดามีระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานขึ้นกว่าครอบครัวที่บิดาไม่ได้เข้าร่วมฟังการสอนด้วย

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรของบิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร กล่าวคือ ถ้าบุคคลมี

ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรมาก บุคคลนั้นจะมีระดับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากด้วย ส่วนบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรน้อย บุคคลนั้นจะมีระดับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานได้ว่า บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมากกว่า จะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทาร์กน้อย ซึ่งนอกจากปัจจัยการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก และความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกจะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกแล้ว ยังมีปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาอีก คือความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

3.2 ความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3.2.1 ความหมายและความสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการสมรส เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงคุณภาพชีวิตสมรสของแต่ละครอบครัว ความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม และส่งผลถึงความแข็งแกร่งของครอบครัว ซึ่งได้มีนักวิชาการให้ความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรสไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมได้ดังนี้

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนกุล (2526: 24) อธิบายว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจของสามีหรือภรรยา ที่มีต่อสถานการณ์ในชีวิตสมรสของตนเองในแง่ต่างๆ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา

สุภาวดี เตชะเกรียงศักดิ์ (2535: 27) อธิบายว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสหมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจที่ผู้ตอบมีต่อสภาพชีวิตสมรสของตนเองในด้านต่างๆ คือ สถานภาพทางการเงินภายในครอบครัว กิจกรรมที่สามีภรรยากระทำร่วมกันนอกบ้าน การแสดงออกเกี่ยวกับความรัก ความผูกพันระหว่างสามีภรรยา ภาระงานภายในครอบครัว ความเกี่ยวข้องทางเครือญาติ และความสัมพันธ์ทางเพศ

ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์ (2541: 26) อธิบายว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นการรับรู้ระดับความสุขและความพอใจของบุคคล เมื่อพิจารณาชีวิตสมรส คู่สมรส และสัมพันธ์ภายในครอบครัวโดยรวม สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามช่วงชีวิตของบุคคล และตามการเปลี่ยนแปลงของชีวิตครอบครัว

นันทกานต์ วงษ์ปัญญา (2542: 28) อธิบายว่า ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวหรือชีวิตสมรส หมายถึง ระดับความพึงพอใจที่บุคคลมีต่อคู่สมรสของตนเอง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรัก ความเข้าใจ ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่สามีและภรรยา ความสัมพันธ์ทางเพศ และสถานภาพทางการเงินภายในครอบครัว

มัวร์ (Moore. 1979: 74) อธิบายว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะต้องประกอบด้วย สัมพันธภาพที่มีพื้นฐานของเสรีภาพระหว่างคู่สมรส การรับรู้สิ่งที่ดีของกันและกัน การร่วมมือร่วมใจกันของคู่สมรส และการติดต่อสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ

บาร์ (Bahr. 1989: 797) อธิบายว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นระดับของความรู้สึกร่วมบุคคล ในการประเมินคุณภาพของชีวิตสมรสโดยรวม เป็นระดับที่แสดงถึงความสมหวังตามความต้องการ ความคาดหวังและความปรารถนาในชีวิตสมรส

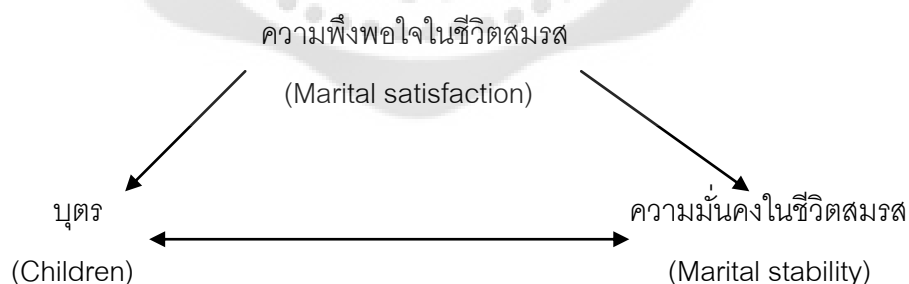
เบอร์ (Burr. 1990: 35) อธิบายว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นเป้าหมายที่สำคัญในชีวิตสมรส ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความปรารถนาของบุคคลที่ได้รับการตอบสนอง

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ระดับความรู้สึกร่วมบุคคลที่มีต่อสถานการณ์ในชีวิตสมรสของตน โดยพิจารณาจากด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านจิตวิทยา ซึ่งความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นเป้าหมายที่สำคัญของชีวิตสมรส และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดช่วงชีวิตของบุคคล

ความสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตสมรส

มีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอดังนี้

เฮอร์ล็อก (สุวรรณี ศรีจันทร์อาภา. 2527; อ้างอิงจาก Hurlock. 1960: 324) ได้เสนอโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตสมรส (สุวรรณี ศรีจันทร์อาภา ใช้คำว่า ความพึงพอใจในการแต่งงาน) ความมั่นคงในชีวิตสมรส และบุตร ไว้ดังนี้

จะเห็นได้ว่า การมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสนั้น จะช่วยให้ชีวิตสมรสมั่นคงและส่งผลต่อพัฒนาการของบุตรด้วย ฉะนั้นในการเป็นบิดามารดาในระยะหลังการสมรสแต่ก่อนการมีบุตรคือ บิดามารดาจะต้องมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสและมีความมั่นคงในชีวิตสมรส

การศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสนั้น เมเยอร์วิทซ์ และ เฟลด์แมน (สุวรรณี ศรีจันทร์อาภา. 2527; อ้างอิงจาก Hobbs; & Cole 1976: 724; citing Meyerowitz ; Feldman. 1966)

ได้ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสของคู่สมรสที่แต่งงานครั้งแรก จำนวน 400 คู่ จากพื้นที่ต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา โดยศึกษาข้อมูลเป็น 3 ระยะคือ ระยะก่อนคลอด ระยะ 5 อาทิตย์หลังคลอด และระยะ 5 เดือนหลังคลอด พบว่าคู่สมรสมีความพึงพอใจในการสมรสสูงเมื่อมีบุตรอายุได้ 1 เดือน โดยสูงกว่าความพึงพอใจในการสมรสในระยะตั้งครรภ์ รวมทั้งในระยะ 5 เดือนหลังคลอด การที่มีความพึงพอใจดังนี้พบว่า คู่สมรสมีความรู้สึกในด้านบวก เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในระยะก่อนการตั้งครรภ์ โดยมีนัยสำคัญในกลุ่มสามีมากกว่ากลุ่มภรรยา การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาในอนาคตจะดีหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสหรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในระยะก่อนการตั้งครรภ์

โรลลินซ และ แคนนอน (สุวรรณณี จันทระภา. 2527; อ้างอิงจาก Chadwick; Albrecht; & Kunz 1976: 431; citing Rollins; & Cannon 1974) ได้ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสพบว่า ความพึงพอใจในระยะเริ่มต้นและระยะสุดท้ายของชีวิต มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูง แต่ในระยะกึ่งกลางชีวิตพบว่า มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสต่ำ โดยให้เหตุผลว่าเนื่องมาจากการมีบุตรและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของการเป็นบิดามารดาและผ่านพ้นสภาพการเป็นคู่สมรสใหม่ ผลการศึกษานี้ทำให้ทราบว่า ความพึงพอใจมีความสำคัญต่อชีวิตสมรส และการวัดความพึงพอใจนั้น วัดได้จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในแต่ละระยะ และระยะที่มีผลต่อระยะอื่นๆ นั้นคือความสัมพันธ์ในระยะก่อนการตั้งครรภ์

3.2.2 การวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งได้มีผู้เสนอถึงวิธีการวัดและคุณภาพของแบบวัดไว้ดังนี้

บิงอร์ ศุภวิจิตพัฒนา (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรสกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาที่มีบุตรอายุระหว่าง 1-1½ ปี ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของ การสนับสนุนจากคู่สมรส โดยใช้แบบสอบถามการสนับสนุนจากคู่สมรส ที่สร้างขึ้นเองโดยอาศัยแนวคิดของ คาห์นและอันตอญุคซี (Kahn & Antonucci, in Kiesler, Morgan & Oppenheimer, ed. 1981: 32) จำนวน 15 ข้อ เพื่อประเมินความคิดเห็นหรือความรู้สึกต่อการได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากคู่สมรส 3 ด้านคือ ความผูกพันด้านอารมณ์และความคิด (Affection) การยืนยันและรับรองพฤติกรรม (Affirmation) การให้ความช่วยเหลือ (Aid) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ เป็นความจริงมากที่สุด เป็นความจริงเป็นส่วนมาก เป็นความจริงเพียงครึ่งหนึ่ง เป็นความจริงบ้างเล็กน้อย ไม่เป็นความจริงเลย โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .87

จันทวรรณ เจริญสันติ (2533) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อบทบาททางเพศ ความพึงพอใจในชีวิตสมรสกับการปรับตัวของบิดาและมารดาที่มีบุตรคนแรก กลุ่มตัวอย่างคือ บิดาและมารดาที่มีบุตรคนแรก ซึ่งมารับบริการที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 5 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 100 คู่ ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยใช้แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส ที่แปลและเรียบเรียงจากแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Marital satisfaction Scale) ของโรชและคณะ (Roach, et al. 1981) โดยตัดข้อความออก 3 ข้อ เนื่องจากไม่สื่อความในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย เหลือจำนวนข้อความ 45 ข้อ ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .87

ชไมลักษณ์ เกษมธนเสถียร (2550) ศึกษาความพึงพอใจในชีวิตสมรสของนักบินกองทัพอากาศไทย กลุ่มตัวอย่างคือ นักบินของกองทัพอากาศไทยที่สมรสแล้วและปัจจุบันใช้ชีวิตร่วมกับคู่สมรส จำนวน 281 คน ทำการเก็บข้อมูลในส่วนของความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยใช้แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสของนักบินกองทัพอากาศไทย ที่สร้างขึ้นเอง 7 ด้านคือ สถานภาพทางการเงินภายในครอบครัว, กิจกรรมที่คู่สมรสกระทำร่วมกัน, การยกย่องให้เกียรติ, การแสดงออกเกี่ยวกับความรัก ความผูกพันระหว่างคู่สมรส, ภาระงานบ้านภายในครอบครัว, การเกี่ยวข้องกับเครือข่าย และความสัมพันธ์ทางเพศ จำนวน 37 ข้อ ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ตรงกับความเป็นจริงมาก ตรงกับความเป็นจริงปานกลาง ตรงกับความเป็นจริงน้อย ไม่ตรงกับความเป็นจริงเลย โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .91

จากเอกสารและงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส ส่วนใหญ่เป็นการวัดโดยใช้วิธีการรายงานตนเอง (Self-report methods) ใช้แบบวัดซึ่งมีข้อความเร้าให้ผู้ตอบตอบ ส่วนการตอบสนองต่อข้อความ ใช้วิธีการประมาณค่า (Rating scale) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส ที่ปรับปรุงมาจากแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ ชนธ มงคลพุดผางกูร (2548) และแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ รัตนา สิทธิโชคธนารักษ์ (2547) ที่ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามเรื่อง ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของคู่สมรสที่มีการจับคู่บทบาททางเพศต่างกันของ ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์ (2541) ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริงมาก จริงปานกลาง จริงน้อย ไม่จริงเลย โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูงกว่า แสดงว่ามีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสต่ำกว่า

3.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

สมศรี กิจชนะพาณิชย์ ; และคณะ (2540: 106) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรคนแรก โดยพบว่า บิดาที่มีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยมีความยินดีที่จะช่วยเหลือมารดาเลี้ยงดูบุตรนั้น เป็นผู้มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส

บ้งอร ศุภวิจิตพัฒนา (2536: 97) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรสกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา โดยพบว่า การสนับสนุนจากคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r = .380$) แสดงว่าบิดาที่ได้รับการสนับสนุนจากภรรยาดีจะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรที่ดีด้วย ทั้งนี้อธิบายได้ว่า การสนับสนุนทางสังคมนั้นสามารถช่วยลดความเครียดจากเหตุการณ์ต่างๆ ได้ ตลอดจนทำให้บุคคลนั้นมองตนเองในแง่ดี รวมทั้งมีผลให้บุคคลนั้นสามารถวางแผนและลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้สำเร็จลุล่วงได้อย่างดี

จันทร์รัตน์ เจริญสันติ (2533: 72) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อบทบาททางเพศ ความพึงพอใจในชีวิตสมรสกับการปรับตัวของบิดาและมารดาที่มีบุตรคนแรก ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของบิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวของบิดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .236$) แสดงว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูงจะปรับตัวในระยะแรกภายหลังบุตรเกิดได้ดี ทั้งนี้เพราะการมีความรักใคร่ผูกพัน เห็นอกเห็นใจกันระหว่างคู่สมรสและความพึงพอใจที่บิดามีต่อคู่สมรส ตลอดจนถึงชีวิตสมรสโดยรวม จะเป็นแรงจูงใจให้บิดาปฏิบัติบทบาทต่างๆ ในการแบ่งเบาภาระงานของมารดาด้วยความเอื้ออาทร การปฏิบัติบทบาทดังกล่าวไม่เพียงช่วยเหลือให้มารดามีโอกาสพักผ่อนอย่างเพียงพอเท่านั้น หากยังส่งผลต่อการปรับตัวของบิดาโดยตรง คือทำให้บิดามีโอกาสพัฒนาความสัมพันธ์กับบุตร พัฒนาความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อบุตร ซึ่งสร้างความมั่นใจต่อการทำหน้าที่ของบิดาด้วย

จารุวรรณ ชูปวา (2541) ศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสและการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของคู่สมรสมารดาวัยรุ่น โดยพบว่า คู่สมรสมารดาวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสดี จะมีการแสดงบทบาทการเป็นบิดาที่ดี

นุชจรี อิ่มมาก (2552: 99) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส การสนับสนุนทางสังคมกับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .480$) อธิบายได้ว่า

หญิงตั้งครรภ์ทั้งหมดมีสถานภาพสมรสคู่หรืออยู่ร่วมกับสามี มีการปรับตัวเรื่องการใช้ชีวิตร่วมกัน ได้รับการสนับสนุนจากสามีในการแบ่งปันความสุขความทุกข์ คอยให้กำลังใจและให้ความมั่นใจแก่หญิงตั้งครรภ์ จึงช่วยทำให้มีความผูกพันกันมาก เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัวทำให้หญิงตั้งครรภ์มีกำลังใจ รู้สึกอบอุ่นและสามารถปรับตัวกับการใช้ชีวิตคู่ได้

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร โดยพบว่าบุคคลที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูง จะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมาก ส่วนบุคคลที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสต่ำ จะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานได้ว่า บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย ซึ่งนอกจากการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกและความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาแล้ว ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาอีกปัจจัยหนึ่ง คือ ลักษณะครอบครัว ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

3.3 ลักษณะครอบครัว

3.3.1 ลักษณะครอบครัวไทย

ครอบครัว (Family) หมายถึง กลุ่มคนซึ่งประกอบด้วยบุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป มีความเกี่ยวข้องผูกพันกันทางสายโลหิต การสมรส หรือการรับเอาไว้ เช่น บุตรบุญธรรม คนใช้ คนสวน และอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นครัวเรือน โลดอน; และ เดลลา บิตตา (คลังปัญญาไทย. ม.ป.ป. ออนไลน์; อ้างอิงจาก Loudon & Della Bitta. 1993: 223) ได้แบ่งประเภทของครอบครัวออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) และครอบครัวขยาย (Extended family)

1. ครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก และพบว่าลักษณะครอบครัวเดี่ยวยังมีความแตกต่างกันคือ ครอบครัวที่มีสามี ภรรยาและบุตร และครอบครัวที่มีแต่สามีและภรรยาเท่านั้น

2. ครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ครอบครัวเดี่ยวรวมกับเครือญาติอื่นๆ อาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ย่าตายาย หรือลูกพี่ลูกน้อง ลูกเขยลูกสะใภ้ เป็นต้น

แต่ในปัจจุบันสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและบุคคลในครอบครัว จึงเกิดการปรับเปลี่ยนทั้งโครงสร้าง รูปแบบ ขนาดของครอบครัวและวิถีชีวิต ซึ่งจากข้อมูลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2542-2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2547) ชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวไทยในปัจจุบันมิได้ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก และเครือญาติดังเช่นแต่ก่อน แต่มีหลายรูปแบบมากขึ้น เช่น ครอบครัวที่อยู่คนเดียว ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม นอกจากนี้จากข้อมูล

การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (ไตรมาส 3) พ.ศ. 2530 – 2553 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ยังชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างครัวเรือนของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด โดยครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อแม่และลูก หรือพ่อหรือแม่และลูกอาศัยอยู่ด้วยกันมีแนวโน้มลดลง ขณะที่ครอบครัวขยายที่มีพ่อแม่ลูก และปู่ย่าตายายอาศัยอยู่ด้วยกัน และครอบครัวครัวที่อยู่คนเดียวมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ม.ป.ป. ออนไลน์) ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อถึงบุคคลในครอบครัวด้วย โดยอาจส่งผลกระทบต่อการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน ด้านฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ด้านทัศนคติความเชื่อ รวมถึงพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลในครอบครัว กล่าวคือลักษณะครอบครัวไทยตั้งแต่สมัยโบราณ ถือได้ว่าเป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศไทยที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา โดยในสังคมไทยผู้เยาว์จะต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ลูกหลานจะต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดา และมีการเกื้อหนุนกันในหมู่เครือญาติค่อนข้างสูง ซึ่งสิ่งเหล่านี้หาได้ไม่มากในสังคมตะวันตก ทำให้บทบาทของครอบครัวขยาย ที่ประกอบด้วยเครือญาติอื่นๆ ยังมีความสำคัญในวงจรชีวิตครอบครัวไทย รวมถึงในสังคมไทยที่ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ได้รับการเคารพนับถือ ส่งผลให้บทบาทในครอบครัวของปู่ย่าตายาย หรือญาติผู้ใหญ่มีความสำคัญในการช่วยสนับสนุนและเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นไปอย่างราบรื่นด้วย แต่ในขณะเดียวกันก็มีโอกาสเกิดความขัดแย้งในครอบครัวที่มีบุคคลหลายรุ่นอาศัยอยู่ร่วมกันค่อนข้างมาก เช่น เรื่องทัศนคติในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา และปู่ย่าตายายที่มักจะมี ความแตกต่างกัน (วนิพพล มหาอาชา. 2551: ออนไลน์) เรื่องความรู้สมัยใหม่และความเชื่อของคนสมัยโบราณที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาด้วย

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวแปร ลักษณะครอบครัว ให้เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งใช้เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน โดยแบ่งลักษณะครอบครัวออกเป็น 2 ลักษณะคือ ครอบครัวเดี่ยว ซึ่งหมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก หรือพ่อและลูก และครอบครัวขยาย ซึ่งหมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูกและปู่ย่าตายาย หรือพี่น้อง พี่เลี้ยง

3.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะครอบครัวกับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

รุจา ภูไพบูลย์และคณะ (2540) ศึกษาพัฒนาการและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติพัฒนาการของครอบครัว ในการดูแลบุตรตั้งแต่ทารกจนถึงวัยรุ่น โดยพบว่าครอบครัวขยายให้การเลี้ยงดูทารกได้ดีกว่าครอบครัวเดี่ยว

กัลยา ปนสันเทียะ (2542) ศึกษาพัฒนาการในบทบาทการเป็นมารดาของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น โดยพบว่า มารดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีพัฒนาการในบทบาทการเป็นมารดาดีกว่ามารดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย

สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก พบว่า ลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก โดยบิดาที่มีลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย มีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกในระดับปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ในสัดส่วนที่เท่ากัน

นันทพร เจริญผล (2548) ศึกษาความเครียดและพฤติกรรมการดูแลบุตรของบิดามารดาที่มีบุตรป่วยเป็นโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พบว่า บิดามารดาที่มีบุตรป่วยโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวที่มีลักษณะครอบครัวต่างกันมีพฤติกรรมการดูแลบุตรไม่แตกต่างกัน

นุชจรี อิ่มมาก (2552: 102) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสัมพันธ์ภาพระหว่างคู่สมรส การสนับสนุนทางสังคมกับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า หญิงตั้งครรภ์ได้รับการสนับสนุนทางสังคมโดยรวมในระดับสูง โดยได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบิดามารดาในระดับมาก จากสามีและเพื่อนในระดับค่อนข้างมาก และพบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกับบิดามารดาของตนเอง ประกอบกับในสังคมไทยเมื่อบิดามารดาเห็นบุตรตกอยู่ในสภาพของการเป็นมารดาขณะอายุน้อย ไม่มีโอกาสศึกษาต่อ ตกงาน บิดามารดาก็ยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือและดูแลบุตร โดยเฉพาะด้านข้อมูลข่าวสารและค่าใช้จ่าย

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า บางงานวิจัยพบว่า ลักษณะครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร แต่ในบางงานวิจัยพบว่า ลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย

3.4 ตัวแบบของการเป็นบิดา

งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura) ในการอธิบายตัวแบบของการเป็นบิดา โดยแบนดูราเชื่อว่าบุคคลเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น แต่บุคคลมิได้เลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่นในทันทีทันใดที่เห็น ไม่ได้เลียนแบบทุกพฤติกรรมและจากตัวแบบทุกคน แต่บุคคลมีกระบวนการคิดที่จะเลือกทำพฤติกรรมบางพฤติกรรมจากตัวแบบบางคน ในโอกาสที่เอื้ออำนวยและขึ้นอยู่กับผลกรรมของ

พฤติกรรมนั้นๆ (สิริอร วิชชาวุธ. 2554: 90) สำหรับตัวแบบของการเป็นบิดาก็เช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลต้องรับบทบาทของการเป็นบิดา อาจทำให้บุคคลนั้นเริ่มแสวงหาตัวแบบ แบบอย่าง หรือต้นแบบของการเป็นบิดา ซึ่งอาจเกิดจากการสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคลอื่น เช่น บิดาของตน เพื่อน หรือคนที่บุคคลนั้นเคารพนับถือ หรืออาจเกิดจากการระลึก หรือจำได้ว่าตนเคยรับรู้ถึงบทบาทของการเป็นบิดาแล้วจึงเลือกพฤติกรรมบางพฤติกรรม จากตัวแบบนั้นนำมาปฏิบัติตามหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของตน แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันที่เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญกับชีวิตมนุษย์มากขึ้น การแสวงหาความรู้ หรือประสบการณ์ใหม่ๆ เป็นเรื่องง่ายขึ้น ตัวแบบของการเป็นบิดาอาจเกิดมาจากการรับรู้จากสื่อต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งจะช่วยให้บิดามีการนำเอาสิ่งที่ได้รับจากตัวแบบนั้นมาใช้หรือพัฒนาเป็นพฤติกรรมใหม่ในการเป็นบิดาครั้งนี้ อีกทั้งตัวแบบยังมีอิทธิพลทางด้านอารมณ์โดยกระตุ้นให้เกิดแนวคิดและความรู้สึกคล้อยตามตัวแบบได้ด้วย

จากงานวิจัยของแบนดูรา (Bandura. 1997: 130) แสดงให้เห็นว่าตัวแบบในสื่อโทรทัศน์มีประสิทธิภาพในการดึงดูดความสนใจของผู้ชมมากจนกระทั่งผู้ชมเกิดการเรียนรู้และเรียนแบบสิ่งที่ตนเห็นโดยไม่ต้องใช้แรงจูงใจใดๆ เสริมเลย และนอกจากนี้ในการศึกษาของ ไลเบิร์ต นีลและเดวิดสัน (ขวัญใจ ถนอมปัญญาธิกร. 2551: 29; อ้างอิงจาก Libert, Neale; & Davidson. 1973: 105) ชี้ให้เห็นว่าทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างได้รับทัศนคติและพฤติกรรมใหม่ๆ จากตัวแบบในโทรทัศน์ ด้วยเหตุนี้ตัวแบบในโทรทัศน์จึงมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างรูปแบบของทัศนคติและพฤติกรรมในสังคม

นอกจากตัวแบบจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลแล้วยังส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองด้วย ดังที่ แบนดูรา (Bandura. 1997: 79) อธิบายว่า แหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตนนั้นมีพื้นฐานหรือพัฒนามาจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่ง และหนึ่งในแหล่งข้อมูลนั้นคือ การสังเกตตัวแบบ (Vicarious experience) โดยการรับรู้ความสามารถของตนส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการเห็นตัวอย่างจากบุคคลอื่น ที่กระทำพฤติกรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันแล้วประสบความสำเร็จ ทำให้บุคคลคิดว่าตนเองก็มีความสามารถและทักษะเช่นเดียวกัน จึงน่าจะประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นการรับรู้ความสามารถของตนที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง อาจจะทำให้การรับรู้ความสามารถไม่มีความแน่นอนและเปลี่ยนแปลงง่ายขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวแบบด้วย

ดังนั้นในงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยตัวแบบของการเป็นบิดามาใช้ในการศึกษา โดยให้นิยาม ตัวแบบของการเป็นบิดา หมายถึง การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างของบิดา หรือสัญลักษณ์ที่แสดงเกี่ยวกับลักษณะของการเป็นบิดาในการเลี้ยงดูบุตร เพื่อตอบสนองความต้องการของบุตรวัยทารก (แรกเกิด – 2 ปี) ใน 3 ด้านคือ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย

3.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบของการเป็นบิดากับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบของการเป็นบิดาของ บังอร ศุภวิทิพัฒนา (2536) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาภิจของบิดา การสนับสนุน จากคู่สมรส กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา โดยมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ประสบการณ์การได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาในวัยเด็กกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ซึ่งได้ให้ นิยามของประสบการณ์การได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาในวัยเด็ก ว่าหมายถึง การที่บิดาได้รับการเลี้ยงดู หรือดูแลจากบิดาของตนเอง ในขณะที่อยู่ในวัยเด็กในเรื่องต่างๆ ดังนี้ การดูแลทางด้านร่างกาย การ ดูแลเมื่อเจ็บป่วย การเล่น การให้คำปรึกษาหารือ และการให้ความใกล้ชิดสนิทสนม จากนั้นได้กล่าว มีความหมายใกล้เคียงกับตัวแบบของการเป็นบิดาในงานวิจัยเล่มนี้ กล่าวคือ การที่บิดาได้รับการเลี้ยง ดูหรือดูแลจากบิดาของตนในวัยเด็ก อาจทำให้ตัวบิดาเองได้เห็น หรือรับรู้ถึงการแสดงออกของ พฤติกรรมของบิดาตน และเกิดการนำเอาพฤติกรรมนั้นมาเป็นตัวแบบของการเป็นบิดาในครั้งนี้ได้ ซึ่ง จากงานวิจัยดังกล่าวพบว่า ประสบการณ์การได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาในวัยเด็ก มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .2147$) เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ โสภิติน สุวรรณ (2535) ที่ศึกษาบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปี แรก โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูบิดาในวัยเด็กกับบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย ขวบปีแรก ซึ่งได้นิยามคำว่า ผู้เลี้ยงดูบิดาในวัยเด็ก ว่าหมายถึง บุคคลที่บิดาได้เห็นหรือรับรู้ หรือจำได้ ว่าเคยเลี้ยงดูตนเองมาก่อน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ พบว่าเป็นบิดาของตน 5.5% มารดา 68.5% บิดา และมารดา 15% อื่นๆ (คือ ตา, ยาย, ย่า, พี่สาว, พี่ชาย) 11% และพบว่าผู้เลี้ยงดูบิดาในวัยเด็กมี ความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ($r = .1219$)

3.5 ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

มนุษย์เราทุกคนมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่ง มาร์ซี พี ดริสคอล (สิริอร วิชชาวุธ. 2554: 1; อ้างอิงจาก Marcy P. Driscoll. 2000) ได้ให้คำจำกัดความของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลง ในพฤติกรรมอย่างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการปฏิสัมพันธ์กับโลกรอบๆ ตัว หรืออาจ กล่าวได้ว่า การได้รับประสบการณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้ ที่เรียกว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) โดย สิริอร วิชชาวุธ (2554. 86) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การเรียนรู้จาก ประสบการณ์แบ่งได้เป็น การเรียนรู้จากประสบการณ์ทางตรง และการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทางอ้อม ซึ่งประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรในการวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางตรง

ที่เกิดจากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับสิ่งเฝ้า และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมด้วยตัวของเราเอง เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเองว่าต้องป้อนนมบุตรอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดการสำลัก ต้องดูแลจัดสิ่งแวดล้อมอย่างไร เพื่อให้บุตรมีความปลอดภัย โดยอาจนำเอาประสบการณ์เดิมที่เคยเลี้ยงดูบุตรคนก่อนมาใช้ หรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม ซึ่งการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางตรงเช่นนี้ มีลักษณะคล้ายกับการศึกษาของ แบนดูรา (Bandura. 1997: 80) ที่ได้เสนอถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งหนึ่งในปัจจัยนั้นคือ การได้รับประสบการณ์ความสำเร็จ (Mastery Experience) โดยแบนดูรา (Bandura) กล่าวว่า การได้รับประสบการณ์ความสำเร็จจากการกระทำของตน ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของตนที่มีประสิทธิภาพและเที่ยงตรงมากที่สุด เนื่องจากมีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์ของความสำเร็จที่บุคคลได้รับโดยตรง ซึ่งนอกจากจะเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนให้เข้มแข็งขึ้นแล้ว ยังแผ่ขยายไปยังสภาพการณ์อื่นๆ ได้มากกว่าแหล่งข้อมูลอื่นด้วย

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระหว่างประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรกับพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร พงานวิจัยของ บังอร ศุภวิทิพัฒนา (2536) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรส กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา โดยมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลำดับที่ของบุตรกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ซึ่งได้ให้นิยามของลำดับที่ของบุตร ว่าหมายถึงลำดับที่เกิดของบุตรคนที่มีอายุระหว่าง 1-1½ ปี โดยจำแนกว่าเป็นบุตรคนที่หนึ่ง คนที่สอง คนที่สามและคนอื่นๆ ตามลำดับ จากนั้นย่อดังกล่าวอาจตีความหมายได้ว่า ลำดับที่เกิดของบุตรที่มากขึ้น อาจทำให้บิดามีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรด้วย ซึ่งจากงานวิจัยดังกล่าวพบว่า ลำดับที่ของบุตรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก พบว่า ประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาค่าความสัมพันธ์จากค่าไคสแควร์ = 18.690 ส่วนการศึกษาของ ปริญ ญาณวารี (2545) ที่ศึกษาอิทธิพลของสัมพันธภาพในชีวิตสมรส ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับและประวัติการแยกห่างจากบุคคลสำคัญในชีวิต ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลครรภ์และแนวโน้มของพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดา เพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มของพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดาพบว่า มารดาที่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรและมารดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรไม่แตกต่างกัน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรมีทั้งความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร และไม่มีเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ

พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำตัวแปรประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรมาทำการศึกษาวิจัยถึงความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยผู้วิจัยนิยามประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรว่า หมายถึง การที่บิดาเคยปฏิบัติกิจกรรมหรือบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของบุตรคนก่อนด้วยตนเอง ไม่นับรวมถึงประสบการณ์ที่เคยเลี้ยงเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่บุตรของตน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรคนก่อน และ ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรคนก่อน ซึ่งจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรกับพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของบิดา จึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐาน คือ 1) บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร 2) บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จะเห็นได้ถึงรายละเอียดของปัจจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา โดยผู้วิจัยจะศึกษาตามแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ แบนดูรา (Bandura) ซึ่งเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อม โดยผู้วิจัยจะศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลคือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ถูกนำมาศึกษาอย่างกว้างขวางว่ามีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมของบุคคล และปัจจัยทางสภาพแวดล้อมคือ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ว่าส่งผลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาหรือไม่อย่างไร เพื่อนำไปเป็นข้อมูลให้กับบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับครอบครัว แพทย์ พยาบาล ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงาน รวมทั้งหาแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบิดาที่พาบุตรมารับบริการ ตรวจสุขภาพหรือรับวัคซีนตามแพทย์นัด ที่แผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลในปี พ.ศ.2557

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบิดาที่พาบุตรมารับบริการ ตรวจสุขภาพหรือรับวัคซีนตามแพทย์นัด ที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลในจังหวัดสระบุรี จำนวน 5 โรงพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลหนองแค โรงพยาบาลเสาไห้ โรงพยาบาลหนองแซง โรงพยาบาลวิหารแดง และโรงพยาบาลแก่งคอย ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2557 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ คือ เป็นบิดาที่มีบุตรอายุระหว่างแรกเกิดถึง 2 ปี และอาศัยอยู่บ้านเดียวกันกับบุตร

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนที่แท้จริงของกลุ่มประชากร จึงได้ทำการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อถือได้ 95% ความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% หรือ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน (Cochran. 1977: 19) แต่สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้เพียง 304 คน คิดเป็นร้อยละ 79.16

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป โดยให้บิดากรอกข้อมูลเกี่ยวกับอายุ อาชีพ รายได้ ลักษณะครอบครัวและประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

ตอนที่ 2 แบบวัดพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบวัดพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา ของบังอร ศุภวิจิตพัฒนา (2536) ที่สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิดของ ดูวาลล์ (Duvall 1971: 225; Duvall, cited in Duvall & Miller 1985: 160-161, 164-165) ประกอบด้วยพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตร 3 ด้าน ได้แก่ การดูแลทางด้านร่างกายบุตร การส่งเสริมพัฒนาการของบุตร และการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุตร โดยนำข้อคำถามมาปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มเติมให้มีความสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวน 25 ข้อ พิสัยของคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 – 4.00 คะแนน บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาสูงกว่า แสดงว่ามีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาต่ำกว่า

ตัวอย่างแบบวัดพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

ข้อ	สถานการณ์	ระดับการปฏิบัติ			
		เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคยเลย
0	ท่านช่วยภรรยาเลี้ยงลูก				
00	ท่านป้อนนมหรือป้อนอาหารเสริมให้ลูก				

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาในงานวิจัยนี้ เป็นข้อความทางบวกทั้งหมด มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ผู้ที่ตอบเป็นประจำ	ให้	4	คะแนน
ผู้ที่ตอบ บ่อยครั้ง	ให้	3	คะแนน
ผู้ที่ตอบ บางครั้ง	ให้	2	คะแนน
ผู้ที่ตอบ ไม่เคยเลย	ให้	1	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายคะแนน

ผู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.00 คะแนน แปลว่า มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกอยู่ในระดับน้อย

ผู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 2.01 – 3.00 คะแนน แปลว่า มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกอยู่ในระดับปานกลาง

ผู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 3.01 – 4.00 คะแนน แปลว่า มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกอยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 3 แบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยศึกษาจาก 2 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเอง ศึกษาจาก แนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social-Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura.1986) และแนวคิดเรื่องการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ศึกษาจากแนวคิดของ ดูวาลล์ (Duvall 1971: 225; Duvall, cited in Duvall & Miller 1985: 160-161, 164-165) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัวและพัฒนากิจของบิดามารดาและบุตร ประกอบด้วยพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร 3 ด้าน ได้แก่ การดูแลทางด้านร่างกาย การส่งเสริมพัฒนาการ และการป้องกันอันตราย ซึ่งลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวน 25 ข้อ พิสัยของคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 – 5.00 คะแนน บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกสูงกว่า แสดงว่ามีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกต่ำกว่า

ตัวอย่างแบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

ข้อ	สถานการณ์	ระดับความเชื่อมั่นที่คิดว่ากระทำได้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
0	ท่านสามารถดูแลลูกได้ เมื่อลูกหวั่นนม อาเจียน หรือสำลักนม					
00	ท่านสามารถทำความสะอาดช่องปากให้ลูก ด้วยการเช็ดเหงือก ลิ้น หรือแปรงฟันได้					

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาในงานวิจัยนี้ เป็นข้อความทางบวกทั้งหมด มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ผู้ที่ตอบ มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ผู้ที่ตอบ มาก	ให้	4	คะแนน
ผู้ที่ตอบ ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ผู้ที่ตอบ น้อย	ให้	2	คะแนน
ผู้ที่ตอบ น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ตอนที่ 4 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบเลือกตอบ มี 3 ตัวเลือกคือ ถูก ผิด ไม่ทราบ โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวน 20 ข้อ บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกสูงกว่า แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกต่ำกว่า

ตัวอย่างแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา

ข้อ	ข้อความ	คำตอบ		
		ถูก	ผิด	ไม่ทราบ
0	ท่านควรเริ่มให้อาหารเสริมแก่ลูก เมื่อลูกอายุได้ 2-3 เดือน			
00	การป้อนนมควรป้อนในขณะที่ลูกนอนราบกับพื้นนอน			

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรของบิดา การให้คะแนนจะถือตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าข้อความถูกต้อง ผู้ที่ตอบ ถูก	จะให้	1	คะแนน
ถ้าข้อความไม่ถูกต้อง ผู้ที่ตอบ ผิด	จะให้	1	คะแนน
ถ้าข้อความถูกต้อง ผู้ที่ตอบ ผิด	จะให้	0	คะแนน
ถ้าข้อความไม่ถูกต้อง ผู้ที่ตอบ ถูก	จะให้	0	คะแนน
ผู้ที่ตอบ ไม่ทราบ	จะให้	0	คะแนน

ตอนที่ 5 แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส ที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ ชนธ มงคลพุดผางกูร (2548) ซึ่งแบ่งความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านจิตวิทยา และแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ รัตนา สิทธิโชคธนารักษ์ (2547) ที่ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามเรื่อง ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของคู่สมรสที่มีการจับคู่บทบาททางเพศต่างกันของ ฉันทจิต จริยเจริญโรจน์ (2541) ซึ่งลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริงมาก จริงปานกลาง จริงน้อย ไม่จริงเลย โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวน 20 ข้อ บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูงกว่า แสดงว่ามีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสต่ำกว่า

ตัวอย่างแบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ข้อ	ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
0	ท่านรู้สึกว่าคุณค่าทางการเงินในครอบครัวไม่มั่นคง					
00	ท่านพอใจที่คู่สมรสให้ท่านตัดสินใจในเรื่องสำคัญ					

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

	ข้อความทางบวก		ข้อความทางลบ	
ผู้ที่ตอบ จริงที่สุด	ให้	5	1	คะแนน
ผู้ที่ตอบ จริงมาก	ให้	4	2	คะแนน
ผู้ที่ตอบ จริงปานกลาง	ให้	3	3	คะแนน
ผู้ที่ตอบ จริงน้อย	ให้	2	4	คะแนน
ผู้ที่ตอบ ไม่จริงเลย	ให้	1	5	คะแนน

ตอนที่ 6 แบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social-Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura.1986) ที่เชื่อว่าบุคคลเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น และบุคคลมีกระบวนการคิดที่จะเลือกทำพฤติกรรมบางพฤติกรรมจากตัวแบบบางคนในโอกาสที่เอื้ออำนวยและขึ้นอยู่กับผลกรรมของพฤติกรรมนั้น ซึ่งลักษณะของแบบวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่ง จำนวน 10 ข้อ บิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดาสูงกว่า แสดงว่ามีตัวแบบของการเป็นบิดามากกว่าบิดาที่ได้คะแนนจากแบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดาต่ำกว่า

ตัวอย่างแบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดา

ข้อ	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
0	พ่อของท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการเลี้ยงลูก					
00	ท่านเล่นกับลูก เหมือนกับที่พ่อเคยเล่นกับท่าน					

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดาในการวิจัยนี้ เป็นข้อความทางบวกทั้งหมด มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ผู้ที่ตอบ มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ผู้ที่ตอบ มาก	ให้	4	คะแนน
ผู้ที่ตอบ ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ผู้ที่ตอบ น้อย	ให้	2	คะแนน
ผู้ที่ตอบ น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด ได้แก่ พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกบิดา ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา

2. กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการจากการศึกษาในข้อ 1 โดยเขียนนิยามคุณลักษณะที่ต้องการวัด ได้แก่ ได้แก่ พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัย

ทหารบกิตา ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา

3. สร้างข้อคำถามตามที่นิยามไว้ โดยเขียนให้สอดคล้องตามนิยามปฏิบัติการในแต่ละด้านให้ครบทุกด้าน ได้จำนวนข้อคำถามดังนี้

3.1 แบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 46 ข้อ

3.2 แบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 42 ข้อ

3.3 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา โดยมีลักษณะเป็นแบบวัดแบบเลือกตอบ มี 3 ตัวเลือก จำนวน 36 ข้อ

3.4 แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 37 ข้อ

3.5 แบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดา โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 13 ข้อ

4. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องของข้อความ รวมทั้งความชัดเจนของภาษา จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม

5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัย จำนวน 58 คน จากนั้นนำผลที่ได้มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนทั้งฉบับ (Item-Total Correlation) โดยใช้สูตรการหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation) พบข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

5.1 แบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 25 ข้อ

5.2 แบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ

5.3 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา โดยมีลักษณะเป็นแบบวัดแบบเลือกตอบ มี 3 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

5.4 แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

5.5 แบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดา โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

6. นำข้อคำถามที่คัดเลือกแล้ว จากข้อ 5 มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟา (Alpha- Coefficient) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับและรายด้าน ดังนี้

6.1 แบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา จำนวน 25 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .902 และพบว่ามีค่าความเชื่อมั่นรายด้านดังนี้

6.1.1 ด้านการดูแลร่างกาย จำนวน 15 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .884

6.1.2 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ จำนวน 6 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .791

6.1.3 ด้านการป้องกันอันตราย จำนวน 4 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .772

6.2 แบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา จำนวน 25 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .909 และพบว่ามีค่าความเชื่อมั่นรายด้านดังนี้

6.2.1 ด้านการดูแลร่างกาย จำนวน 15 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .874

6.2.2 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ จำนวน 6 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .724

6.2.3 ด้านการป้องกันอันตราย จำนวน 4 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .812

6.3 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา จำนวน 20 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .781

6.4 แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส จำนวน 20 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .890

6.5 แบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดา จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .832

7. จัดพิมพ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อนำไปยื่นขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ติดต่อโรงพยาบาลที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ขออนุญาตฝ่ายวิชาการเพื่อนัดหมาย วัน เวลา ที่จะนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูล
3. ติดต่อกับผู้ช่วยวิจัย พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดของงานวิจัยและแบบสอบถามต่างๆ ที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้ช่วยวิจัยรับทราบ
4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 4.1 ผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิจัยเข้าไปแนะนำตัวพร้อมทั้งอธิบายให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับจากการทำแบบสอบถาม หลังจากที่ถูกกลุ่มตัวอย่างแจ้งชื่อบุตรเพื่อมารับบริการกับทางโรงพยาบาลแล้ว
 - 4.2 นำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทำ โดยผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิจัยอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจก่อนลงมือทำแบบสอบถาม
5. นำผลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. พิจารณาแบบสอบถามที่สมบูรณ์ถูกต้องมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถามแต่ละข้อ ตามที่ได้กำหนดไว้
2. จัดพิมพ์ข้อมูล และบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล
3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 3.1 คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐานในการอธิบายลักษณะตัวแปร ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 - 3.2 คำนวณหาค่าเฉลี่ย โดยใช้สถิติ t-test เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1-11
 - 3.3 คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยโดยใช้การวิเคราะห์แบบทดสอบแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 12

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
T	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-Distribution
R^2	แทน	ค่าอำนาจการทำนาย
Beta	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานของตัวแปร
P	แทน	ระดับความมีนัยสำคัญ
*	แทน	ความมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
**	แทน	ความมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความหมายดังนี้

ตอนที่ 1 การเสนอข้อมูลเบื้องต้น โดยเสนอค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปร อายุ ลักษณะครอบครัวและประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร

ตอนที่ 2 การเสนอค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน

ตอนที่ 3 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปร การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก 3 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

ตอนที่ 4 การเสนอผลการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวมและรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปร ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

ตอนที่ 5 การเสนอผลการทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม เมื่อใช้ตัวทำนาย 6 ตัว ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย การรับรู้

ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา โดยใช้วิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การเสนอข้อมูลเบื้องต้น โดยเสนอค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปร อายุ ลักษณะครอบครัวและประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร ผลปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4 จำนวน (คน) และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง ตามตัวแปร อายุ ลักษณะครอบครัวและประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร

ตัวแปร		จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ	น้อยกว่า 26 ปี	58	19.1
	26 – 35 ปี	149	49.0
	36 – 45 ปี	90	29.6
	มากกว่า 46 ปี	7	2.3
	รวม	304	100
ลักษณะครอบครัว	ครอบครัวเดี่ยว	132	43.4
	ครอบครัวขยาย	172	56.6
	รวม	304	100
ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร	เคยมีประสบการณ์	129	42.4
	ไม่เคยมีประสบการณ์	175	57.6
	รวม	304	100

จากตาราง 4 สรุปได้ว่า มีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 304 คน (กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นเพศชาย) ซึ่งเป็นบิดาที่พานุตรมารับบริการในโรงพยาบาล โดยบิดาส่วนใหญ่อายุ 26 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.0 รองลงมาคืออายุ 36 – 45 ปี อายุต่ำกว่า 26 ปี และอายุมากกว่า 46 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.6 ร้อยละ 19.1 และร้อยละ 2.3 ตามลำดับ บิดาที่พานุตรมารับบริการในโรงพยาบาลอาศัยอยู่ในครอบครัว

ขยาย คิดเป็นร้อยละ 56.6 อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 43.4 และบิดาส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร คิดเป็นร้อยละ 57.6

ตอนที่ 2 การเสนอค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน ผลปรากฏดังตาราง 5

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน

พฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา	$\bar{x}$	SD	ระดับ
ด้านการดูแลร่างกาย	3.036	.558	มาก
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	3.457	.499	มาก
ด้านการป้องกันอันตราย	3.599	.534	มาก
พฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม	3.227	.487	มาก

จากตาราง 5 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่า บิดามีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.227$, $SD = .487$) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บิดามีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.036$, $SD = .558$) มีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.457$, $SD = .499$) และมีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.599$, $SD = .534$)

ตอนที่ 3 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปร การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก 3 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส อิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

3.1 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1.1 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการดูแลร่างกายมาก มีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการดูแลร่างกายน้อย ผลปรากฏดังตาราง 6

ตาราง 6 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตาม
ตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกาย

พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดา	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร วัยทารกด้านการดูแลร่างกาย				t
	มาก (n=165)		น้อย (n=139)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
โดยรวม	3.454	.363	2.958	.479	10.011**
ด้านการดูแลร่างกาย	3.303	.452	2.718	.503	10.680**

จากตาราง 6 สรุปได้ว่า บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.1

3.2 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1.2 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการส่งเสริมพัฒนาการมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการส่งเสริมพัฒนาการน้อย ผลปรากฏดังตาราง 7

ตาราง 7 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตาม
ตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ

พฤติกรรม การเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดา	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร วัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ				t
	มาก (n=160)		น้อย (n=144)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
โดยรวม	3.415	.359	3.018	.525	7.591**
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	3.665	.362	3.226	.529	8.342**

จากตาราง 7 สรุปได้ว่า บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.2

3.3 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1.3 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการป้องกันอันตรายมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการป้องกันอันตรายน้อย ผลปรากฏดังตาราง 8

ตาราง 8 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตาม
ตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย

พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดา	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร วัยทารกด้านการป้องกันอันตราย				t
	มาก (n=159)		น้อย (n=145)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
โดยรวม	3.364	.410	3.077	.520	5.293**
ด้านการป้องกันอันตราย	3.792	.350	3.387	.617	6.938**

จากตาราง 8 สรุปได้ว่า บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตรายมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตรายน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.3

3.4 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อย ผลปรากฏดังตาราง 9

ตาราง 9 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก

พฤติกรรมกรเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดา	ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก				t
	มาก (n=167)		น้อย (n=137)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.120	.513	2.932	.594	2.911**
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	3.540	.459	3.356	.527	3.255**
ด้านการป้องกันอันตราย	3.694	.461	3.483	.594	3.401**
โดยรวม	3.313	.437	3.122	.524	3.396**

จากตาราง 9 สรุปได้ว่า บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทาร์กน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2

3.5 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตสมรส เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 3 บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย ผลปรากฏดังตาราง 10

ตาราง 10 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตสมรส

พฤติกรรมกาเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดา	ความพึงพอใจในชีวิตสมรส				t
	มาก (n=172)		น้อย (n=132)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.095	.512	2.959	.605	2.069*
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	3.593	.404	3.281	.554	5.437**
ด้านการป้องกันอันตราย	3.745	.398	3.409	.624	5.406**
โดยรวม	3.318	.419	3.108	.541	3.687**

จากตาราง 10 สรุปได้ว่า บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3

3.6 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรตัวแบบของการเป็นบิดา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 4 บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย ผลปรากฏดังตาราง 11

ตาราง 11 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดา

พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดา	อิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดา				t
	มาก (n=160)		น้อย (n=144)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.157	.514	2.900	.575	4.119**
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	3.565	.455	3.338	.519	4.070**
ด้านการป้องกันอันตราย	3.745	.412	3.437	.605	5.123**
โดยรวม	3.349	.433	3.091	.508	4.741**

จากตาราง 11 สรุปได้ว่า บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีพฤติกรรม
การเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดา
น้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 4

3.7 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและ
รายด้าน จำแนกตามตัวแปรลักษณะครอบครัว เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 5 บิดาที่อยู่ในครอบครัว
เดี่ยว มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย
ผลปรากฏดังตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรลักษณะครอบครัว

พฤติกรรมกรเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดา	ลักษณะครอบครัว				t
	เดี่ยว (n=132)		ขยาย (n=172)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.109	.572	2.979	.542	2.011*
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	3.494	.541	3.429	.464	1.115
ด้านการป้องกันอันตราย	3.628	.542	3.577	.529	.836
โดยรวม	3.284	.511	3.183	.464	1.809*

จากตาราง 12 สรุปได้ว่า บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรด้านการดูแลร่างกายมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตรายไม่พบความแตกต่าง ดังนั้นผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 5 เพียงบางส่วน

3.8 การเสนอผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 6 บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ผลปรากฏดังตาราง 13

ตาราง 13 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

พฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ของบิดา	ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร				t
	มี (n=129)		ไม่มี (n=175)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.032	.586	3.038	.583	.105
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	3.427	.514	3.480	.488	.903
ด้านการป้องกันอันตราย	3.540	.561	3.642	.511	1.651*
โดยรวม	3.208	.507	3.241	.472	.583

จากตาราง 13 สรุปได้ว่า บิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการป้องกันอันตรายดีกว่าบิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งกลับกันกับสมมติฐานข้อที่ 6 ส่วนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกาย พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม ไม่พบความแตกต่าง ดังนั้นผลการวิจัยจึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 6

3.9 การเสนอผลสรุปการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เพื่อให้เห็นภาพรวมของผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้านของบิดาตามตัวแปร การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ผู้วิจัยจึงได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 6 ถึง 13 เป็นตารางรวมผลปรากฏดังตาราง 14

ตาราง 14 ผลสรุปการเปรียบเทียบพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน
เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา			
	โดยรวม	ด้านการดูแล ร่างกาย	ด้านการ ส่งเสริม พัฒนาการ	ด้านการ ป้องกัน อันตราย
1.การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดู บุตรวัยทารกโดยรวม	✓	✓	✓	✓
1.1 ด้านการดูแลร่างกาย	✓	✓	-	-
1.2 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	✓	-	✓	-
1.3 ด้านการป้องกันอันตราย	✓	-	-	✓
2.ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร วัยทารก	✓	✓	✓	✓
3.ความพึงพอใจในชีวิตสมรส	✓	✓	✓	✓
4.ตัวแบบของการเป็นบิดา	✓	✓	✓	✓
5.ลักษณะครอบครัว	✓	✓	X	X
6.ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร	X	X	X	✓

หมายเหตุ เครื่องหมาย ✓ หมายถึง พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เครื่องหมาย X หมายถึง ไม่พบความแตกต่าง

เครื่องหมาย - หมายถึง ไม่ได้เปรียบเทียบความแตกต่าง

ตอนที่ 4 การเสนอผลการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก
โดยรวมและรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปร ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจใน
ชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

4.1 การเสนอผลการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวม
และรายด้าน จำแนกตามตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 7

บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวมและรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อย ผลปรากฏดังตาราง 15

ตาราง 15 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก

การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดู บุตรวัยทารก	ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก				T
	มาก (n=167)		น้อย (n=137)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.938	.613	3.764	.654	2.389**
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	4.407	.508	4.111	.616	4.491**
ด้านการป้องกันอันตราย	4.441	.519	4.244	.591	3.091**
โดยรวม	4.131	.521	3.924	.562	3.320**

จากตาราง 15 สรุปได้ว่า บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 7

4.2 การเสนอผลการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตสมรส เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 8 บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวมและรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย ผลปรากฏดังตาราง 16

ตาราง 16 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรความพึงพอใจในชีวิตสมรส

การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดู บุตรวัยทารก	ความพึงพอใจในชีวิตสมรส				t
	มาก (n=172)		น้อย (n=132)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.986	.572	3.696	.679	4.034**
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	4.465	.484	4.025	.595	7.094**
ด้านการป้องกันอันตราย	4.532	.435	4.119	.618	6.520**
โดยรวม	4.188	.472	3.842	.581	5.562**

จากตาราง 16 สรุปได้ว่า บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 8

4.3 การเสนอผลการเปรียบเทียบรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรตัวแบบของการเป็นบิดา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 9 บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย ผลปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดา

การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดู บุตรวัยทารก	อิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดา				t
	มาก (n=160)		น้อย (n=144)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	4.030	.550	3.670	.673	5.016**
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	4.420	.482	4.111	.630.	4.769**
ด้านการป้องกันอันตราย	4.503	.450	4.185	.622	5.042**
โดยรวม	4.199	.455	3.858	.589	5.599**

จากตาราง 17 สรุปได้ว่า บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 9

4.4 การเสนอผลการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรลักษณะครอบครัว เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 10 บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย ผลปรากฏดังตาราง 18

ตาราง 18 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรลักษณะครอบครัว

การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดู บุตรวัยทารก	ลักษณะครอบครัว				t
	เดี่ยว (n=132)		ขยาย (n=172)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.938	.634	3.799	.634	1.898*
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	4.265	.601	4.281	.560	.237
ด้านการป้องกันอันตราย	4.323	.593	4.375	.535	.787
โดยรวม	4.078	.559	4.007	.540	1.127

จากตาราง 18 สรุปได้ว่า บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย และการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม ไม่พบความแตกต่าง ดังนั้นผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 10 เพียงบางส่วน

4.5 การเสนอผลการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 11 บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ผลปรากฏดังตาราง 19

ตาราง 19 เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดู บุตรวัยทารก	ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร				t
	มี (n=129)		ไม่มี (n=175)		
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	
ด้านการดูแลร่างกาย	3.936	.654	3.803	.619	1.801*
ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	4.249	.591	4.292	.568	.641
ด้านการป้องกันอันตราย	4.358	.553	4.348	.567	.153
โดยรวม	4.079	.562	4.008	.539	1.112

จากตาราง 19 สรุปได้ว่า บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย และการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม ไม่พบความแตกต่าง ดังนั้นผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 11 เพียงบางส่วน

4.6 การเสนอผลสรุปการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา เพื่อให้เห็นภาพรวมของผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้านของบิดาตามตัวแปร ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ผู้วิจัยจึงได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 15 ถึง 19 เป็นตารางรวม ผลปรากฏดังตาราง 20

ตาราง 20 ผลสรุปการเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้าน เมื่อจำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก			
	โดยรวม	ด้านการดูแลร่างกาย	ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	ด้านการป้องกันอันตราย
1. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก	√	√	√	√
2. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส	√	√	√	√
3. ตัวแบบของการเป็นบิดา	√	√	√	√
4. ลักษณะครอบครัว	X	√	X	X
5. ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร	X	√	X	X

หมายเหตุ เครื่องหมาย √ หมายถึง พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
เครื่องหมาย X หมายถึง ไม่พบความแตกต่าง

ตอนที่ 5 การเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมของบิดากับตัวแปรทั้ง 6 ตัว ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา และการเสนอผลการทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม เมื่อใช้ตัวทำนาย 6 ตัว ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา โดยใช้วิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis)

5.1 การเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมของบิดากับตัวแปรทั้ง 6 ตัว ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้

ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา ผลปรากฏดังตาราง 21

ตาราง 21 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว กับพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมของบิดา

ตัวแปร	beh	sef1	sef2	sef3	kn	Sat	ex
Beh	1	.663**	.560**	.443**	.263**	.273**	.274**
sef1		1	.699**	.533**	.215**	.290**	.274**
sef2			1	.709**	.365**	.471**	.297**
sef3				1	.292**	.464**	.258**
Kn					1	.327**	.191**
Sat						1	.274**
Ex							1

หมายเหตุ ;	beh	แทน	พฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมของบิดา
	sef1	แทน	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย
	sef2	แทน	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ
	sef3	แทน	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย
	kn	แทน	ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก
	sat	แทน	ความพึงพอใจในชีวิตสมรส
	ex	แทน	ตัวแบบของการเป็นบิดา

จากตาราง 21 สรุปได้ว่า ตัวแปรทุกตัว ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.2 การเสนอผลการวิเคราะห์ปัจจัยพยากรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการทำนายพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมของบิดา โดยใช้วิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลปรากฏดังตาราง 22

ตาราง 22 การวิเคราะห์ปัจจัยพยากรณ์พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมของบิดา

ลำดับ	ตัวทำนาย	b	Beta	R	R ²	R ² change	F change
1	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกาย	.687	.539	.663	.440	.440	237.252**
2	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ	.523	.149	.677	.458	.018	10.020**
3	ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก	.334	.093	.682	.465	.007	4.154*

หมายเหตุ ; ค่าคงที่ (a) = 23.264

ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการทำนาย (S.E._{est}) = 3.937

จากตาราง 22 พบว่า ปัจจัยพยากรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมของบิดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการร่างกาย เป็นตัวทำนายตัวแรกที่มีอิทธิพลสูงสุด สามารถทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมได้ร้อยละ 44.0 และการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ เป็นตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพรองลงมา โดยสามารถทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.8 และความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก เป็นตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพรองลงมาเป็นลำดับที่ 3 โดยสามารถทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.7 ดังนั้นผลวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 12

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังวิเคราะห์เพิ่มเติมเกี่ยวกับผลการทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา เมื่อจำแนกตามตัวแปร ลักษณะครอบครัวและประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรวัยทารกเมื่อใช้ตัวทำนาย 6 ตัว คือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการร่างกาย การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิต สมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา โดยใช้วิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) ผลปรากฏดังตาราง 23

ตาราง 23 ผลการทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม เมื่อจำแนกตามตัวแปร
ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

จำแนกตามตัวแปรภูมิหลัง	จำนวนคน	R ² %	ตัวทำนาย	Beta
ครอบครัวเดี่ยว	132	38.4%	1	.620**
ครอบครัวขยาย	172	53.2%	1, 6, 4	.618**, .155**, .146**
เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร	129	47.0%	1, 4	.637**, .134*
ไม่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร	175	48.1%	1, 6, 5	.583**, .137*, .130*

หมายเหตุ ; 1	แทน	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกาย
2	แทน	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ
3	แทน	การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย
4	แทน	ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก
5	แทน	ความพึงพอใจในชีวิตสมรส
6	แทน	ตัวแบบของการเป็นบิดา

จากตาราง 23 เมื่อใช้ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกาย การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา เมื่อจำแนกตามตัวแปรภูมิหลังคือ ลักษณะครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย และประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ซึ่งแบ่งเป็นมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรและไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร โดยใช้วิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาได้เป็นลำดับแรกในทุกตัวแปรภูมิหลัง ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกาย ส่วนตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาได้ในลำดับรองลงมา ได้แก่ ตัวแบบของการเป็นบิดา ซึ่งสามารถทำนายได้ในกลุ่มครอบครัวขยายและกลุ่มที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ส่วนความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก สามารถทำนายได้ในกลุ่มครอบครัวขยายและกลุ่มที่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกของบิดาโดยรวมและรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปร การรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารก ความรู้เกี่ยวกับการดูแลดูมวยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเล่นดูมวย
3. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารกโดยรวมและรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปร ความรู้เกี่ยวกับการดูแลดูมวยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์การเล่นดูมวย
4. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกของบิดา

สมมติฐานการวิจัย

1. บิดามีพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกแตกต่างกันตามตัวแปร การรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารก ดังนี้
 - 1.1 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารก ด้านการดูแลร่างกายมาก มีพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารก ด้านการดูแลร่างกายน้อย
 - 1.2 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารก ด้านการส่งเสริมพัฒนาการมาก มีพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารก ด้านการส่งเสริมพัฒนาการน้อย
 - 1.3 บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารก ด้านการป้องกันอันตรายมาก มีพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเล่นดูมวยทารก ด้านการป้องกันอันตรายน้อย
2. บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลดูมวยทารกมาก มีพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลดูมวยทารกน้อย
3. บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีพฤติกรรมการเล่นดูมวยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย

4. บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย

5. บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย

6. บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

7. บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทาร์กน้อย

8. บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย

9. บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย

10. บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย

11. บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

12. การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ตัวแบบของการเป็นบิดา สามารถทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมได้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบิดาที่พานบุตรมารับบริการ ตรวจสุขภาพหรือรับวัคซีนตามแพทย์นัด ที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลในจังหวัดสระบุรี จำนวน 5 โรงพยาบาล เก็บข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2557 โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ คือ เป็นบิดาที่มีบุตรอายุระหว่างแรกเกิดถึง 2 ปี และอาศัยอยู่บ้านเดียวกันกับบุตร จำนวน 304 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็นดังนี้

1. การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ
 - 1.1 ด้านการดูแลร่างกาย
 - 1.2 ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ
 - 1.3 ด้านการป้องกันอันตราย
2. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก
3. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส
4. ตัวแบบของการเป็นบิดา
5. ลักษณะครอบครัว
6. ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป โดยให้บิดากรอกข้อมูลเกี่ยวกับอายุ อาชีพ รายได้ ลักษณะครอบครัวและประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร

ตอนที่ 2 แบบวัดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา จำนวน 25 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ เป็นประจำ บ่อยครั้ง บางครั้ง ไม่เคยเลย มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา (Alpha-coefficient) เท่ากับ .902

ตอนที่ 3 แบบวัดการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา จำนวน 25 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา (Alpha-coefficient) เท่ากับ .909

ตอนที่ 4 แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกของบิดา จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบวัดแบบเลือกตอบ มี 3 ตัวเลือก คือ ถูก ผิด ไม่ทราบ มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา (Alpha-coefficient) เท่ากับ .781

ตอนที่ 5 แบบวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรส จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริงมาก จริงปานกลาง จริงน้อย ไม่จริงเลย มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา (Alpha-coefficient) เท่ากับ .890

ตอนที่ 6 แบบวัดตัวแบบของการเป็นบิดา จำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา (Alpha-coefficient) เท่ากับ .832

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อนำไปยื่นขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ติดต่อโรงพยาบาลที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ขออนุญาตฝ่ายวิชาการเพื่อนัดหมาย วัน เวลา ที่จะนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บข้อมูล
3. ติดต่อกับผู้ช่วยวิจัย พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดของงานวิจัยและแบบสอบถามต่างๆ ที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้ช่วยวิจัยรับทราบ
4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน
5. นำผลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่อไป

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. พิจารณาแบบสอบถามที่สมบูรณ์ถูกต้องมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถามแต่ละข้อ ตามที่ได้กำหนดไว้
2. จัดพิมพ์ข้อมูล และบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล
3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 3.1 คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐานในการอธิบายลักษณะตัวแปร ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 - 3.2 คำนวณหาค่าเฉลี่ย โดยใช้สถิติ t-test เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1-11
 - 3.3 คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยโดยใช้การวิเคราะห์แบบทดสอบแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 12

สรุปผลการวิจัย

1. บิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก
2. บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการ

เลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1.1

3. บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1.2

4. บิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตรายมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตรายน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1.3

5. บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2

6. บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3

7. บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4

8. บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และมีพฤติกรรมเลี้ยงดูบุตรด้านการดูแลร่างกายมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 5 เพียงบางส่วน

9. บิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการป้องกันอันตรายดีกว่าบิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งกลับกันกับสมมติฐานข้อ 6

10. บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 7

11. บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 8

12. บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 9

13. บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 10 เพียงบางส่วน

14. บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 11 เพียงบางส่วน

15. เมื่อใช้ตัวแปรทั้ง 6 ตัว ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม โดยใช้วิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่าตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมมากที่สุดคือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย รองลงมาคือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก

อภิปรายผล

จากความมุ่งหมายของการวิจัยทั้ง 4 ข้อ ผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการวิจัยพบว่าบิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านทุกด้าน ได้แก่ พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตราย อยู่ในระดับมาก ซึ่งอธิบายได้ว่าในปัจจุบันครอบครัวไทยส่วนใหญ่ มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และในขณะเดียวกันมารดาก็ต้องรับผิดชอบดูแลบุตรและภาระงานภายในบ้านร่วมด้วย ทำให้บิดาเริ่มมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองในการเพิ่มพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น รวมถึงในปัจจุบันโรงพยาบาลต่างๆ เห็นความสำคัญของการที่บิดามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร จึงทำ

ให้เกิดโครงการที่เปิดโอกาสให้บิดาได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลบุตร ทำให้บิดามีทักษะและความมั่นใจในการดูแลบุตรมากขึ้น นอกจากนี้บางโรงพยาบาลยังเปิดโอกาสให้บิดาเข้าไปในห้องคลอดขณะมารดาคลอดบุตร เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบิดามารดาและบุตร ซึ่งตามแนวคิดของคลอสและแคนเนล (Klaus and Kennell) เชื่อว่ามีช่วงระยะเวลาหนึ่งหลังคลอดที่เกิดกระบวนการความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตรขึ้น ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แรกๆ ชั่วโงงแรกๆ หลังคลอด และระยะเวลานี้ อาจมีผลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบิดามารดาที่มีต่อทารกได้ (<http://thaiparents1.tripod.com/news072.html>. 5 ก.ค. 2557) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสิริลักษณ์ อู่เจริญ (2548: 44) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูทารกที่คลอดก่อนกำหนดของจังหวัดอุดรธานี พบว่าบิดามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูทารกที่คลอดก่อนกำหนดอยู่ในระดับมาก อีกทั้งผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของพรณี ดุ่นประดับ; ปาริชาติ ชูประดิษฐ์ และวีรวรรณ ภาษาประเทศ (2551: 32) ที่ศึกษาการรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดา การรับรู้พฤติกรรมทารก และการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของบิดาที่มีบุตรคนแรก พบว่าบิดามีการแสดงบทบาทการเป็นบิดาในการดูแลบุตร อยู่ในระดับดีด้วย

2. จากการวิจัยพบว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการดูแลร่างกาย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตรายมากกว่า มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการดูแลร่างกายด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และด้านการป้องกันอันตรายน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1.1 ข้อ 1.2 และข้อ 1.3 ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ของแบนดูรา (Bandura) ที่มีความเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้นมีความสำคัญ มีผลต่อการกระทำของบุคคล บุคคล 2 คนอาจมีความสามารถไม่ต่างกัน แต่อาจมีพฤติกรรมที่มีคุณภาพที่แตกต่างกันได้ ถ้าพบว่าคน 2 คนมีการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน นั่นคือ ถ้าเรามีการรับรู้ความสามารถ เราก็จะแสดงออกถึงความสามารถหรือพฤติกรรมนั้นออกมา ดังนั้นการรับรู้ความสามารถของตนเองจึงมีความสัมพันธ์กับการกระทำพฤติกรรมของบุคคล คือ ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งสูง บุคคลจะมีแนวโน้มจะกระทำพฤติกรรมนั้นสูงด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งต่ำ บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นต่ำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นเลย และนอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิการ์ สุขขารี (2548: 76) ที่ศึกษาความเชื่ออำนาจควบคุมตนเอง และการรับรู้ความสามารถของตนเองกับผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัท เวิลด์ อีควิปเมนต์ จำกัด พบว่า พนักงานที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองต่างกัน มีผลการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน โดยพบว่า พนักงานที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองโดย

ภาพรวมในระดับสูง มีผลการปฏิบัติงานที่ดีกว่าพนักงานที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในระดับปานกลางและระดับต่ำ

3. จากการวิจัยพบว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 2 และผลวิจัยยังพบว่า บิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกมาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกน้อย ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 7 อธิบายได้ว่า ความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้บุคคลปฏิบัติพฤติกรรมที่ถูกต้องหรือเหมาะสม เมื่อบุคคลมีความรู้ในเรื่องใดเป็นอย่างดีก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น และปัจจัยด้านความรู้ยังเป็นตัวส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองด้วย ดังเช่นการศึกษาของ วศินี สมศิริ และจินตนา ชูแสง (2554: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาผลของการให้ความรู้ให้มีแบบแผนต่อความรู้ การรับรู้ความสามารถและพฤติกรรมดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจ ที่เข้ารับการทำหัตถการหลอดเลือดหัวใจ โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ พบว่าภายหลังได้รับความรู้ให้มีแบบแผนผู้ป่วยมีการรับรู้ความสามารถและมีพฤติกรรมดูแลตนเองสูงกว่าก่อนการได้รับความรู้ อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึงงานวิจัยของ สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์ (2544: 105) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก พบว่าความรู้ของบิดามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก แสดงว่าถ้าบิดามีความรู้เรื่องการดูแลบุตรมากขึ้น บิดาจะมีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรคนแรกมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ผลวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเชิงทดลองหลายงานวิจัย ที่มีการพัฒนาโปรแกรมการให้ความรู้แก่กลุ่มบิดามารดา เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมนั้น เช่น การศึกษาของ สุธิดา ยาทองไชย (2550: 68) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเป็นบิดาต่อการปฏิบัติพัฒนาการของบิดา ที่มีบุตรคนแรกในระยะหลังคลอด พบว่าบิดาที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการปฏิบัติพัฒนาการเป็นบิดา มีการปฏิบัติพัฒนาการเป็นบิดาดีกว่าบิดาที่ไม่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมการปฏิบัติพัฒนาการเป็นบิดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ วิมลมาศ สุขพรินทร์ (2545: 51) ได้ศึกษาผลการสอนบิดาต่อการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาและการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร พบว่าบิดากลุ่มที่ได้รับการสอนมีการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาและมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรสูงกว่ากลุ่มบิดาที่ไม่ได้รับการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. จากการวิจัยพบว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 3 และยังพบว่า บิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมาก มีการรับรู้ความสามารถในการ

เลียงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อย ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 8 อธิบายได้ว่า เมื่อบุคคลมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการสมรส นั้นอาจทำให้บุคคลรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จในด้านหนึ่งของคุณชีวิต จึงส่งผลให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในความสามารถของตนในเรื่องอื่นๆ ตามมาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่แบนดูรา (Bandura. 1986: 399-409; 1997: 79-115) ได้อธิบายถึงแหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตนเองว่า พัฒนามาจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่ง 1 ในแหล่งข้อมูลที่สำคัญคือ การได้รับประสบการณ์ความสำเร็จ (Enactive mastery experience) โดยถือเป็นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากอยู่บนพื้นฐานของความสำเร็จที่บุคคลได้รับโดยตรง และนอกจากการได้รับประสบการณ์ความสำเร็จจะเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเองให้เข้มแข็งขึ้นแล้วยังแผ่ขยายไปยังสภาพการณ์อื่นๆ ได้ด้วยเช่นเดียวกับการศึกษาของสมศรี กิจชนะพาณิชย์และคณะ (2540: 106) ที่ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรคนแรก พบว่าบิดาที่มีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยมีความยินดีที่จะช่วยเหลือมารดาเลี้ยงดูบุตรนั้น เป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงและมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของจากรวรรณ ชูปวา (2541) ที่ศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสัมพันธ์ภาพระหว่างคู่สมรสและการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของคู่สมรสมารดาด้วยกัน พบว่าคู่สมรสมารดาด้วยกันที่มีสัมพันธ์ภาพระหว่างคู่สมรสดี จะมีการแสดงบทบาทการเป็นบิดาที่ดี

5. ผลการวิจัยยังพบว่า บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวม และรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4 และยังพบว่า บิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดามาก มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกโดยรวมและรายด้านมากกว่าบิดาที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบของการเป็นบิดาน้อย ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 9 และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura) ที่เชื่อว่าบุคคลมีการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น แต่บุคคลมิได้เลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่นในทันทีที่เห็น มิได้เลียนแบบในทุกพฤติกรรมและจากตัวแบบทุกคน แต่บุคคลจะมีกระบวนการคิดที่จะเลือกทำพฤติกรรมบางพฤติกรรมจากตัวแบบบางคน ในโอกาสที่เอื้ออำนวยและขึ้นอยู่กับผลกรรมนั้นๆ (สิริอร วิชชาวุธ. 2554: 90) ดังเช่นอิทธิพลของตัวแบบของการเป็นบิดา ที่เมื่อบุคคลจำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมหรือบทบาทของการเป็นบิดา ทำให้เริ่มแสวงหาตัวแบบหรือต้นแบบของการเป็นบิดา อาจเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของคนอื่น เช่น เพื่อน หรือคนที่เคารพนับถือ หรืออาจเกิดจากการระลึกนึกถึงพฤติกรรมของบิดาของตน พี่น้อง รวมถึงญาติผู้ใหญ่ที่เคยได้เลี้ยงดูตนมาแล้ว จึงเลือกปฏิบัติตามพฤติกรรมนั้น หรือนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันของตน ร่วมกับ

การศึกษาจากการอ่านหรือศึกษาผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ช่วยให้บิดามีการนำเอาสิ่งที่ได้รับมา พัฒนาเป็นพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรครั้งนี้ได้มากขึ้น อีกทั้งตัวแบบยังมีอิทธิพลกระตุ้นให้เกิดแนวคิด และความรู้สึกคล้ายตามตัวแบบ และส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของตน ดังที่แบนดูรา (Bandura. 1997: 79) อธิบายถึงพื้นฐานของการรับรู้ความสามารถของตนจากการสังเกตตัวแบบ (Vicarious experience) อิทธิพลจากการเห็นตัวอย่างจากบุคคลอื่น ที่กระทำพฤติกรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แล้วประสบความสำเร็จ ทำให้บุคคลคิดว่าตนก็มีความสามารถและทักษะเช่นเดียวกัน จึงน่าจะประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บังอร ศุภวิทิตพัฒนา (2536: 83) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรส กับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา ผลการวิจัยพบว่าประสบการณ์การได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาในวัยเด็กมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. สำหรับตัวแปรลักษณะครอบครัว จากผลการวิจัยพบว่า บิดาที่อยู่ในครอบครัวเดียวมีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกและมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายมากกว่าบิดาที่อยู่ในครอบครัวขยาย ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 5 และข้อที่ 10 เพียงบางส่วน อธิบายได้ว่าเนื่องจากครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวที่มีจำนวนน้อย คือมีเพียงบิดา มารดาและบุตรเท่านั้น ขาดพี่เลี้ยงที่ทำหน้าที่เลี้ยงเด็ก ขาดญาติผู้ใหญ่ที่ช่วยดูแลเด็ก ร่วมกับบางครอบครัวทั้งบิดาและมารดาต้องทำงาน หน้าที่ในการดูแลเลี้ยงดูบุตรจึงไม่ได้แบ่งไว้ให้คนใดคนหนึ่ง ทำให้ทั้งบิดาและมารดาต้องช่วยกันดูแลเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง โดยเฉพาะการดูแลตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของเด็กวัยทารก เนื่องจากวัยนี้เป็นวัยที่ยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้ จึงต้องการการดูแลทุกเรื่อง ได้แก่ การดูแลให้ได้รับสารอาหารต่างๆ การดูแลให้ได้รับความสุขสบาย เช่น การได้รับการอุ้มชู การพักผ่อนนอนหลับ การดูแลความสะอาดของร่างกาย และการดูแลในกรณีที่มีอาการเจ็บป่วย จึงอาจเป็นสาเหตุทำให้บิดามีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้นและส่งผลต่อพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรด้วย แต่สำหรับในครอบครัวขยายที่มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า โดยอาจมีพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์การดูแลเด็ก หรือญาติที่ช่วยดูแลเด็ก ทำให้บิดามองเห็นว่าบุตรของตนมีผู้ดูแลเป็นอย่างดีแล้ว จึงมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการดูแลบุตรน้อยลง สำหรับการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก และพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการและด้านการป้องกันอันตรายนั้น กลับไม่พบความแตกต่างในบิดากลุ่มครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย อธิบายได้ว่า การดูแลตอบสนองความต้องการของบุตรวัยทารก ซึ่งเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเป็นวัยที่ยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ต้องการการดูแลในทุกเรื่อง เช่น การกิน การนอน การขับถ่าย เป็นต้น บิดามารดาจึงอาจเน้นการดูแลทางด้านร่างกายมากกว่าด้านอื่นๆ ส่วนด้านการส่งเสริม

พัฒนาการและด้านการป้องกันอันตราย บิดามารดาอาจให้ความสำคัญในสัดส่วนที่ลดลงมาหรืออาจทำควบคู่กันไปได้

7. สำหรับตัวแปรประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ผลการวิจัยกลับพบว่า บิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตรายดีกว่าบิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ซึ่งผลการวิจัยนี้กลับกันกับสมมติฐานข้อ 6 อธิบายได้ว่า เมื่อมีบุตร บิดาที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร จะเริ่มศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลบุตร เพื่อช่วยให้ตนสามารถดูแลบุตรได้ โดยเฉพาะบุตรวัยทารก ซึ่งเป็นวัยที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายได้มากกว่าวัยอื่นๆ บิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรจึงอาจเพิ่มความระมัดระวังและเอาใจใส่ดูแลบุตรมากกว่าบิดาที่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรมาก่อน ส่วนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการดูแลร่างกายและด้านการส่งเสริมพัฒนาการ ไม่พบความแตกต่างในกลุ่มบิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรและไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร อธิบายได้ว่า ในปัจจุบันโรงพยาบาลต่างๆ ได้เปิดโอกาสให้บิดาได้เข้าร่วมโครงการอบรมทักษะการดูแลบุตรร่วมกับมารดามากขึ้น ทำให้บิดาที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรได้รับความรู้และมีโอกาสฝึกทักษะในการดูแลบุตรด้านร่างกายมากขึ้น ซึ่งทำให้บิดาได้รับประสบการณ์จากการร่วมอบรมและอาจนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาใช้ รวมถึงการพัฒนาทางการแพทย์และการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการในเด็ก ที่จะเห็นจากการพัฒนาของเล่น และการเกิดขึ้นของสถาบันส่งเสริมพัฒนาการในเด็กที่มากขึ้นในยุคปัจจุบัน ล้วนช่วยให้บิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้นจนไม่พบความแตกต่างจากกลุ่มที่เคยมีประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปรีย ญาณวารี (2545) ที่ศึกษาอิทธิพลของสัมพันธภาพในชีวิตสมรส ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับและประวัติการแยกห่างจากบุคคลสำคัญในชีวิต ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลครรภ์และแนวโน้มของพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดา เพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มของพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของมารดาพบว่า มารดาที่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรและมารดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ผลการวิจัยอีกข้อพบว่า บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร มีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกายมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 11 เพียงบางส่วน อธิบายได้ตามแนวคิดการรับรู้ความสามารถของตน (Self-Efficacy) ของแบนดูรา (Bandura. 1986: 399-409; 1997: 79-115) ที่ได้อธิบายถึงแหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตนว่า พัฒนามาจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่ง 1 ในแหล่งข้อมูลที่สำคัญคือการได้รับประสบการณ์ความสำเร็จ (Enactive mastery experience) โดยถือเป็นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของตนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากอยู่บนพื้นฐานของความสำเร็จที่บุคคลได้รับโดยตรง จึงทำให้บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความสามารถ ยิ่งหากได้รับประสบการณ์

ความสำเร็จบ่อยครั้งยิ่งทำให้บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความสามารถเพิ่มมากขึ้น ไม่ย่อท้อแม้จะไม่ประสบความสำเร็จในบางครั้ง บิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรจึงมีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกายมากกว่าบิดาที่ไม่มีประสบการณ์ และโดยเฉพาะการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย โดยบิดาจะเห็นว่าบุตรวัยทารกต้องการการดูแลทางด้านร่างกายมาก เนื่องจากเด็กวัยนี้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

8. การทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวม โดยใช้วิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis) เมื่อใช้ตัวแปร การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการป้องกันอันตราย ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ความพึงพอใจในชีวิตสมรส และตัวแบบของการเป็นบิดา พบว่าตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมมากที่สุดคือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย รองลงมาคือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า หากบุคคลมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นตามการรับรู้ของตนเองเช่นกัน ดังนั้นหากบิดามีการรับรู้ถึงความสามารถของตนในการทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรให้มีการเจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่เหมาะสม จะทำให้บิดามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ บังอร ศุภวิทิตพัฒนา (2536: 92) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พัฒนาการของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรสกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา จากการศึกษาพบว่า การรับรู้พัฒนาการของบิดาและการสนับสนุนจากคู่สมรส สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาได้ 16.40% ในขณะเดียวกันปัจจัยความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารกก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาได้เช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากความรู้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ ที่นำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม โดยหากบุคคลมีความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นอย่างดีอาจนำไปสู่การปฏิบัติหรือนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามหากบิดามีการรับรู้ความสามารถของตนในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกดีแต่ขาดความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร หรือบิดามีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรเป็นอย่างดีแต่ไม่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ก็อาจทำให้เกิดพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรได้ไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นบิดาซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกที่ดีได้นั้น จะต้องมีการรับรู้ความสามารถของตนในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกดีและต้องมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรที่ดีด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า บิดาที่ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร กลับมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก ด้านการป้องกันอันตรายดีกว่าบิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตร ซึ่งหมายความว่า บิดาที่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรมาก่อนอาจเข้าใจเสียดูเลน้อยลงหรือละเลยการดูแลบุตรเรื่องการป้องกันอันตรายผู้วิจัยจึงเสนอว่า บุคลากรทางการแพทย์และผู้ที่เกี่ยวข้องควรเน้นย้ำให้บิดามารดาทุกท่านตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันอุบัติเหตุ เนื่องจากเด็กวัยทารกเป็นวัยที่ช่วยเหลือตนเองได้น้อยจึงอาจเกิดอันตรายได้มากกว่าช่วงอายุอื่นๆ ซึ่งพบว่าความเจ็บป่วยและอุบัติเหตุเป็นอันตรายร้ายแรงที่สุด เพราะมักนำไปสู่การไร้ความสามารถที่ถาวรหรือการตายได้

2. จากการวิจัยพบว่าตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาโดยรวมมากที่สุดคือ การรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านร่างกาย รองลงมาคือการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกด้านการส่งเสริมพัฒนาการ และความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอว่า บุคลากรทางการแพทย์ควรส่งเสริมให้บิดามีการรับรู้ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร เพื่อที่บิดาจะมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกเพิ่มมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้บิดาได้เข้าร่วมอบรมและฝึกทักษะเกี่ยวกับการดูแลบุตรด้วยตนเองพร้อมกับมารดา ได้แก่ การดูแลให้ได้รับสารอาหารต่างๆ เช่น การชงนมและการให้อาหารเสริม การดูแลให้มีความสุขสบาย เช่น การอาบน้ำให้บุตร การเปลี่ยนผ้าอ้อม การอุ้ม และการดูแลในขณะที่มีอาการเจ็บป่วย เช่น การสังเกตอาการผิดปกติ การเช็ดตัวลดไข้ เพื่อให้บิดาได้รับประสบการณ์โดยตรงในการฝึกอบรม รวมถึงการเข้าร่วมอบรมจะทำให้บิดาได้สังเกตเห็นตัวอย่างของการดูแลบุตร ทั้งจากบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การอบรมและจากกลุ่มบิดามารดาที่เข้าร่วมอบรมด้วยกัน นอกจากนี้บุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การอบรมควรพูดโน้มน้าวชักจูงบิดาให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนในการดูแลบุตรด้วย ซึ่งจะส่งผลให้มีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรสามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดาได้ ดังนั้นควรทำวิจัยเชิงทดลองโดยสร้างชุดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรวัยทารก และทำการทดลองกับกลุ่มบิดาที่มีลักษณะครอบครัวแตกต่างกัน หรือบิดาที่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน

2. ควรทำวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เช่น ญาติพี่น้องที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็กวัยทารกแทน บิดามารดาหรือกลุ่มพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ว่ามีพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกเป็นอย่างไร

3. อาจทำวิจัยถึงตัวแปรอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา เช่น ความพร้อมในการมีบุตร โดยอาจศึกษาความพร้อมในเรื่องความมั่นคงของรายได้หรือความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยและอาชีพ

บรรณานุกรม

- กระทรวงสาธารณสุข. (2531). *การพยาบาลเด็ก 1*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กัลยา ปนสันเทียะ. (2542). *การศึกษาพัฒนากิจในบทบาทการเป็นมารดาของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลแม่และเด็ก). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- กรรณิการ์ สุขชาวี. (2548). *ความเชื่ออำนาจควบคุมตนเอง และการรับรู้ความสามารถของตนเองกับ ผลการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัท เวิลด์ อี คิว เมันท์ จำกัด*. ปริญญา นิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบัน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. ถ่ายเอกสาร.
- กุสุมาลี ไชยเมือง. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1-3 ปี กับสัมพันธภาพระหว่างบิดาและบุตรตามการรับรู้ของมารดา*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การ พยาบาลครอบครัว). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- จันทรัตน์ เจริญสันติ. (2533). *ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อบทบาททางเพศ ความพึงพอใจใน ชีวิตสมรสกับการปรับตัวของบิดาและมารดาที่มีบุตรคนแรก*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (พยาบาล ศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- จาวีศรี นิราช. (2542). *ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการบุตรวัยก่อนเรียน การรับรู้ บทบาทบิดากับการปฏิบัติตามบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยก่อนเรียน*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลครอบครัว). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- จารุวรรณ ชูปวา. (2541). *ความรู้สึที่มีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสและการแสดง บทบาทการเป็นบิดาของคู่สมรสมารดาวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลแม่และเด็ก). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ฉวี เบาทรง. (2538). *การส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับทารก*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ฉวีวัฒน์ จุณณานนท์; ศิริธรรม ธนะภูมิ; และ ธนอม มะโนทัย. (2526). *คุยกับหมอเรื่องลูก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.

- ฉันทจิต จริยจรรยาโรจน์. (2541). *การเปรียบเทียบความพึงพอใจในชีวิตสมรสของคู่สมรสที่มีการจับคู่ของบทบาททางเพศต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. (2526). *พ่อในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชนิกา ตู้จินดา. (2553). *คู่มือเลี้ยงลูก*. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- ชไมลักษณ์ เกษมธนะเสถียร. (2550). *ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของนักบินกองทัพอากาศไทย*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ชมพูนุช เตชะนัตตา. (2550). *การรับรู้ความสามารถตนเองกับความสามารถในการเอาชนะ อุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ด็อกเตอร์สปีอก. (2552). *คัมภีร์เลี้ยงลูก วัยแรกเกิด-วัยรุ่นตอนปลาย*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์สุขภาพ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน ; และ งามตา วนันทนนท์. (2536). *รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเดียวในครอบครัวและทางป้องกัน*. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ เพ็ญแข ประจันปัจฉนีก. (2524). *ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 26. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทัศนา บุญทอง. (2525). *ทฤษฎีบทบาท : แนวความคิดและการนำไปใช้ในวิชาชีพพยาบาล*. วารสารพยาบาล. ปีที่ 31. เล่มที่ 4.
- ทวีร์ศรี ธนาคม. (2524). *ครอบครัวสัมพันธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมาคมคนเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- นิตยา ศษภักดี. (2548). *พัฒนาการด้านการรับรู้ของทารกในช่วง 6 เดือนแรก*. ใน สำหรับ จิตตินันท์, ลัดดา เหมาะสุวรรณ (บรรณาธิการ). *แนะแนวการอบรมเลี้ยงดูเด็ก: จากแรกเกิดถึง 5 ปี*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯเวชสาร.

- นุชจรี อิ่มมาก. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส การสนับสนุนทางสังคมกับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การผดุงครรภ์ขั้นสูง). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- นุชรา บุญกนก. (2531). *บทบาทของบิดาในการส่งเสริมมารดาในการเลี้ยงดูทารก*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (วิทยาการระบาด). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- นวลละออง สุภาพล. (2523). *เอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยาพัฒนาการเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทกานต์ วงษ์ปัญญา. (2542). *ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตสมรสกับความไว้วางใจคู่สมรส*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- บังอร ศุภวิจิตพัฒนา. (2536). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้พันธกิจของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรสกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การพยาบาลแม่และเด็ก). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ประณต คำฉิม. (2549). *เอกสารคำสอนวิชา จต221 : จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- . (2549). *จิตวิทยาเด็ก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- . (2553). *จิตวิทยาผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประทีป จินนี่. (2540). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิเคราะห์พฤติกรรมและการปรับพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปาตี. (2545, ธันวาคม). *บทบาทพ่อจากงานวิจัยเรื่อง"พ่อ"*. รักลูก. 20(239): 156-167.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. (2533). *ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดาและความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพด้านการปรับตัวของวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เพ็ญศรี พิชัยสนธิ และคนอื่นๆ. (2531,กรกฎาคม-กันยายน). *การปฏิบัติบทบาทของพ่อและแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน*. วารสารสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. (27). 42-51.

พรณี อุ่นประดับ; ปาริชาติ ชูประดิษฐ์; และ วีรวรรณ ภาษาประเทศ. (2551). *การรับรู้ความสามารถในการเป็นบิดา การรับรู้พฤติกรรมทารกและการแสดงบทบาทการเป็นบิดาของบิดาที่มีบุตรคนแรก*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลแม่และเด็ก). สงขลา: วิทยาลัยบรมราชชนนีตรัง. ถ่ายเอกสาร.

ภาควิชาจิตวิทยาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2547). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.

ภรณ์ คุรุรัตน์. (2535). *การเล่นของเด็ก (เอกสารคำสอนวิชา ปว.333)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2542). *เอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการเด็กและการเลี้ยงดู*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มาสินี ไพบูลย์. (2538). *การรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของนักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลครอบครัว). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

รัตนา สิทธิโชคนารักษ์. (2547). *บทบาทในครอบครัวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของสามีและภรรยาในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

รุ่งนภา สุขมล. (2548). *อรรถนิยามจากการเล่น*. ใน *ของเล่น...ความหมายที่มากกว่า*. หน้า 1-9
รุจา ภูไพบูลย์. (2541). *การพยาบาลครอบครัว: แนวคิดทฤษฎีและการนำไปใช้*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วีเจพรีนติ้ง.

รุจา ภูไพบูลย์; และคนอื่นๆ. (2540). *รายงานการวิจัย พัฒนกิจและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัวในการดูแลบุตรตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ รพ.รามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

รสสุคนธ์ ศรีไธ. (2550). *ปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ความสามารถของมารดา การรับรู้ของมารดาเกี่ยวกับความต้องการของบุตร และพฤติกรรมของมารดาในการเลี้ยงดูบุตร อายุ 4-12 เดือนในจังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลเด็ก). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.

วัลภา สบายยิ่ง. (2542). *ปัจจัยด้านการตั้งเป้าหมายการรับรู้ความสามารถของตนเองและบุคลิกภาพที่ส่งผลกระทบต่อปฏิบัติงานของผู้จำหน่ายโดยตรง*. ปริญญานิพนธ์ วท.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ. (2520). *การเล่นของเด็ก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเกษม

- วิมลมาส สุขพรินทร์. (2545). ผลการสอนบิดาต่อการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาและการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร. ปรินญานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลแม่และเด็ก). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- วิลาสลักษณ์ ชวัลลล. (2542). ผลการให้รางวัลภายนอกและข้อมูลป้อนกลับทางบวกที่มีต่อแรงจูงใจภายใน ของนักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนแตกต่างกัน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2530). จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2553). เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- สิริลักษณ์ อู่เจริญ. (2548). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบิดาในการเลี้ยงดูทารกที่คลอดก่อนกำหนดของจังหวัดอุดรธานี. ปรินญานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลแม่และเด็ก). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). จิตวิทยาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด.
- สุธิดา ยาทองไชย. (2550). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเป็นบิดาต่อการปฏิบัติพัฒนาการของบิดาที่มีบุตรคนแรกในระยะหลังคลอด. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลแม่และเด็ก). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาวดี นาคสุขุม. (2544). ความรู้และความมั่นใจในการดูแลบุตรของมารดาที่คลอดบุตรก่อนกำหนดที่ได้รับการเตรียมความพร้อมและไม่ได้รับการเตรียมความพร้อม. ปรินญานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลครอบครัว). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์. (2535). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของสตรีสมรสวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่ทำงานแล้วในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุวัฒนา อารีพรรค. (2543). รักร่วมเพศ. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2556, จาก http://www.elib-online.com/doctors2/gay_homeo01.html
- สุวิมล ติรกานันท์. (2546). การใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณณี ศรีจันทร์อาภา. (2527). ความพร้อมในการเป็นบิดามารดาของบิดามารดาในภาคเหนือของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- สุวลักษณ์ มีชูทรัพย์. (2544). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรคนแรก*.
 ปริญญาานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
 ถ่ายเอกสาร.
- สุวลี ศรีเลนวดี. (2530). *จิตวิทยาการพยาบาลเด็ก*. กรุงเทพฯ: พิสิกเซนเตอร์การพิมพ์.
- สมใจ ธนเกียรติมงคล. (2553). *การศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ
 รับรู้ความสามารถของตนเอง ในการทำปริญญาานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะ
 ศึกษาศาสตร์ ภาควิชามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัย
 และสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2539). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2550). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- โสภณ สุวรรณกุล. (2535). *การศึกษาบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรในวัยขวบปีแรก*. วิทยานิพนธ์
 วท.ม. (พยาบาลศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สำเนียง แยมสะอาด. (2529). *บทบาทของบิดาต่อการเลี้ยงดูบุตรตามการรับรู้ของตนเอง*.
 วิทยานิพนธ์ คศ.ม. (บริหารการพยาบาล). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2543). *ครอบครัว...ภาระผูกพันหรือจำยอม???*. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม
 2556, จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/citizen/news/news_f
- อัฉรา สุขารมณ. (2544, 1 พฤษภาคม). *บทบาทของพ่อต่อการอบรมเลี้ยงดูลูก*. วารสารพฤติกรรม
 ศาสตร์. 7(1): 35-41.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม; และคนอื่นๆ. (2540). *แบบแผนการเลี้ยงดูลูกของพ่อที่เป็นคนงาน ในโรงงาน
 อุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
 มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรพินทร์ ชูชม. (2545). *เอกสารคำสอนวิชา วป 502 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดทางพฤติกรรม
 ศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- Bahr, Stephen J. (1989). *Family Interaction*. New York : Macmillan Publishing Company.
- Bandura A. (1986a). *Social Foundation of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Bandura A. (1997b). *Self-efficacy The Exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Bloom, K.C. (1998). Perceived relationship with the father of the baby and maternal attachment in adolescents. JOGNN.
- Burr, Wesley R. (1990). *Satisfaction with various aspect of marriage over the life cycle : a random middle class sample* ; Journal of Marriage and Family. V. 32 pp.29-37.
- Duvall, E.M. (1971). *family development*. 4th ed. U.S.A.: J.B. Lippincott.
- (1977). *Marriage and family development*. Philadelphia: Lippincott Company
- Duvall, E.M.; & Miller, B.C. (1971). *Family development*. (4th ed.). Philadelphia: J.B. Lippincott Company.
- Duvall, E.M.; & Miller B.C. (1985). *Marriage and family development*. (6th ed.). New York: Harper & Row.
- Ericson E.H., Hall E. (1987). *Growing and Changing*. New York: Random House.
- Foster, R.L.R.; Hunsberger, M.M.; & Anderson. J.J.T. (1989). *Family-Centered Nursing Care of Children*. Philadelphia: W.B. Saunders Co.
- Friedman. M.M. (1992). *Family Nursing: Theory and Assessment*. 3rd ed. New York: Nursing : Theory and Assessment. 3rd ed. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Kiernan, B.; & Scovel, M.A. (1977). *Fathering*. Nursing Clinics of North America.
- Kennedy, G.E. (1989). *Involving Students in Participatory Research on Fatherhood : A Case Study*. Family Relation.
- Kong S.k.; Lee D.T. (2004). *Fathers influence decision to breastfeed*. Journal of Advanced Nursing.
- Lamp M.E. (1997). *The role of father in child development*. 3rd ed. New York.
- (1986). The Changing Roles of Father. In *Fathers' Role : Applied Perspectives*. pp 3-27. New York: John Wiley & Sons.
- Lipkin, G.B. (1978). *Parent-Child Nursing : Psychosocial Aspects*. (2nd ed.). Saint Louis: The C.V. Mosby Co.

- Lynn, D.B. (1978). *The father : His role in child development*. Carifornia : Brook/Cole Publishing Co.
- Pruett K.D.; et al. (1998). *Role of the father*. Pediatrics NLM-MEDLINE.
- Roach, A.J.; Frazier, L.P.; & Bowden, S.R. (1981). *The Marital Satisfaction Scale : Development of a measure for intervention Research*. Journal of Marriage and the Family. V.43 pp. 537-545.
- Robischon, P.; & Scott, D. (1967). *Role Theory and Its : Application in Family Nursing*. Nursing Outlook.
- White, D.G.; & Woollet, E.A. (1987). *The father' s Role in the Neonatal Period*. In. Parent-Infant Relationship. Edited by D. Harvey. Chichester : John Wiley & Son Ltd.

ภาคผนวก ก

ชุดที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดอ่านและตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ☐ หน้าข้อความ และเติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. ท่านอายุ.....ปี
2. ระดับการศึกษา
 - ☐ 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี
 - ☐ 2. ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
 - ☐ 3. สูงกว่าปริญญาตรี
3. อาชีพ.....
4. รายได้
 - ☐ 1. น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท
 - ☐ 2. 15,001 – 30,000 บาท
 - ☐ 3. มากกว่า 30,001 บาท
5. อายุของภรรยา.....ปี
6. อาชีพของภรรยา.....
7. จำนวนบุตร.....คน (ถ้าท่านมีบุตรมากกว่า 1 คน กรุณาตอบข้อ 8 ด้วย)
8. ท่านเคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรคนก่อนด้วยตนเองหรือไม่
 - ☐ 1. เคยมีประสบการณ์
 - ☐ 2. ไม่เคยมีประสบการณ์
9. ลักษณะครอบครัว
 - ☐ 1. ครอบครัวเดี่ยว (หมายถึง ครอบครัวที่มีพ่อ แม่ และลูก / หรือมีเพียงพ่อ และลูกเท่านั้น)
 - ☐ 2. ครอบครัวขยาย (หมายถึง ครอบครัวที่มีพ่อ แม่ และลูก / หรือพ่อ และลูก และมีญาติพี่น้อง หรือพี่เลี้ยงอาศัยอยู่ด้วย)

ชุดที่ 2 แบบสอบถามความเชื่อมั่นในความสามารถของตนในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

คำชี้แจง โปรดอ่านแล้วพิจารณาข้อความต่อไปนี้ ว่าท่านมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกมากน้อยเพียงใด และกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด ในแต่ละข้อของแบบสอบถาม ขอให้ท่านตอบเพียงคำตอบเดียว

สถานการณ์	ระดับความเชื่อมั่นที่คิดว่ากระทำได้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ท่านสามารถช่วยภรรยาเลี้ยงลูกได้					
2.ท่านสามารถดูแลลูกได้ เมื่อลูกแหวะนม อาเจียน หรือสำลักนม					
3.ท่านสามารถรับรู้ถึงความต้องการนม หรืออาหารของลูกได้					
4.เมื่อถึงเวลานอน ท่านสามารถพาลูกเข้านอนได้					
5.ท่านสามารถอาบน้ำให้ลูกได้					
6.ท่านสามารถทำความสะอาดให้ลูก หลังจากลูกขับถ่ายได้อย่างถูกวิธี					
7.ท่านสามารถทำความสะอาดช่องปากให้ลูก ด้วยการเช็ดเหงือก ลิ้น หรือแปรงฟันได้					
8.ท่านสามารถเปลี่ยนผ้าอ้อมให้ลูกได้					
9.ท่านสามารถเลือกซื้อเสื้อผ้าให้เหมาะสมกับช่วงวัยของลูกได้					
10.ท่านมีเวลาที่จะพาลูกไปรับวัคซีนตามแพทย์นัดได้					
11.ท่านมีเวลาพาลูกไปพบแพทย์เมื่อลูกเจ็บป่วย					
12.ท่านสามารถดูแลเช็ดตัวลูกเพื่อลดไข้ได้					
13.ท่านสามารถตัดเล็บให้ลูกได้					
14.ท่านสามารถสังเกตอาการผิดปกติเล็กๆ น้อยๆ ของลูกได้ เช่น ผดผื่น อาเจียน ท้องอืด แหวะนม เป็นต้น					

สถานการณ์	ระดับความเชื่อมั่นที่คิดว่าทำได้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
15.ท่านสามารถดูแลในขณะลูกมีอาการผิดปกติเล็กๆ น้อยๆ ได้ เช่น มีผดผื่น อาเจียน ท้องอืด แหวะนม เป็นต้น					
16.ท่านสามารถพูดคุย หยอกล้อกับลูกได้					
17.ท่านสามารถกระตุ้นให้ลูกส่งเสียงโต้ตอบกับท่านได้					
18.ท่านสามารถเล่านิทาน หรืออ่านหนังสือให้ลูกฟังได้					
19.ท่านสามารถเล่นกับลูกได้					
20.ท่านสามารถเลือกซื้อของเล่นที่เหมาะสมกับช่วงวัยของลูกได้					
21.ท่านสามารถกระตุ้นให้ลูกมีการเล่นที่ฝึกกล้ามเนื้อต่างๆ เช่น จับ เขย่าของเล่น คลานตามของเล่นที่เคลื่อนที่ได้ เป็นต้น					
22.ท่านสามารถดูแลซ่อมแซมพื้นที่ในบ้านที่ไม่เรียบเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับลูกได้					
23.ท่านสามารถเก็บของมีคมต่างๆ ไว้ในที่ไกลมือลูกได้					
24.ท่านสามารถดูแลลูกให้อยู่ในที่อากาศปลอดโปร่ง ไกลจากควันบุหรี่ ฝุ่น ควันจากท่อไอเสียได้					
25.ท่านสามารถจัดสภาพแวดล้อมอื่นๆ ในบ้านเพื่อให้ลูกปลอดภัยจากอุบัติเหตุได้					

ชุดที่ 3 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรวัยทารก

คำชี้แจง โปรดอ่านแล้วพิจารณาข้อความต่อไปนี้ และกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ท่านเลือก โดยกรุณาเลือกเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อของแบบสอบถาม

ข้อความ	คำตอบ		
	ถูก	ผิด	ไม่ทราบ
1.ท่านจะเริ่มให้อาหารเสริมแก่ลูก เมื่อลูกอายุได้ 2-3 เดือน			
2.เมื่อลูกมีไข้ท่านจะดูแลเช็ดตัวให้			
3.น่านมแม่ช่วยลดการเกิดโรคมุมิแพ้			
4.การทำความสะอาดขวดนม สามารถใช้การลวกขวดนม แทนการนึ่งหรือต้มขวดนมได้			
5.การแหวะนม หรืออาเจียนอาจเกิดจากการได้รับนมหรืออาหารมากเกินไป			
6.ไม่ควรเล่นิทาน หรืออ่านหนังสือให้ลูกฟังจนกว่าลูกจะเริ่มพูดได้เป็นคำ			
7.หลังจากลูกอายุ 6 เดือน ควรให้ลูกดนมแม่ เนื่องจากนมแม่มีคุณค่าน้อยลง			
8.การป้อนนม ควรป้อนในขณะที่ลูกนอนราบกับพื้นนอน			
9.การเริ่มให้อาหารเสริมสำหรับลูก ควรเริ่มให้อาหารทีละอย่าง			
10.ระหว่างการดูดนม ไม่ควรให้ลูกหยุดพักเป็นช่วงๆ			
11.นมผสมที่ลูกดูดไม่หมด สามารถเก็บไว้ได้นาน 3-4 ชม.			
12.ให้ลูกกินน้ำส้มคั้นได้ตั้งแต่อายุ 2 เดือน			
13.การอุ่นนมแม่ให้ละลาย สามารถนํานมไปอุ่นในไมโครเวฟได้			
14.วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ สามารถหยดใส่ปากได้			
15.หากลูกมีอาการท้องเสีย ควรชงนมผสมแบบเจือจางให้ลูกกิน			
16.การให้วัคซีนบีซีจี จะช่วยป้องกันความเสี่ยงต่อโรควัณโรค			
17.การอาบน้ำและทำความสะอาดร่างกายบุตร จะช่วยให้การไหลเวียนโลหิตดีขึ้น			
18.เมื่อพบว่าลูกมีไข้สูง ซึมลงหรืออแงมากขึ้น ควรพาลูกไปพบแพทย์			
19.โดยปกติทารกจะขับถ่ายปัสสาวะวันละ 2-3 ครั้ง			
20.หลังจากที่ลูกกินนมผสมแล้ว ควรให้กินน้ำตามเพื่อล้างคราบนมในปาก			

ชุดที่ 4 แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิตสมรส

คำชี้แจง โปรดอ่านแล้วพิจารณาข้อความต่อไปนี้ ว่าท่านมีความพึงพอใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในชีวิตสมรสอย่างไร และกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด ในแต่ละข้อของแบบสอบถาม ขอให้ท่านตอบเพียงคำตอบเดียว

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
1.ท่านรู้สึกว่าฐานะทางการเงินในครอบครัวไม่มั่นคง					
2.ท่านพอใจกับระบบการใช้จ่ายเงินในครอบครัว					
3.ท่านรู้สึกว่าการไปท่องเที่ยวกับครอบครัวเป็นเรื่องน่าเบื่อ					
4.ท่านพอใจที่ได้ใช้เวลาว่างในการพักผ่อนกับคู่สมรส					
5.ท่านไม่มีความสุขในการทำกิจกรรมต่างๆ กับคู่สมรส					
6.ท่านรู้สึกพอใจที่คู่สมรสให้เกียรติท่านเสมอ					
7.ท่านพอใจที่คู่สมรสให้ท่านตัดสินใจในเรื่องสำคัญ					
8.ท่านรู้สึกอึดอัดที่คู่สมรสไม่รับฟังในสิ่งที่ท่านต้องการจะพูด					
9.ท่านรู้สึกมีความสุขที่ได้อยู่กับคู่สมรส					
10.ท่านรู้สึกว่าคุณสมรสไม่สามารถเป็นที่พึ่งทางใจให้ท่านได้					
11.ท่านอึดอัดใจที่คู่สมรสแสดงออกซึ่งความรักต่อท่าน					
12.ท่านพอใจกับการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว					
13.ท่านพอใจที่คู่สมรสรับผิดชอบงานภายในบ้านได้อย่างดี					
14.ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายกับภาระงานภายในบ้าน					
15.พ่อแม่และญาติของคู่สมรส ทำให้ท่านรู้สึกรำคาญใจ					

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง มาก	จริง ปาน กลาง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
16.ท่านพอใจที่พ่อแม่และญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายไม่ เข้ามาวุ่นวายกับชีวิตสมรสของท่าน					
17.ท่านพอใจที่พ่อแม่และญาติพี่น้องของคู่สมรสให้การ ต้อนรับท่านในฐานะที่ท่านเป็นสมาชิกคนหนึ่งใน ครอบครัว					
18.ท่านรู้สึกว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคู่สมรสเป็น เรื่องน่าเบื่อ					
19.ท่านมีความสุขกับการแสดงออกซึ่งความรักกับคู่สมรส					
20.ท่านพอใจในการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคู่สมรส					

ชุดที่ 5 แบบสอบถามตัวแบบของการเป็นบิดาในการเลี้ยงดูบุตร

คำชี้แจง โปรดอ่านแล้วพิจารณาข้อความต่อไปนี้ ว่าท่านมีการปฏิบัติตามข้อความดังกล่าวมากน้อยเพียงใด และกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด ในแต่ละข้อของแบบสอบถาม ขอให้ท่านตอบเพียงคำตอบเดียว

ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. พ่อของท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการเลี้ยงลูก					
2. ท่านดูแลลูกตามคำแนะนำของบุคคลในครอบครัว					
3. ท่านเล่นกับลูก เหมือนกับที่พ่อเคยเล่นกับท่าน					
4. ท่านเลือกของเล่นให้ลูกตามคำแนะนำของบุคคลในครอบครัว					
5. เมื่อได้คุยกับเพื่อนเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก ท่านจึงนำวิธีการนั้นมาใช้					
6. ท่านเลือกของเล่นให้ลูกตามแบบที่เคยเห็นจากเพื่อนของท่าน					
7. ท่านนำวิธีการจัดบ้านและสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยสำหรับลูกมาจากเพื่อนของท่าน					
8. เมื่อได้เห็นเพื่อนอ่านหนังสือหรือเล่นิทานให้ลูกฟัง ท่านจึงทำตามเพื่อน					
9. ท่านนำวิธีการเลี้ยงลูกจากอินเทอร์เน็ตมาปรับใช้ในการเลี้ยงลูกของท่าน					
10. ท่านเลือกซื้อของเล่นให้ลูกตามแบบที่เคยเห็นในโทรทัศน์หรืออินเทอร์เน็ต					

ชุดที่ 6 แบบสอบถามการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกของบิดา

คำชี้แจง โปรดอ่านแล้วพิจารณาสถานการณ์ต่อไปนี้ ว่าท่านมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรวัยทารกในสถานการณ์ที่กำหนดให้บ่อยครั้งเพียงใด และกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับการปฏิบัติของท่านมากที่สุด ในแต่ละข้อของแบบสอบถาม ขอให้ท่านตอบเพียงคำตอบเดียว

สถานการณ์	ระดับการปฏิบัติ			
	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติ
1. ท่านช่วยภรรยาเลี้ยงลูก				
2. ท่านเตรียมนมผสมหรืออาหารเสริมสำหรับลูก				
3. ท่านป้อนนมหรือป้อนอาหารเสริมให้ลูก				
4. ท่านอุ้มลูกทุกครั้ง เมื่อลูกแสดงท่าทางว่าต้องการจะให้อุ้ม				
5. หากภรรยาไม่ว่าง ท่านจะดูแลลูกด้วยตนเอง				
6. เมื่อลูกร้องไห้ ท่านจะเข้าไปปลอบให้หยุดร้อง				
7. ท่านจัดเตรียมที่นอนให้ลูก				
8. ท่านอาบน้ำให้ลูก				
9. ท่านทำความสะอาดให้ลูก หลังจากลูกขับถ่าย				
10. ท่านทำความสะอาดช่องปากของลูกด้วยการเช็ดเหงือก ลิ้น หรือแปรงฟันให้ลูก				
11. ท่านดูแลให้ลูกใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสมกับสภาพอากาศ				
12. เมื่อลูกเจ็บป่วย ท่านมีเวลาพาลูกไปพบแพทย์				
13. ท่านสังเกตอาการผิดปกติเล็กๆ น้อยๆ ของลูก เช่น ผด ผื่น อาเจียน ท้องอืด แหวะนม เป็นต้น				
14. ท่านดูแลในกรณีที่ลูกมีอาการผิดปกติเล็กๆ น้อยๆ เช่น มี ผดผื่น อาเจียน ท้องอืด แหวะนม เป็นต้น				
15. ท่านตัดเล็บให้ลูก				
16. ท่านแสดงความรักต่อลูก โดยการอุ้ม สัมผัส โอบกอด				
17. ท่านกระตุ้นให้ลูกส่งเสียงโต้ตอบกับท่าน				

สถานการณ์	ระดับการปฏิบัติ			
	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติ
18.ท่านเล่นกับลูก				
19.ท่านเลือกชื่อของเล่นที่เหมาะสมกับวัยให้ลูก				
20.ท่านเลือกของเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการของลูก				
21.เมื่อมีเวลาว่าง ท่านพาลูกไปเที่ยว				
22.ท่านเลือกของเล่นที่ปลอดภัยสำหรับลูก				
23.ท่านระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับลูกจากของใช้ภายในบ้าน เช่น ของมีคม กระติกน้ำร้อน พัดลม เป็นต้น				
24.ท่านดูแลซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับลูก				
25.ท่านจัดสภาพแวดล้อมอื่นๆ ในบ้านเพื่อให้ลูกปลอดภัยจากอุบัติเหตุ				

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล นางสาวทัศนัท มีภักดีสม
 วันเดือนปีเกิด 26 ธันวาคม 2526
 สถานที่เกิด จังหวัดสระบุรี
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน 1/62 พหลโยธิน 14 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
 ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน พยาบาลวิชาชีพ
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน -
 ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2549

พยาบาลศาสตรบัณฑิต (พย.บ.)

จากมหาวิทยาลัยบูรพา

พ.ศ. 2558

การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

